


การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ใน
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

กรรณก สนิทการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการ
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2560

การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีของพารา และการนำไปใช้ใน
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน
กรรณก สนิทการ
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ

รองศาสตราจารย์..........อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระวีจิ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........ประธานกรรมการ
(ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว)

รองศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระวีจิ)

รองศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.สมสุข หินวิมาน)

ศาสตราจารย์..........คณบดี
(ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

กันยายน 2560

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ชื่อผู้เขียน	นางสาวกรรณก สนิทการ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรม)
ปีการศึกษา	2560

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Keys Informant) สำคัญจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำกลุ่มชาวบ้านในการจัดงานจำนวน 5 คน 2) กลุ่มหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานคือสภาวัฒนธรรมบ้านเมือปอน อำเภอขุนยวม และ นักวิชาการผู้ดูแลในส่วนงานด้านวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเมือปอน จำนวน 2 คน และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม จำนวน 1 ครั้ง ในช่วงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ - 15 พฤษภาคม 2559

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของประเพณีจองพาราจากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น มีความแตกต่างกันอยู่ในส่วนรูปแบบโดยในอดีตจะเป็นการทำเองของแต่ละบ้าน แต่ในปัจจุบันนั้น มีการจัดทำเป็น “โครงการอบรมและร่วมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา” และมีการเดินขบวนแห่จองพาราเพิ่มขึ้นมา ในด้านเนื้อหา คือในอดีตประเพณีจองพาราเป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความศรัทธาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสุขให้ครอบครัวและตนเอง แต่ในปัจจุบันเป็นประเพณีที่มีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อสืบสานวัฒนธรรมและใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งในส่วนของการนำไปใช้ในการท่องเที่ยว นั้น ประเพณีจองพารามีหน้าที่เป็น สื่อ และ สาร โดยที่มีการปรับตัวใน ด้านรูปแบบและเนื้อหา แต่ยังคงคุณค่าและความหมาย ซึ่งเป็นรากที่สำคัญของประเพณีไว้โดยเจ้าของวัฒนธรรมคือคนในชุมชนบ้านเมือปอนเองโดยมีการยินยอมและเห็นด้วยในการนำไปประเพณีจองพาราไปเป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่ถึงแม้กระนั้นก็ยังคงความหวงแหนในวัฒนธรรมของตนและคอยเฝ้าระวังอยู่เสมอ และจากการ

(4)

นำเอาสื่อประเพณีไปใช้ในการท่องเที่ยวครั้งนั้น ก็ได้สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเมือง
ปอนทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ได้มีการให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ จากการที่นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นอีกหนึ่งกลุ่มเป้าหมาย
นั้นยังไม่มีการตอบรับกลับ หรือ สนใจอยากมาเยี่ยมชมงานประเพณีจองพาราแบบเจาะจงลงไป
นั้น ส่วนหนึ่งผู้วิจัยคาดว่ามาจากการขาดใช้สื่ออื่นๆ ในการโปรโมตงานประเพณีจองพารา โดย
ในงานวิจัยชิ้นนี้ยังคงไม่มีผลออกมาให้เห็นในเรื่องของการใช้สื่ออื่น

ABSTRACT

Title of Thesis	A Study on Characteristics of The Traditional Media “Jong Pa Ra Festival” and Its Use in Cultural Tourism in Mae Hong Son Province
Author	Miss Kornkanok Sanitgan
Degree	Master of Arts (Communication Arts and Innovation)
Year	2017

This study was a qualitative research which focused on a key informant interview by using In-depth Interview. This interview was conducted on people in 2 groups; 1) Philosophers and leaders of Mueng Pon community who were the leaders of Jong pa ra festival (5 people) 2) An officer in Cultural Council of Meung Phon, Khun yaum district and a culture officer in Subdistrict Administrative Organization (2 people). Moreover, there was a non-participant observation during February 15 – May 15, 2016.

This study found that there were some differences of Jong pa ra festival between past and present times which were described as follows; people in the community made a jong pa ra by themselves in the past while there is a project that made jong pa ras for people and a parade to celebrate the festival at present. Moreover, Jong pa ra festival in the past showed the believing of Buddhism and aimed to make the happiness to Meung Pon's people in the level of an individual and a family. At present, the objectives of this festival are to inherit a local tradition and to support a cultural tourism development. Jong pa ra festival had been performed as a media and a message which was adapted in the form and detail but still remained the valuable of the local tradition. Meung Pon's people accepted and agreed to use Jong Pa Ra festival as a media to advertise and support the tourism. However, they still highly valued and kept their eyes on the methods of the festival to be in a good way. Jong Pa Ra festival created a good partnership between the public sector and people in Meung Pon. Finally, this study recommended that a limitation of media to promote Jong Pa Ra

(6)

festival was the reason why tourists did not considerably pay attention or interested in this festival as much as it should. The further study should focus on using media to promote and support the local tradition.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถเกิดขึ้นและสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้นต้องขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษทิพย์ ศาสตรระจักษ์ เป็นอย่างสูงที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ที่เป็นผู้จุดประกายในการทำวิทยานิพนธ์หัวข้อนี้ อีกทั้งยังชี้แนะช่องทางให้คำแนะนำ และคอยติดตามช่วยเหลือ ตลอดระยะเวลาจนกระทั่งสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ได้

นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว และรองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน ที่กรุณาสละเวลาเป็นประธานกรรมการและกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณชัยวุฒิ ชินิ เจ้าหน้าที่ด้านวัฒนธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเมืองปอน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล และช่วยเหลือด้านการประสานงานติดต่อในการเดินทางไปเก็บข้อมูล คอยดูแล และอำนวยความสะดวกในพื้นที่บ้านเมืองปอนให้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ท่านพระครูอุฎฺฒัน สมณคุณ คุณครูกัลยา รักจันทร์ คุณหมอมพรชัย อ่อนสดี คุณสุนทร เลิศขจร คุณณัด ชัยวิฑูรย์ และคุณกมล ศิลามณี ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สละเวลามาให้สัมภาษณ์ในงานครั้งนี้ ได้นำมาเป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบพระคุณชาวบ้านเมืองปอนทุกท่านที่ได้พบเจอกันซึ่งอาจไม่ได้เอ่ยชื่อในที่นี้ สำหรับมิตรภาพ และความใจดีที่ได้มอบให้กับผู้เขียนตลอดระยะเวลาที่ไปทำการเก็บข้อมูลที่บ้านเมืองปอน

ขอกราบขอบพระคุณครอบครัวที่รักและคนสำคัญของผู้เขียนทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งเป็นแรงผลักดัน ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ตลอดมาตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้เขียนขอมอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เป็นเสมือนผลงานของทุกท่านเช่นกัน

สุดท้ายนี้ผู้เขียนกราบขอบพระคุณทุกท่านที่อาจมิได้เอ่ยถึงในที่นี้ ผู้คนที่เป็นเจ้าของข้อมูล รูปภาพ หนังสือ และงานวิจัยทุกเล่ม ที่ได้มีส่วนร่วมในงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้อีกครั้งจากใจ

กรกนก สนิทการ

กันยายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย	1
1.2 ปัญหานำวิจัย	11
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	11
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	12
1.6 นิยามศัพท์	13
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
2.1 แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านและสื่อประเพณี	14
2.2 แนวคิดเรื่องการปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน	23
2.3 แนวคิดเรื่องต้นไม้แห่งคุณค่า	25
2.4 แนวคิดสื่อสารการท่องเที่ยว	29
2.5 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	33
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	35
2.7 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม	37
2.8 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว	39
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42

บทที่ 3	กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย	49
3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	49
3.2	การเก็บรวบรวมข้อมูล	51
3.3	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	54
3.4	การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	54
3.5	การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	57
3.6	ระยะเวลาในการศึกษา	57
3.7	การวิเคราะห์ข้อมูล	57
3.8	การนำเสนอข้อมูล	57
3.9	กรอบแนวคิดการวิจัย	58
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล คุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	59
4.1	คุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพาราในรูปแบบของอดีตและปัจจุบัน ของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	60
4.2	บทบาทหน้าที่สื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	91
4.3	การมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	103
บทที่ 5	สรุปผลการศึกษา คุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	110
5.1	ความแตกต่างประเพณีจองพารา จากอดีตถึงปัจจุบัน	111
5.2	บทบาทหน้าที่ของประเพณีจองพารากับการนำไปใช้ในการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน	115
5.3	การปรับตัวเพื่อเป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเพณีจองพารา	118
5.4	การมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	120
5.5	ข้อเสนอแนะ	122
	บรรณานุกรม	124
	ประวัติผู้เขียน	129

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 การเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบประเพณีจองพารา ในอดีตกับปัจจุบัน	79
4.2 การเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหา/คุณค่าและความหมายของ ประเพณีจองพารา ในอดีตกับปัจจุบัน	86
4.3 บทบาทหน้าที่ของประเพณีจองพารา ตามองค์ประกอบการสื่อสาร S M C R ของประเพณีจองพารา	97
4.4 การปรับตัวของประเพณีจองพารา ตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่า	98

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ข้อมูลรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนปี 2552-2556	2
1.2 ประเพณีปอยส่างลอง 1	4
1.3 ประเพณีปอยส่างลอง 2	4
1.4 ประเพณีเขาวงกต 1	6
1.5 ประเพณีเขาวงกต 2	6
1.6 ประเพณีแห่จองพารา 1	8
1.7 ประเพณีแห่จองพารา 2	8
2.1 การแสดงการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะตามกาลเวลาของผีปู้ย่า	22
2.2 แสดงการปรับตัวของต้นไม้แนวอน	27
2.3 แสดงการปรับตัวของต้นไม้แนวตั้ง	28
2.4 แสดงการศึกษาผู้รับสารการท่องเที่ยว	30
2.5 แสดงประเภทของสื่อและช่องทางการสื่อสาร	32
3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	58
4.1 จองยอด	66
4.2 จองปักต๋าน	66
4.3 จองसान	66
4.4 ขบวนแห่จองพารา	68
4.5 หิ้งที่ใช้วางจองพารา	69
4.6 ข้าวหอมต่อ/ก๊อกหอมต่อ	70
4.7 จองพาราที่นำขึ้นหิ้งบูชาแล้ว	71
4.8 ต้นไม้แห่งคุณค่าของประเพณีจองพารา	88
4.9 ต้นไม้แห่งคุณค่าของประเพณีจองพาราในอดีต	89
4.10 ต้นไม้แห่งคุณค่าของประเพณีจองพาราในปัจจุบัน	90
4.11 งานโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณี จองพาราปี 2557	107
4.12 งานกิจกรรมประเพณีจองพาราปี 2557	108

บทที่ 1

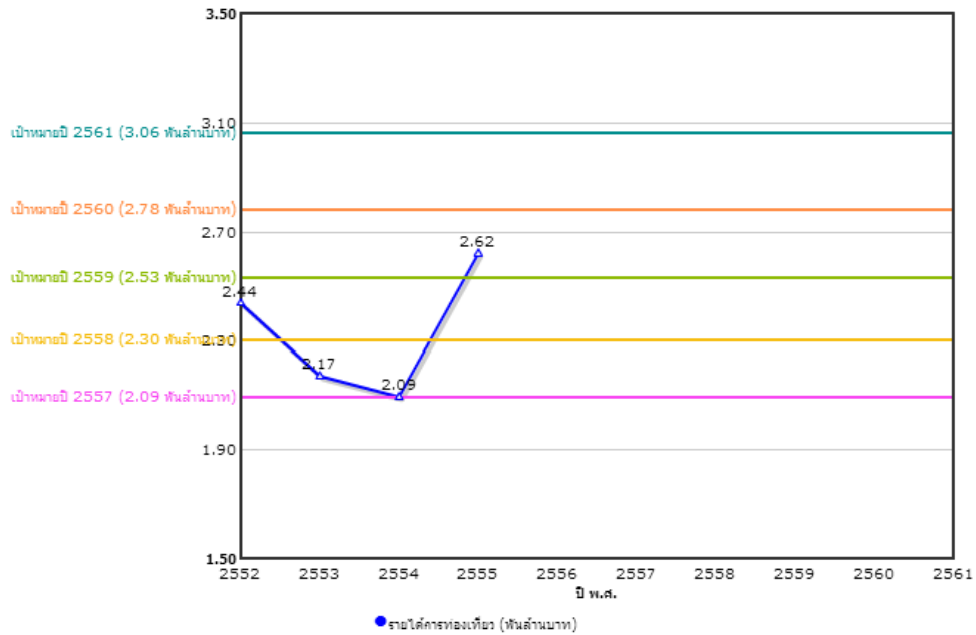
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย

จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น เป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชนเผ่าไทยและชาวไทยภูเขาหลายเผ่า ประกอบด้วย ไทยใหญ่ ม้ง มูเซอ ลัวะ ลีซอ จีนฮ่อ และกะเหรี่ยง มาแต่โบราณ จึงทำให้วัฒนธรรม ประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนภาษา อาหารการกินและการแต่งกาย จะมีความแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือด้วยกันอย่างชัดเจน เนื่องด้วยเหตุผลที่สำคัญคือ ความหลากหลายของประชากร และผู้คนเหล่านี้ยังคงดำเนินชีวิตเรียบง่าย รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ เจกเช่นเมื่อหลายร้อยปีก่อน

ด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็นจุดรวบรวมความสวยงามทางเชื้อชาติสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านที่สวยงามและหลากหลาย จึงเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ มีความสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยว ชื่นชม และเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวแม่ฮ่องสอน โดยจะเห็นได้จากสถิติการเพิ่มขึ้น ลดลงของรายได้ด้านการท่องเที่ยวในปี 2552-2556 จากภาพที่ 1.1

รายได้การท่องเที่ยว เป้าหมาย 4 ปี (พ.ศ. 2558 - 2561)
(หน่วย : พันล้านบาท)



ปี พ.ศ.	ข้อมูลย้อนหลัง					ค่าเป้าหมาย	ค่าเป้าหมาย			
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
รายได้จากการท่องเที่ยว (หน่วย: ล้านบาท)	2,435.19	2,169.53	2,092.75	2,619.99	2,882 (คาดการณ์)	3,144 (+10%)	3,406 (+10%)	3,668 (+10%)	3,930 (+10%)	4,192 (+10%)

ภาพที่ 1.1 ข้อมูลรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนปี 2552-2556

แหล่งที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ม.ป.ป.

จากสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะเห็นได้ว่า รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในปี 2554 มีอัตราการลดลงเนื่องจากปัญหาการเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ของประเทศไทย แต่เนื่องด้วยนโยบายการผลักดันและการฟื้นฟูประเทศของรัฐบาลโดยเฉพาะในเรื่องของการท่องเที่ยวและการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวทำให้อัตรารายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนสูงขึ้นในปี 2555 โดยเป็นรองแค่จังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายเท่านั้น ทั้งนี้แนวทางการดำเนินงานของทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนในเรื่องการท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการเข้ามาของนักท่องเที่ยวและส่งผลให้อัตรารายได้ในด้านการท่องเที่ยวที่สูงขึ้นของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งการซ่อมแซมทางคมนาคมเพื่อความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน การส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวรวมถึงผู้ประกอบการต่าง ๆ และปัจจัยสำคัญที่สุดที่ช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนคือการวางนโยบายในเรื่องการส่งเสริม ฟื้นฟู พัฒนาการท่องเที่ยวทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้าน

วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเหล่านี้ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ได้รับรู้ เช่นในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่หลากหลาย โดยมีประเพณีหลักที่น่าสนใจ อาทิเช่น

1) ประเพณีปอยส่างลอง หรืองานบวชลูกแก้ว

เป็นประเพณีบวชเนตรตามธรรมเนียมของชาวไทยใหญ่ เพื่อให้บุตรหลานได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและมีความเชื่อว่าจะได้รับบุญกุศลจากการบวชสามเณร งานนี้จัดให้มีขึ้นช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน ช่วงปิดเทอมฤดูร้อน โดยชาวบ้านจะตกลงกันกำหนดวันนัดหมายให้ลูกหลานได้บวชเรียนพร้อม ๆ กัน มีการประดับประดาผู้ที่จะบวชด้วยเครื่องประดับมีค่าอย่างสวยงาม และประกอบพิธีบวชตามวัดที่เจ้าภาพศรัทธา โดยลักษณะพิธีกรรม จะมีด้วยกัน 2 วิธีคือ แบบที่เรียกว่า ข่ามดืบ และแบบที่เรียกว่า ส่างลอง

(1) แบบข่ามดืบเป็นวิธีการแบบง่าย ๆ คือ พ่อแม่จะนำเด็กไปโกนผมที่วัดหรือที่บ้าน เสร็จแล้วนุ่งขาวห่มขาว เตรียมเครื่องไทยทานอัฐบริขารไปทำพิธีบรรพชาเป็นสามเณรที่วัด พระสงฆ์ประกอบพิธีให้ก็เป็นสามเณร

(2) แบบส่างลอง เป็นวิธีที่จัดงานกันใหญ่โตนิยมกันมากแบ่งวันจัดงานเป็น 3 วัน คือ

วันแรก เรียกว่า วันรับส่างลองในตอนเช้านำเด็กที่โกนหัวแล้วไปแต่งชุดส่างลอง คล้ายเจ้าชายไทยใหญ่รับศีล นำส่างลองแห่ขอขมาศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน ขอขมาพระสงฆ์ที่วัดและญาติผู้ใหญ่ ผู้ที่เคารพรักใคร่ขอบพอบ ตลอดทั้งวันและนำส่างลองกลับไปรับประทานอาหารพักผ่อนที่บ้านเจ้าภาพ

วันที่สอง เป็นวันแห่เครื่องไทยทานทำในตอมเช้ามีขบวนแห่เครื่องไทยทานและส่างลองไปที่วัด เลี้ยงอาหารผู้มาร่วมขบวนแห่ และมีการทำขวัญส่างลอง เลี้ยงอาหารมีอาหารพิเศษมีอาหาร 12 อย่าง แก่ส่างลอง

วันที่สาม เป็นวันบรรพชาสามเณร ในช่วงตอนบ่ายแก่ ๆ จะมีการแห่ส่างลองไปที่วัดและทำพิธีบรรพชา และในบางพื้นที่อาจมีจุดบั้งไฟเป็นการเฉลิมฉลองด้วย



ภาพที่ 1.2 ประเพณีปอยส่างลอง 1
แหล่งที่มา: กระปุกดอทคอม, 2557.



ภาพที่ 1.3 ประเพณีปอยส่างลอง 2
แหล่งที่มา: ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2555.

2) ประเพณีเขาวงกต หรือ (ปอยหมาก่าป่า)

คำว่า หมาก่าป่า แปลว่า เขาวงกต เป็นเรื่องราวตอนหนึ่งในมหากาพย์ชาดกตอนที่พระเวสสันดรได้ออกเมืองไปบำเพ็ญบารมีในป่าเขาวงกต ซึ่งเป็นเส้นทางที่จะเข้าไปหาหรือไปทำบุญก็ตาม หากไม่มีบุญแล้วไม่สามารถเดินทางเข้าไปถึงอาศรมของพระเวสสันดรได้ จะเดินหลงทางไปมาในวงกตนั่นเอง

ในเขาวงกตที่มีการจำลองขึ้นนั้น ภายในจะมีปราสาทจำนวน 9 หลังเป็นการจำลองปราสาทพระประจำวันเกิด 8 หลังประกอบไปด้วย

- (1) ปราสาทประจำวันอาทิตย์
- (2) ปราสาทประจำวันจันทร์
- (3) ปราสาทประจำวันอังคาร
- (4) ปราสาทประจำวันพุธ
- (5) ปราสาทประจำวันพฤหัสบดี
- (6) ปราสาทประจำวันศุกร์
- (7) ปราสาทประจำวันเสาร์
- (8) ปราสาทประจำวันราหู
- (9) อีกหลังหนึ่งเป็นการจำลองปราสาทของพระพุทธเจ้าซึ่งจะตั้งอยู่กลางของ

เขาวงกตและเป็นปราสาทที่สูงที่สุด

ประเพณีเขาวงกต หรือ (ปอยหมาก่าป่า) เป็นประเพณีที่ประชาชนในท้องถิ่นได้อนุรักษ์ สืบสานและดำรงไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามตามความเชื่อของพระพุทธศาสนา โดยประชาชนและผู้มาร่วมในพิธีเปิดจะเดินเข้าเขาวงกต (ราชวัตร) ซึ่งทำด้วยไม้ไผ่สานและทำเป็นทางเดินคดเคี้ยวเพื่อบูชาพระประจำวันเกิด โดยมีความเชื่อว่าเป็นการปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป นิยมจัดขึ้นในเดือน 12 ระหว่างวันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ แต่ส่วนใหญ่มักจะจัดขึ้น 13 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ เดือน 12 โดยถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันสุดท้ายของงาน



ภาพที่ 1.4 ประเพณีเขาวงกต 1

แหล่งที่มา: มิ-มู, 2550.



ภาพที่ 1.5 ประเพณีเขาวงกต 2

แหล่งที่มา: Chiangmai Touring, ม.ป.ป.

3) ประเพณีแห่จองพารา (ปอยเหลินสิบเอ็ด) หรือประเพณีออกพรรษาของชาวไทยใหญ่

ประเพณีแห่จองพารา คือ ประเพณีบูชาปราสาทพระของคนไตหรือชาวไทยใหญ่ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับชาวแม่ฮ่องสอน อีกหนึ่งอย่าง ซึ่งประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด จะจัดขึ้นในเดือน 11 ระหว่างขึ้น 13-14 ค่ำ ประชาชนจะซื้ออาหารและสิ่งของต่าง ๆ สำหรับไปทำบุญที่วัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เมื่อถึงรุ่งเช้ามีตของวันขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งตรงกับวันออกพรรษา จะมีการตักบาตรเทโวโรห ตอนกลางคืนตามบ้านเรือนและวัดต่าง ๆ จะมีการจุดประทีปโคมไฟสว่างไสว มีการแห่ “จองพารา” หรือ “ปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้า” ซึ่งตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงาม มีการแสดงการละเล่นพื้นเมืองและมหรสพต่าง ๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556)

ประเพณีนี้มีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่าถ้าได้จัดทำจองพาราหรือปราสาทพระรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่บ้านของตนเองแล้วครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข ได้บุญกุศลส่งผลไปถึงการประกอบอาชีพ และจะได้รับผลสำเร็จตลอดทั้งปี

จองพาราจะมีส่วนประกอบโครงที่ทำจากไม้ไผ่ ไม้ด้วยกระดาษสา ตกแต่งด้วยกระดาษสีบุลายศิลปะชาวไต ซึ่งมี 2 กลุ่มลาย คือ กลุ่มนอนเคอ (ลานเคลือเถา) ลักษณะลายที่เขียนเป็นเถาติดต่อกัน ประกอบด้วยก้านใบ ดอก และเถาเลื้อย เน้นความสวยงามของเส้นโค้งที่อ่อนช้อย อีกหนึ่งกลุ่ม คือ ลายใบหมากแก้ง (ลายสับประรด) ลักษณะใบหมากแก้งเป็นรูปลายประดิษฐ์ใบเรียวย คล้ายกับรายกนก ลายกะจง ลายกลีบบัว

ชาวบ้านจะนำอาหารที่ประกอบด้วย ข้าวสวย ขนม ผลไม้ ใส่ในกระทงใบตองวางไว้บนจองพารา จุดธูปเทียนกล่าวอัญเชิญพระพุทธเจ้าให้มาเสด็จประทับที่จองพาราเพื่อเป็นสิริมงคล และจะตั้งไปจนครบ 7 วัน เมื่อสิ้นสุดการบูชา ก็จะนำจองพาราไปทิ้งหรือเผา บ้างก็เอาไว้นอกชายคาบ้านนอกรั้ว ไม่นิยมเก็บไว้ในบ้าน เมื่อถึงปีถัดไปก็จะทำใหม่อีกครั้ง

สำหรับชาวไทยใหญ่นั้นประเพณีจองพาราเปรียบเสมือนการทำบุญครั้งใหญ่เป็นส่วนสำคัญของประเพณีไทยใหญ่ที่จัดทำกันในช่วงออกพรรษา โดยที่มีความศรัทธาและความเคารพในพระพุทธศาสนาเป็นตัวแกนหลัก ในการจัด และในปัจจุบันนี้จองพาราถือเป็นประเพณีที่นักท่องเที่ยววัฒนธรรมให้ความสนใจเป็นอันมาก โดยจะเห็นได้จากการจัดงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ในอำเภอแม่ฮ่องสอนเอง และด้วยความน่าสนใจของประเพณีนี้ในหลายพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงได้มีการเริ่มนำจองพารามาเป็นสื่อในการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเช่นกัน



ภาพที่ 1.6 ประเพณีแห่จอบพารา 1
แหล่งที่มา: ปิ่น บุตรี, 2552.



ภาพที่ 1.7 ประเพณีแห่จอบพารา 2
แหล่งที่มา: นุชนารถ เฟือกพาคำ, 2558.

ทั้ง 3 ประเพณีที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น ถือเป็นศูนย์รวมลักษณะสำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เราเห็นได้อย่างเด่นชัด ด้วยว่ามีการแสดงถึงคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่มีค่าควรแก่การอนุรักษ์และส่งเสริม อาทิเช่น

- 1) การใช้ศิลปะหัตถกรรมในการตกแต่งงาน
- 2) การแสดงออกถึงศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นจุดเด่นของคนไทยใหญ่
- 3) การแต่งกายในชุดพื้นเมืองเพื่อเข้าร่วมงานประเพณี
- 4) การใช้ภาษาไทยใหญ่และภาษาพื้นเมืองในการเรียกขานชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็น

ส่วนประกอบของประเพณี

ดังที่ สมควร กวียะ (2547, อ้างถึงใน ลัดดา จิตตคุตตานนท์, 2552) ได้อธิบายถึงสื่อประเพณี (Traditional Media) ว่าเป็นวัฒนธรรมทั้งมวลที่คนไทยและสังคมไทยได้สร้างสรรค์และสั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต กลายเป็นเครื่องมือที่ส่ง รับ และเก็บข่าวสารที่เป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ของระบบสังคมไทย ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของคำพูด ข้อเขียน บทเพลง ดนตรี การละเล่น หัตถกรรม สถาปัตยกรรม พิธีการ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรือแม้กระทั่งวิถีชีวิต

นอกจากนี้ สมควร กวียะ (2547, อ้างถึงใน ลัดดา จิตตคุตตานนท์, 2552) ยังได้กล่าวถึงการใช้สื่อประเพณีในการเป็นเครื่องมือสื่อสารไว้ว่า สื่อประเพณีอาจเป็นได้ทั้งภาษาหรือรับตัวสาร และพาหนะ ที่จะนำตัวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และที่สำคัญคือจากเวลาหนึ่งไปยังอีกเวลาหนึ่ง ซึ่งจะยาวนานหลายพันปี อาจจะมีหมายถึง บุคคล วัตถุ เสียง ภาพ การเคลื่อนไหว กระบวนการหรือวิธีการที่สามารถเก็บบันทึกและถ่ายทอดข่าวสารของระบบสังคม รวมทั้งข่าวสารอื่น ๆ ตามความประสงค์

จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และความสามารถของสื่อประเพณีพื้นบ้านเหล่านี้เป็นอันมาก เพราะจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นองค์ประกอบที่สำคัญและโดดเด่นเหล่านั้นถือว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ล้ำค่า และมีพลังในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาแสวงหาความสวยงามของประเพณีเหล่านี้อยู่เสมอ จึงมีนโยบายให้แต่ละพื้นที่นำเอาประเพณีเหล่านี้มาเป็นสื่อที่ใช้ศึกษาทางวัฒนธรรมให้กับบุคคลที่สนใจ โดยในแต่ละพื้นที่จะมีการหยิบยกประเพณีสำคัญและโดดเด่นขึ้นมาให้คนนอกพื้นที่ได้ศึกษา โดยคนในท้องถิ่นเองจะเป็นผู้มาให้ความรู้ความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

ดังที่ จีราวรรณ กาวิละ (2544, อ้างถึงใน นุชจรินทร์ ทับทิม, 2553) กล่าวถึง ประเพณีและวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากดินแดนต่าง ๆ สู่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้ไม่น้อย โดยเหตุที่ชนชาติต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็มีวิถีชีวิตแตกต่างกัน มีวัฒนธรรมที่สมาชิกในชนชาตินั้น ๆ ร่วมกันสร้างขึ้นมากมาย ซึ่งความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติเป็นสิ่งท้าทายเพื่อนมนุษย์ให้สนใจใคร่รู้ ใคร่เห็นถึงความแตกต่างนั้น ๆ และได้กระตุ้นให้เกิดการเดินทางเพื่อการศึกษาเรียนรู้ในวัฒนธรรมของชนชาติอื่น ๆ ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่มักจะสนใจและอยาก

รู้อยากเห็นในสิ่งที่แปลกใหม่จากของตนเอง ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมจึงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งของธุรกิจการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ทั้งทางด้านการศึกษาและประสบการณ์ชีวิต นอกเหนือไปจากการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ สมควร กวียะ (2547, อ้างถึงใน ลัดดา จิตตคุตตานนท์, 2552) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า สื่อประเพณี เป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะจะทำให้เห็นการพัฒนาสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ที่คลุกคลีมีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมนั้น ๆ มากที่สุด หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่สร้างสรรควัฒนธรรมนั้น ๆ ขึ้นมาก็เป็นได้ และจากที่ได้เริ่มกล่าวมาแต่ต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยนั้นมีวัฒนธรรม ประเพณีมากมายที่จะสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษางานประเพณี 12 เดือน ของชาวไทยใหญ่มาเป็นกรณีศึกษา โดยได้ศึกษาลงลึกไปที่ประเพณีจองพารา ซึ่งในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีการ เรียกชื่องานและการจัดงานที่แตกต่างกันออกไป เช่น เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จะมีการจัดงานปอยเหลินสิบเอ็ดทุกปี อย่างยิ่งใหญ่ ในช่วงเดือนตุลาคม ซึ่งมีการแห่จองพาราเป็นหัวใจหลักในการจัดงาน หรือในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียงจะมีการเรียกชื่อว่า งานเทศกาลออกหว่า ประเพณีออกพรรษาแม่สะเรียง ส่วนอำเภอปายเรียกงานประเพณีนี้ว่า งานกาตหลู่ปาย

ในส่วนของพื้นที่ศึกษาผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ตำบลบ้านเมืองปอน อ.ขุนยวม เป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากทางบ้านเมืองปอน อ.ขุนยวมนั้น ได้มีการจัดดำเนินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมประเพณีจองพารา (จองแข่งต่างสำปู้ด) ขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน ร่วมกับโรงเรียนชุมชนบ้านเมืองปอนและประชาชนบ้านเมืองปอน โดยให้การศึกษาในเรื่องของการทำจองพารา กับกลุ่มองค์กร และประชาชนทั่วไป ที่สนใจเข้ามาศึกษาหรือเรียนรู้วิถีแห่งประเพณีของชาวบ้านเมืองปอนและ มีการร่วมเดินขบวนแห่จองพาราอย่างสวยงาม โดยได้เริ่มจัดทำครั้งแรกในปี พ.ศ. 2557 และต่อมาในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดงานดังนี้

1) เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีแก่ลูกหลานและทุกภาคส่วนในชุมชนอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา (ซุ่มประสาหรับเสด็จ) ส่งเสริมและพัฒนาบ้านเมืองปอนเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าไต (ไทยใหญ่)

2) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณีบ้านเมืองปอน

3) เพื่อเผยแพร่กิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าไต (ไทยใหญ่) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีของชนเผ่าไต (ไทยใหญ่)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจອງพารา และ การนำไปใช้ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด แม่ฮ่องสอน” ผู้ศึกษาซึ่งมีถิ่นกำเนิด ที่อยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาแต่กำเนิด จึงมีความสนใจศึกษาในเรื่องของ สื่อประเพณีที่มีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ จะเลือกใช้สื่อประเพณีที่มีความเก่าแก่ มีการร่วมมือร่วมใจกันของชุมชนอยู่ในปัจจุบัน และเป็นที่รู้จักทั้งของคนใน และนอกพื้นที่จังหวัด อันได้แก่ ประเพณีจອງพารา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะสามารถนำไปเป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้สื่อประเพณี ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยจะทำการศึกษาคุณลักษณะและรูปแบบของสื่อประเพณี บทบาทหน้าที่ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ที่มีต่อการใช้สื่อประเพณีเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จนนำไปสู่การอนุรักษ์สื่อประเพณีเหล่านี้ให้คงไว้ได้อย่างยั่งยืน

1.2 ปัญหาวิจัย

- 1) สื่อประเพณีจອງพาราในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีคุณลักษณะ แตกต่างกันอย่างใดในอดีตและปัจจุบัน
- 2) สื่อประเพณีจອງพารามีบทบาทหน้าที่ต่อการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างไร
- 3) จากการนำสื่อประเพณีจອງพารามาใช้ในการท่องเที่ยว ทำให้เกิดปรับเปลี่ยนของสื่อหรือไม่อย่างไร
- 4) การนำสื่อประเพณีจອງพารามาใช้ในการท่องเที่ยวส่งผลต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจອງพาราในรูปแบบของอดีตและปัจจุบันของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 2) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่สื่อประเพณีจອງพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 3) เพื่อศึกษาการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ผลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของสื่อประเพณีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 2) ผลจากการวิจัยสามารถนำไปเป็นประโยชน์ทางวิชาการซึ่งสามารถนำไปใช้อ้างอิงและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 3) ผลจากการวิจัยสามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดอื่น ๆ ที่มีสื่อประเพณีเป็นฐานในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านพื้นที่

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้พื้นที่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ในการศึกษาเนื่องจากสภาพวัฒนธรรมบ้านเมืองปอน มีการกำหนดนโยบายในการนำประเพณีจองพารามาใช้เป็นแหล่งข้อมูลทางการศึกษา และกระตุ้นส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดเป็นประโยชน์กับชุมชนและคนในพื้นที่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม

2) ขอบเขตกลุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม โดยได้คัดเลือกจากกลุ่มบุคคลที่มีการเข้าร่วมทำกิจกรรม และมีความเกี่ยวข้องในประเพณีจองพาราของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม อันได้แก่

- (1) ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำกลุ่มชาวบ้านในการจัดงาน ประเพณีจองพารา
- (2) เจ้าหน้าที่จากสภาวัฒนธรรม บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม และ นักวิชาการจาก บริหารส่วนตำบลบ้านเมืองปอน
- (3) กลุ่มคนในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมจองพารา

1.6 นิยามศัพท์

การใช้สื่อเพื่อการพัฒนา หมายถึง การใช้สื่อ ประเพณีของพารา ไปในลักษณะของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวภายในชุมชน และเป็นการสนับสนุนการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในการใช้สื่อ ประเพณีของพารา โดยการเข้าร่วมในประเพณีในแต่ละกระบวนการ และมีการช่วยกันผลักดันหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อประเพณีของพาราในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเมืองปอนอีกด้วย

คุณลักษณะ หมายถึง คุณสมบัติในด้านต่าง ๆ ของสื่อประเพณี อันจะได้แก่

- 1) รูปแบบ วิธีการจัดทำประเพณีของพาราขึ้นมาตั้งแต่ วิธีการสร้างของพารา การเดินขบวนแห่งพารา วิธีการบูชาของพารา และหลังจบประเพณีของพารา
- 2) เนื้อหา และคุณค่า ความหมาย ของประเพณีของพาราที่สำคัญหรือเป็นหัวใจหลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเพณี

ชาวไทยใหญ่ หมายถึง ชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย เป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยในที่นี้ระบุการศึกษาเกี่ยวข้องกับคนไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สื่อประเพณี หมายถึง ประเพณีของพาราซึ่งเป็นประเพณีช่วงออกพรรษา ที่จัดขึ้นในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีของพารา และ การนำไปใช้ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด แม่ฮ่องสอน” ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี มาใช้เป็น แนวทางกำหนดกรอบความคิดในการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านและสื่อประเพณี
- 2.2 แนวคิดเรื่องการปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน
- 2.3 แนวคิดเรื่องต้นไม้แห่งคุณค่า
- 2.4 แนวคิดสื่อสารการท่องเที่ยว
- 2.5 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2.7 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม
- 2.8 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านและสื่อประเพณี

2.1.1 ธรรมชาติทั่วไปของสื่อพื้นบ้าน

เป็นที่รับทราบกันโดยทั่วไปว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “สื่อ” (Media) นั้น มิได้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่นเดียวกับ ความหมาย (Meaning) ก็ได้เกิดขึ้นเองมาตามธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ มนุษย์ได้สร้างหรือกำหนดบทบาทขึ้นมาแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะสื่อ ซึ่งในเบื้องต้นด้วยทุกคนใน สังคมต้องตระหนักก่อนว่ามันคือสื่อ และหน้าที่ของสื่อโดยพื้นฐานก็คือ การเชื่อมโยงคนสองคน ให้เข้ามารู้จักสัมพันธ์กัน ในแวดวงวิชาการด้านสื่อสารมวลชน สื่อ นับเป็นตัวกลาง หรือพาหะ เป็นเครื่องหล่อหลอมเนื้อหาชายหนุ่มมอบให้แก่หญิงคนรักความหมายบางอย่าง เช่น ซอดอกไม้มี่/ เพื่อแสดงความรักความหวังใยกัน ซอดอกไม้นั้นจะกลายมาเป็นสัญลักษณ์หรือสื่อแสดงแทน ความผูกพันทันที ฉะนั้นในเบื้องต้นแล้ว สื่อต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย 2 ประการที่สำคัญ คือ ประการแรก สื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างคนเข้าด้วยกัน และประการที่สองสื่อต้องทำหน้าที่ใน การหล่อหลอมหรือเนื้อหาบางอย่างจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร (กาญจนา แก้วเทพ, 2549)

สกนธ์ ภูงามดี (2547) ได้กล่าวถึงความหมายของ “สื่อ” ไว้อย่างที่น่าสนใจในหนังสือ เรื่อง การวางแผนในงานโฆษณา สรุปความได้ว่า สื่อ คือตัวกลางหรือช่องทางเพื่อให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่ต้นทางกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่ปลายทางได้เดินทางถึงกัน โดยสิ่งที่อยู่ต้นทางอาจจะเป็น ข้อภาพ ตัวอักษร หรือแม้แต่กิริยาท่าทางไปยังสิ่งที่อยู่ปลายทางโดยผ่านตัวกลาง ซึ่งในที่นี้เราเรียกว่าสื่อนั่นเอง

สำหรับคำว่า “พื้นที่บ้าน” (Area Based) มีนัยหมายถึง การกำเนิดเจริญเติบโตขึ้นมาในแต่ละพื้นที่ และถ้าเราไปรวมกับคำว่าสื่อเป็น สื่อพื้นที่บ้านก็มีความหมายไปในทิศทางว่า เป็นสื่อที่ถือกำเนิดขึ้นและใช้สอยกันอยู่ในแต่ละพื้นที่ ลักษณะที่สำคัญพื้นฐานทั่วไปของสื่อพื้นที่บ้าน เหมือนกับเหรียญสองด้านหรือทวิลักษณ์ กล่าวคือ ในด้านหนึ่งจะมีคุณสมบัติร่วมกับที่อื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น การสวมใส่กระโปรงของหญิงสาวชาววังที่จะใส่กระโปรงแบบมีจีบรอบตัว ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับผู้หญิงทั่วไปสวมใส่อยู่ แต่ในเวลาเดียวกันกับกระโปรงของหญิงสาวชาววังก็จะมี “กรรมวิธีการผลิตและประดับประดา” สัญลักษณ์บางอย่างลงไปที่ทำให้เป็น “เอกลักษณ์เฉพาะ” ทำให้ผู้พบเห็นรู้และเข้าใจทันทีว่ามีใช่เป็นเครื่องใช้สำหรับหญิงสาวโดยทั่วไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2549)

ทุกวันนี้ถ้าพูดถึง “สื่อพื้นที่บ้าน” (Folk Media) หลายคนคงนึกถึงสื่อที่เกิดขึ้นและใช้สอยกันในชุมชนท้องถิ่นที่มีกระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อนมากนัก สามารถใช้วัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในการผลิตและจัดทำได้ โดยปกติแล้วสื่อพื้นที่บ้านนี้เป็นสื่อที่เกิดขึ้นมาก่อนสื่อสมัยใหม่ และเป็นสื่อที่ถูกใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารของคนในชุมชน ตัวสื่อพื้นที่บ้านนั้นค่อนข้างมีความหลากหลายและความจำกัดในแง่ของประเภทของสื่อหรือแหล่งกำเนิดของสื่อเอง ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งกำเนิดของสื่อพื้นที่บ้านมีลักษณะเป็นการกระจายตัว (Decentralized) ที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับในแต่ละท้องถิ่น (Localized) ที่ตัวสื่อ นั้น ๆ ถือกำเนิดขึ้นมา แต่ในขณะที่สื่อมวลชนนั้นมีกลุ่มของผู้ผลิตที่เป็นแบบ “ศูนย์รวม” (Centralized) และมีโครงสร้างที่เป็นมาตรฐานค่อนข้างชัดเจนมากกว่า เช่น สื่อภาพยนตร์ก็จะมีกระบวนการผลิต การผลิตกระบวนการผลิต และหลังการผลิตที่จะต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านรวมทั้งเครื่องมือและเทคโนโลยีในการผลิต (กาญจนา แก้วเทพ, สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์, และทิพย์พฐ กฤษสุนทร, 2554)

2.1.2 ประเภทของสื่อพื้นที่บ้าน

สำหรับการทำความเข้าใจกับสื่อพื้นที่บ้านในแง่มุมมองของการจัดแบ่งประเภทนั้น มีแนวคิดพื้นฐานที่ผู้วิจัยจะขอนำเสนอโดยการอาศัยกรอบทฤษฎีของ B. Seal (1989, อ้างถึงใน พงศ์กฤษณี พลเลิศ, 2554) ที่ว่าด้วยเรื่องของปฐมบทของการศึกษาสื่อพื้นที่บ้านเป็นแนวทางในการศึกษาทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้โดยมี กาญจนา แก้วเทพ (2549) นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาสื่อพื้นที่บ้านมาเป็นแม่แบบใน

การศึกษา ในลำดับต่อไปผู้วิจัยจะขอหยิบยกเอาแนวความคิดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของสื่อ
พื้นบ้านมานำเสนอ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) สื่อที่เป็นวจนภาษา (Verbal Form) สื่อประเภทนี้มีขอบเขตที่กว้างขวาง ส่วน
ใหญ่มักจะอยู่ในรูปของภาษาพูดและภาษาเขียน อีกทั้งยังสามารถพบเห็นได้ทั่ว เช่น คำพูดคำ
จาของคน ภาษิต บทกลอน เพลงพื้นบ้าน เรื่องเล่า หรือแม้แต่ตำนานต่าง ๆ ที่มีการเก็บ
รวบรวมไว้ เป็นต้น

2) สื่อที่เป็นพฤติกรรม (Behavior Form) สื่อประเภทนี้ปรากฏให้เห็นได้ทั่วไป
เช่น วิถีชีวิตของผู้คน วัฒนธรรมประเพณี เครื่องแต่งกาย งานเฉลิมฉลอง ตลอดจนการเล่น
พื้นเมืองต่าง ๆ

3) สื่อที่เป็นวัตถุ (Material Form) เช่น สิ่งของเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น
งานฝีมือของตกแต่งบ้าน งานประดิษฐ์เสื้อผ้าของใช้ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ

4) สื่อที่เป็นอวจนภาษา (Non-Verbal Form) สื่อประเภทนี้ได้แก่ การแสดงอา
กับกิริยา การจัดสถานที่ ลักษณะท่าทางของคน การจัดระยะห่าง การวาดภาพหรือเขียน
ตัวอักษร งานศิลปะ ฯลฯ

ประเพณีของพาราณันั้นมีความเป็นสื่อในทุกประเภท ทั้งนี้เนื่องจากเป็นประเพณีที่มีเกิด
มาจากความเชื่อ คำสอนที่บอกเล่าต่อกันมาจากโบราณกาลส่งผลให้เกิดพฤติกรรม การ
แสดงออกด้วยความเคารพศรัทธาจนกลายเป็นประเพณีสืบต่อกันมา เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต
โดยผ่านรูปแบบของวัตถุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในงานและความงดงามทางศิลปะที่มีในตัวของพารา

นอกจากนี้ประเด็นที่มีความน่าสนใจเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน ก็คือ ตัวสื่อนั้นสามารถหาได้
จากท้องถิ่นเอง ซึ่งอาจจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป สื่อประเภทนี้มักมีความคุ้นเคยกับคน
ในชุมชนเป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ตัวกับผู้คนในสังคม โดยเฉพาะในท้องถิ่นสิ่งของ
เครื่องใช้ต่าง ๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อพื้นบ้านได้ เช่น ของที่ระลึกที่ขายให้แก่
นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อนำกลับไป อย่างสินค้าประเภทไม้สักแกะสลักที่ผ่านกระบวนการผลิตที่
สวยงามประณีต เนื้อได้มีความละเอียด นับเป็นการสร้างมูลค่าให้กับตัวสินค้า ซึ่งจากกรณีนี้ ไม่
สักธรรมดา ๆ ก็มิได้มีความหมายเพียงเป็นแค่ไม้ที่ใช้สอยเท่านั้น หากแต่ได้เปลี่ยนเป็น
“สัญลักษณ์” ของความมั่งคั่ง อำนาจ และบารมีของผู้ครอบครองได้ เช่นเดียวกัน ไม้มงคลต่าง ๆ
ที่ยังแฝงเร้นไปด้วยโชคกลางของขลัง (โฆมสี แสนจิตต์, 2548)

2.1.3 หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน

ประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาสื่อพื้นบ้านนั้น ก็คือ การพิจารณาการทำ
หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน ซึ่งก็เหมือนกับสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นสื่อแล้วนั้นก็ย่อมจะต้อง
ทำหน้าที่ด้วยเช่นเดียวกัน และในที่นี้จะขอเอาเราจากฐานความคิดจากทฤษฎีหน้าที่นิยม
(Functionalism) ซึ่งมองว่าสื่อทุก ๆ ประเภทที่มนุษย์สร้างขึ้น ก็คือ “สื่อของสังคม” ที่ต้องมี

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม เช่นเดียวกับสื่อกระแสหลัก นักวิชาการอย่าง กาญจนา แก้วเทพ (2549: 445-446) ได้สรุปหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านต่อสังคมไว้ดังนี้

- 1) แจ้งข่าวสาร
- 2) ให้การศึกษา
- 3) ให้ความบันเทิง
- 4) ประสานความสัมพันธ์ของคนในสังคม

จากการทำหน้าที่ของสื่อตามหลักการในข้างต้นนั้น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานที่ว่า บทบาทการทำหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านก็มีลักษณะคล้ายกับสื่อสารมวลชนทั่วไปต้องทำหน้าที่หลักต่อสังคมและประเทศชาติ ขณะเดียวกันตัวสื่อพื้นบ้านก็ยังแสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย เช่นเดียวกัน ดังนั้นกระแสการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นในสังคมไทยจึงค่อย ๆ เติบโตควบคู่มา กับสภาวะทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ที่ได้เปิดพื้นที่ให้กับสื่อพื้นบ้านในการแสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้สังคมภายนอกได้รับรู้ เช่น กรณีการผลิต-การบริโภคสินค้าวัฒนธรรม รวมทั้งการผลิตสินค้าทางการท่องเที่ยว ที่บรรดาตัวสื่อสินค้า

2.1.4 สื่อประเพณีหรือสื่อพื้นบ้าน (Traditional Media หรือ Folk Media)

สื่อประเพณีของไทย คือ วัฒนธรรมทั้งมวลที่คนไทยและสังคมไทยได้สร้างสรรค์และสั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต กลายเป็นเครื่องมือที่ส่ง รับ และเก็บข่าวสารที่เป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ของระบบสังคมไทย ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของคำพูด ข้อเขียน บทเพลง ดนตรี การละเล่น หัตถกรรม สถาปัตยกรรม พิธีการ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรือแม้กระทั่งวิถีชีวิต (วันทนา เตชะสุวรรณ, 2548)

สมควร กวียะ (2547, อ้างถึงใน ลัดดา จิตตคุตตานนท์, 2552) กล่าวถึงสื่อประเพณีว่า สื่อประเพณีเป็นได้ทั้งภาชนะรองรับข่าวสาร (Recipeint) และพาหนะ (Vehicle) ที่จะนำข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และที่สำคัญคือ จากเวลาหนึ่งไปยังอีกเวลาหนึ่ง ซึ่งจะยาวนานหลายพันปี

สื่อประเพณีอาจจะหมายถึง บุคคล วัตถุ เสียง ภาพ การเคลื่อนไหว กระบวนการหรือวิธีการที่สามารถเก็บบันทึกและถ่ายทอดข่าวสารของระบบสังคม รวมทั้งข่าวสารอื่น ๆ ตามความประสงค์

ถ้าแบ่งตามครรลอง (Channel) ที่สื่อประเพณีอาจส่งรหัสสาร (Encoded Message Representing any Information) ไปได้ เราอาจมองเห็นประเภทของสื่อประเพณีไทยได้ชัดเจนขึ้นดังนี้

- 1) ครรลองโสต ได้แก่
 - (1) เพลงและดนตรี เช่น เพลงกล่อม เพลงไทย (เดิม) เพลงแคน
 - (2) การบอกเล่าเช่น คำพังเพย นิทาน เรื่องตลกพื้นบ้าน

- 2) ครรลองทัศน ์ได้แก่
 - (1) การอ่าน เช่น วรรณคดีไทยต่าง ๆ
 - (2) สถาปัตยกรรม เช่น เรือไทย โบสถ์ ุรพห้ตละลู่
 - (3) จิตรกรรมและปฏิมกรรม เช่น ลายไทย พระพุทธรูป ภาพเขียนฝาผนัง
 - (4) อุปกรณ์การแสดง เช่น ฉากลิเก เครื่องแต่งตัวรำไทย
 - (5) ของเล่นของใช้ เช่น ภา ภาชนะใบตอง กระบวยตักน้ำ
 - (6) ภาษาท่าทาง เช่น การไปลามาไหว้ การยิ้มแย้มโอภาปราศรัย
- 3) ครรลองโสตทัศน ์ได้แก่
 - (1) การเช็ดหุ่น เช่น หุ่นกระบอ ก หน้ตละลู่
 - (2) การพ้อนรำ เช่น เช็งกระบตีบ รำลาวกระบทบไม้ รำจุยฉาย
 - (3) ละครและพ้อนรำ เช่น โขน ลิเก โนรา
 - (4) การละเล่น เช่น เพลงเรือ เพลงฉ่อย ลำตัด
 - (5) พิธีการและวิถีชีวิต เช่น พิธีบวช ทำบุญ ลอยกระทง สวดมนต์ การไปวัด
- 4) ครรลองรสหรือกลิ่น ์ได้แก่
 - (1) อาหารไทย
 - (2) ดอกไม้ไทย
- 5) ครรลองทักษะ (Knowing by Doing) ์ได้แก่ การกระทำหรือการมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมหรือการผลิตประเพณีต่าง ๆ เช่น ร่วมร้องรำทำเพลง การร่วมชบวนแห่ การเขียนภาพลายไทย การเข้าพิธีหรือการใช้ชีวิตแบบไทย เป็นต้น

หากพิจารณาตามครรลองทั้ง 5 ข้อของสื่อประเพณีแล้วนั้นเราจะเห็นได้ว่าประเพณีจึงอาจมีความสมบูรณ์ในการเป็นช่องทางที่จะบอกเล่าเรื่องราวของวัฒนธรรมให้กับคนภายนอกได้เห็น ด้รับรู้ ถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังนำมาสื่อสร้างความสัมพันธ์ให้กับคนในพื้นที่ได้อีกด้วยเช่นกัน

เสฐียรโกเศศ (2524, อ้างถึงใน วันทนา เตชะสุวรรณา, 2548) ด้กล่าวถึงประเพณีและการเปลี่ยนแปลงของประเพณีสรุปได้ว่า ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่เราประพฤติปฏิบัติกันอยู่เสมอและเป็นเรื่องธรรมดาที่ไม่ว่าสิ่งใดถ้าเป็นอยู่อย่างนั้นโดยไม่มีสิ่งใหม่เข้ามาเสริม สิ่งเก่าสิ่งนั้นก็ต้องสูญสิ้นไป ประเพณีก็เช่นกัน การที่ประเพณีไทยยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าและสามารถเข้ากันได้ดี โดยประเพณีนั้นจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อยทุกยุคสมัย ดังนั้น ประเพณีจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมาและได้มีการประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนเป็นมรดกทางสังคมและเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ โดยประเพณีนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมตามกาลสมัยได้

เนื่องจากประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและคนในสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม จึงประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยประเพณีนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมตามยุคสมัยได้

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ประเพณีของไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาถึงมูลเหตุในการเกิดประเพณี ก็อาจกล่าวถึงที่มาของประเพณีไทยได้หลายประการคือ

1) การประกอบอาชีพ เนื่องจากประชากรของประเทศไทยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลัก สภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกและจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ตลอดจนจะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่คำนึงว่าจะต้องเป็นเครือญาติกัน ประกอบกับคนไทยมีนิสัยรักความสนุกสนานจึงทำให้เกิดประเพณีในการประกอบอาชีพขึ้น เช่น ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว ประเพณีบุญคูณลานของภาคอีสาน เป็นต้น

2) ความเชื่อ สังคมไทยในอดีตจะมีความเชื่อในสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ และเห็นว่าเป็นอิทธิฤทธิ์มีอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีอำนาจสามารถดลบันดาลให้เป็นไปในทางที่ดีหรือร้ายก็ได้ จึงทำให้มีประเพณีการบูชาเช่นสรวงเพื่อถวายเป็นสิริมงคลแก่ตน เช่น การทำขวัญเดือนเมื่อเด็กอายุครบ 1 เดือน การหาฤกษ์ยาม การแห่บั้งไฟ เป็นต้น

3) ความศรัทธาในศาสนา คนไทยส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนา และจะมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมว่า ทำดีต้องได้ดี ตลอดจนนิยมการทำบุญเพื่อหวังผลตอบแทนประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาจึงเกิดขึ้น เช่น ประเพณีการทอดกฐิน การลอยกระทง การฟังเทศน์มหาชาติ การเข้าพรรษา เป็นต้น

4) ความเจริญทางจิตใจ คนไทยจะมีนิสัยกตัญญูกตเวที รู้จักตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูนั้นจึงได้มีประเพณีเกิดขึ้น เช่น ประเพณีไหว้ครู การรดน้ำผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ เป็นต้น

5) การรับวัฒนธรรมอื่น เมื่อสังคมไทยได้มีการติดต่อกับต่างชาติย่อมมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเกิดขึ้นหรือรับอิทธิพลของวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในวัฒนธรรมไทย เช่น การตั้งศาลพระภูมิ การแต่งกาย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น ทำให้ประเพณีดั้งเดิมของไทยเปลี่ยนแปลงไป

2.1.5 ลักษณะของประเพณี

ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ดังนั้น จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับวัฒนธรรม กล่าวคือ

1) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและคนในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งดี ตลอดทั้งได้ร่วมมือกันปฏิบัติตาม ในการสร้างประเพณีแต่ละอย่างขึ้นมานั้นอาจได้มาจากสภาพแวดล้อม การทำมาหากิน ความเชื่อ ฯลฯ

2) เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยจะสืบทอดด้วยการเรียนรู้ เช่น เรารู้จักประเพณีวันเข้าพรรษาเพราะได้เคยเห็นผู้ใหญ่ปฏิบัติ เป็นต้น

3) เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ประเพณีแต่ละอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย โดยอาจจะเปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางอย่างให้ผิดแผกไปจากเดิม เพื่อให้ทันกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของสังคม

นอกจากนี้ประเพณีไทยมีลักษณะเฉพาะของตนเองหลายประการด้วยกันอัน แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของตนเองดังนี้

1) เป็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่อย่างแนบแน่น เช่น ประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น การลงแขก การขอฝน การทำขวัญ เป็นต้น

2) เป็นประเพณีที่มีลักษณะยกย่องเชิดชูบุคคลอันเป็นที่เคารพสักการะ และยกย่องผู้อาวุโส โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ เป็นต้น

3) เป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวพันกับศาสนาอย่างเหนียวแน่น

4) เป็นประเพณีที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิม ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ซึ่งผสมผสานกันอย่างแยกกันไม่ออก เช่น ประเพณีการแต่งงาน จะมีการตักน้ำยาม มีการสู้อ มีพระสงฆ์สวดมนต์ให้พร มีการเจิมหน้าเจ้าบ่าวเจ้าสาว เป็นต้น

5) เป็นประเพณีที่เน้นการอยู่ร่วมกันโดยแสดงออกให้เห็นถึงความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การประนีประนอม และการให้อภัย จะเปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมมือช่วยเหลือกัน อย่างเต็มที่ ถ้อยที่ถ้อยอาศัย ไม่มีลักษณะของความขัดแย้ง

6) เป็นประเพณีที่มีแสดงออกถึงความสนุกสนานรื่นเริง ความเป็นอิสระ มีการพบปะสังสรรค์ของคนในกลุ่มอยู่เสมอ

7) เป็นประเพณีที่มีการประสานระหว่างลักษณะเก่ากับลักษณะใหม่ ประเพณีไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยเพื่อให้ทันกับวิถีชีวิตของคนไทย มีลักษณะการยอมรับ เช่น ประเพณีการแต่งกาย ประเพณีการกินอาหาร เป็นต้น

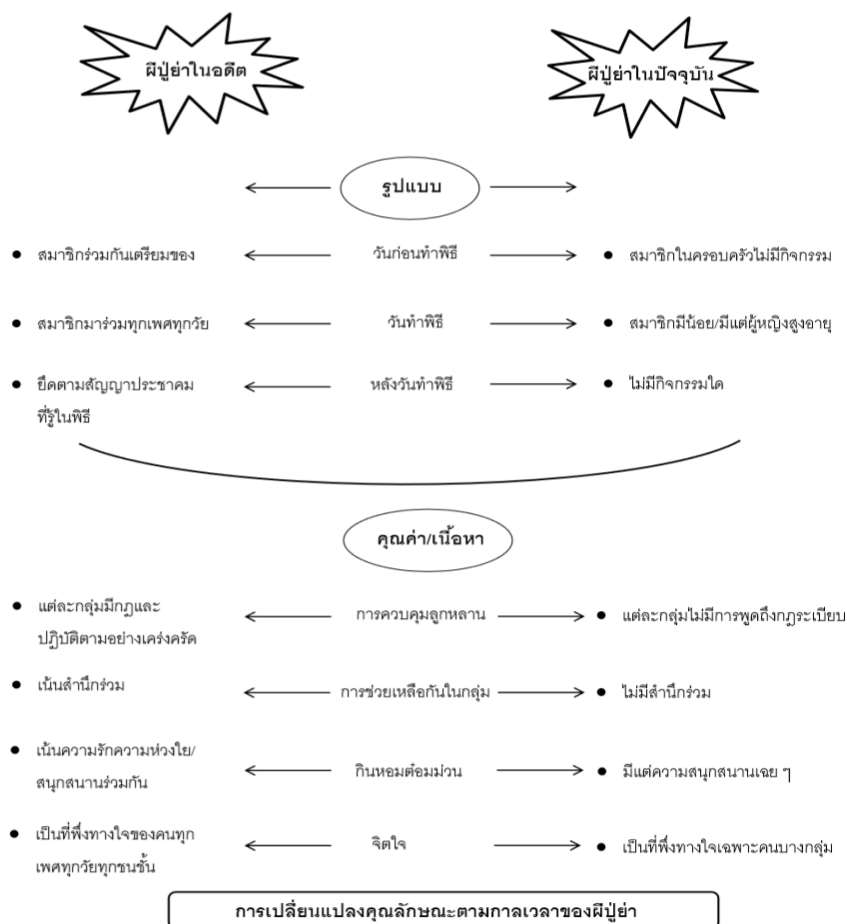
2.1.6 การวิเคราะห์คุณลักษณะแบบเฉพาะ

ในหนังสือชื่อ “สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย” กาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์คุณลักษณะแบบเฉพาะ ของสื่อพื้นบ้านไว้ว่า “จากลักษณะองค์ประกอบของสื่อพื้นบ้านแบบทั่ว ๆ ไปนั้น จะช่วยทำให้เข้าใจรูปแบบเนื้อหาของสื่อพื้นบ้านประเภทนั้น ๆ แบบหลักการทั่ว ๆ ไป แต่ทว่าเมื่อลงมือทำงานในภาคปฏิบัติ นักวิจัย/ผู้ปฏิบัติงานทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องเพิ่ม “ลักษณะเฉพาะ” (ในภาษาคอมพิวเตอร์อาจเรียกว่า พารามิเตอร์เข้าไป) ซึ่งจะทำให้หน้าตาขององค์ประกอบรวมเหล่านี้มีความแตกต่างกันออกไปในรายละเอียด” โดยได้ยกตัวอย่างเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะไว้ ดังนี้

- 1) ประเภทของสื่อพื้นบ้าน (Genres)
- 2) กาลเวลา (Time)
- 3) พื้นที่ (Area)
- 4) สำนัก/สายตระกูล/สายสกุล (School)

โดยในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด แม่ฮ่องสอน” ผู้วิจัยได้นำเอาเกณฑ์ในเรื่อง กาลเวลา (Time) มาใช้ในการวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงไปของสื่อประเพณีจองพาราจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

กาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้ยกตัวอย่างการวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของสื่อพื้นบ้านตามเกณฑ์เรื่องกาลเวลา โดยอดุลย์และคณะเปรียบเทียบ รูปแบบและเนื้อหา/คุณค่า/ความหมายของพิธีเลี้ยงผีปู่ย่าระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงไปของคุณลักษณะของพิธีกรรมนี้



ภาพที่ 2.1 การแสดงการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะตามกาลเวลาของหมู่บ้าน
แหล่งที่มา: กาญจนา แก้วเทพ, 2548.

จากการศึกษาและทบทวน เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านและสื่อประเพณี ผู้วิจัยจะได้นำมาทบทวนการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ในด้านของคุณลักษณะของสื่อประเพณีจึ่งพาราที่ว่าด้วยเรื่องของ รูปแบบของสื่อประเพณี เนื้อหาที่มีในประเพณี รวมทั้งคุณค่า และความหมายของสื่อประเพณีจึ่งพารา โดยพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ในแนวคิด อาทิเช่น หน้าทีของสื่อประเพณี การแบ่งประเภทของสื่อตามครรลอง และลักษณะของสื่อ เป็นต้น

2.2 แนวคิดเรื่องการปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน

การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านนั้น เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อการสืบทอดและดำรงอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังที่ เขียรชัย อิศรเดช (2547, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, เขียรชัย อิศรเดช, ประยุทธ์ วรรณอุดม, อุดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์, และอริยา เศรษฐามร์, 2548, น. 42) ได้ให้คำนิยามของการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านไว้ว่า เป็นความสามารถของสื่อที่จำดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงโดยการประยุกต์หรือพลิกผันคุณลักษณะ (Attribute) เก่าบางประการให้สอดคล้องกับสภาพใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปของบริบทใหม่ที่รองรับสื่อ โดยดำรงอัตลักษณ์เดิมไว้ได้เป็นส่วนใหญ่ แต่อาจจะยอมลดทอนหรือถอดรื้อ ตลอดจนสร้างสรรค์องค์ประกอบบางประการในสื่อ นั้น เพื่อให้อยู่รอดต่อไป

หลักเกณฑ์ในการปรับตัว

โดยกาญจนา แก้วเทพ (2548, อ้างถึงใน จิราพร ชุนศรี, 2557) ได้สังเคราะห์แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้านในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) หลักเกณฑ์เรื่องเปลือก/กระพี้/แก่น เป็นการแบ่งระดับชั้นของวัฒนธรรมตามแกนแนวนอนซึ่งสามารถตอบได้ว่าในการปรับเปลี่ยนนั้น สิ่งใดที่สามารถปรับได้มาก สิ่งใดที่สามารถปรับได้น้อย และอะไรบ้างที่ไม่สามารถปรับได้เลย

2) หลักเกณฑ์เรื่องสิทธิของเจ้าของวัฒนธรรม ในการเปลี่ยนแปลงของสื่อพื้นบ้านนั้น หลายครั้งที่การเปลี่ยนแปลงเกิดจากความต้องการและแรงผลักดันของ “คนภายนอก” ที่มีใช้เจ้าของวัฒนธรรม จึงอาจสร้างความสูญเสียให้แก่สื่อพื้นบ้าน ดังนั้นในการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านนั้น ต้องคำนึงเรื่อง “หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชน” ในการที่จะเลือกคุณลักษณะใดเพื่อคงไว้ เลือกปรับเปลี่ยนคุณลักษณะใด รวมทั้งเลือกสร้างใหม่ในคุณลักษณะใด

3) หลักเกณฑ์เรื่องรูปแบบของการผสมผสาน การปรับประยุกต์วัฒนธรรมแบบหนึ่งมักจะมีการผสมผสานระหว่างสิ่งเก่า/วัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่กับสิ่งใหม่/วัฒนธรรมใหม่เข้ามาการพบกันระหว่างสิ่งใหม่และสิ่งเก่าที่มีอยู่ 3 แบบแผนได้แก่

(1) การแทนที่ (Substitution) คือ สิ่งเก่า/วัฒนธรรมเดิมถูกแทนที่ด้วยสิ่งใหม่/วัฒนธรรมใหม่ทั้งหมด

(2) การเพิ่มเข้ามาแทน (Addition) คือ เก็บทั้งของเก่าและของใหม่ไว้ด้วยกันแบบแผนการนำเอาของเก่า/ของใหม่มาไว้ทั้งคู่ นี้จะใช้ได้ภายใต้เงื่อนไขที่ต้องมีทรัพยากรมากพอที่จะใช้ได้ทั้งของเก่าและของใหม่ควบคู่กันไป

(3) แบบแผนเรื่องการปรับประสาน (Articulation/Hybridization) คือ มีลักษณะเป็นลูกผสมด้วยการนำเอาคุณลักษณะบางอย่างจากองเก่ามาบวกผสมกับคุณลักษณะบางอย่างจากของใหม่ แล้วผสมผสานกันออกมาเป็นลูกผสม แบบแผนนี้จะกระทำได้อต่อเมื่อ มี

“การวิเคราะห์คุณลักษณะ” เพราะเราต้องตัดสินใจว่าจะเอาคุณลักษณะใดจากของเก่ามาผสมกับของใหม่

4) การปรับเปลี่ยนตามเกณฑ์ของการสื่อสาร (S-M-C-R)

(1) การปรับเปลี่ยนด้านตัวผู้ส่งสาร เช่น อาจเปลี่ยนแปลงโดยใช้เกณฑ์เรื่องเพศ อายุ รุ่น วัย ฯลฯ

(2) การปรับเปลี่ยนด้านเนื้อหา กล่าวคือ มีพื้นที่ว่างในเนื้อหาที่จะสามารถปรับเปลี่ยน/สอดแทรก/ตัดตอน ฯลฯ อยู่เสมอ ดังนั้น การปรับเปลี่ยนเนื้อหาจึงเป็นเรื่องง่าย

(3) การปรับเปลี่ยนด้านผู้ชม สื่อพื้นบ้านมีศักยภาพทางด้านนี้อยู่มาก ในการแสดงสื่อพื้นบ้านสามารถปรับเปลี่ยนผู้ชมได้หลายระดับ ตั้งแต่ ปล่อยให้เข้ามามีส่วนร่วม สนุกสนานปรับเปลี่ยนให้เกิดความผูกพัน ปรับเปลี่ยนให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มนิยม (Collectivism) และการปรับเปลี่ยนผู้ชมให้มีทั้งความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาของสื่อพื้นบ้าน

(4) การปรับเปลี่ยนเรื่องช่องทาง/ตัวสื่อ ช่องทางหรือสื่อนี้ มีความหมายกว้างขวางตั้งแต่ตัวสื่อต่าง ๆ (Media) และช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่ (เทศะ) และช่วงเวลา (กาละ) อันได้โอกาส/การปรับเปลี่ยนเรื่องช่องทาง/ตัวสื่อ มีการปรับตัวหลายแบบ

5) การปรับตัวกับ “ประเภทของสื่อพื้นบ้าน” “ประเภท” เป็นตัวแปรต้นที่จะมา กำหนด “ลักษณะของการปรับตัว” ของสื่อพื้นบ้าน การปรับเปลี่ยนแต่ละประเภทรูปนั้น สื่อพื้นบ้านประเภทชั้นครุ่นั้น เจ้าของวัฒนธรรมจะมีอำนาจในการตัดสินใจได้มากกว่าจะปรับเปลี่ยนอะไร เนื่องจากมีต้นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) คือ ความรู้ความสามารถและชื่อเสียงที่สั่งสมไว้เป็นหน้าดัก และสามารถกำหนดทิศทาง สัดส่วนการปรับเปลี่ยนได้

6) การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ นอกจากการปรับตัวด้านคุณลักษณะแล้ว เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทหน้าที่ก็เปลี่ยนไป สื่อพื้นบ้านในยุคใหม่อาจเพิ่มมิติดังต่อไปนี้

(1) การเพิ่มหน้าที่ด้านสุขภาพของสื่อพื้นบ้าน เนื่องจากในยุคปัจจุบัน ความคิดเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพด้วยเจ้าของสุขภาพเองกำลังอยู่ในความสนใจ

(2) การเพิ่มหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว เมื่อกระแสการท่องเที่ยวกลายเป็นนโยบายหลักของการพัฒนาประเทศ และกระแสดังกล่าวต้องไหลจากส่วนกลางเข้าไปสู่ท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากร การแสวงหาวัฒนธรรมพื้นบ้านมาทำให้เป็นสินค้าจึงเป็นผลที่เกิดขึ้นตามมา

7) การปรับตัวด้านการต่อรอง หาก “การปรับตัว” นั้นหมายถึงการพยายามปรับเปลี่ยนตัวเองให้แปรไปตามสิ่งต่าง ๆ เมื่อสื่อพื้นบ้านเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เช่น การต่อรองกับนายทุน ซึ่งประเด็นของการต่อรองเป็นเรื่องธุรกิจ การต่อรองกับผู้ชม หากเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูง ก็จะสามารถต่อรองเรื่องราคาได้ หรือรวมถึงการ

ต่อรองกับรัฐ อย่างไรก็ตาม สื่อพื้นบ้านก็ยังไม่มีความมากพอที่จะต่อรองกับรัฐในการเรียกร้องผลประโยชน์ของอาชีพ เช่น การตั้งกองทุน หรือ การขอรับการสนับสนุนอื่น ๆ

8) การปรับตัวด้านเครือข่าย เครือข่ายจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในการรักษาการดำรงอยู่และการปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ส่งผลกระทบต่อเครือข่ายเก่าที่มีอยู่ ทั้งในรูปแบบของการล่มสลายและการปรับเปลี่ยน รวมทั้งการเกิดขึ้นของเครือข่ายใหม่ ๆ เพื่อเป็นการปรับตัว เครือข่ายใหม่ ๆ เช่น เครือข่ายระหว่างศิลปิน-สถาบันการศึกษา ศิลปิน-องค์กรชุมชน (อบต. สภาวัฒนธรรม ผู้นำชุมชน) ศิลปิน-หน่วยงานภาครัฐ

9) การปรับตัวด้านความหมาย ผลจากการพัฒนาในรอบหลายทศวรรษที่ผ่านมาที่เน้นมิติความทันสมัยและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่าคุณค่าทางวัฒนธรรม ทำให้สื่อพื้นบ้านหลายชนิดได้รับการตีความหมายใหม่ (Redefined) ว่าเป็นผลิตภัณฑ์เซย์ โบราณล้ำสมัย (สมสุข หินวิมาน, 2548) เมื่อสื่อพื้นบ้านกลายเป็นเรื่องเซย์และล้ำสมัย จึงถูกเบียดขับให้ออกไปจากจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นใหม่ได้ง่าย ดังนั้นหากจะสืบทอดสื่อพื้นบ้านต่อไป จึงต้องมีการปรับตัวด้านความหมาย หรือบางครั้งอาจถึงขนาดรื้อสร้างความหมายกันใหม่

2.3 แนวคิดเรื่องต้นไม้แห่งคุณค่า

เนื่องจากเพลงซอ เป็นสื่อวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในการวิเคราะห์คุณลักษณะ (Attribute) ที่สำคัญ ก็ควรพิจารณาถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมทั้ง 2 ส่วน คือ ส่วนที่มองเห็นได้ (Visible) กับส่วนที่มองเห็นไม่ได้ (Invisible) ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดพื้นฐานของวัฒนธรรมว่า หากเรานำคุณลักษณะทั้งหมดมาเปรียบเทียบกับต้นไม้ตามแนวคิดเรื่องต้นไม้แห่งคุณค่า โดยยึดหลักเกณฑ์การปรับตัวตามแนวดิ่ง (Vertical) และแนวนอน (Horizontal) คือวัฒนธรรมมีทั้งส่วนที่เป็นพื้นผิวดินและส่วนที่อยู่ข้างล่าง ซึ่งในการวิเคราะห์จึงต้องวิเคราะห์ทั้งแนวดิ่งและแนวนอน

หลักเกณฑ์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านในแนวนอน (Horizontal) นั้นจะแบ่งสื่อพื้นบ้านตามชั้นของต้นไม้ ออกเป็น 3 ชั้น คือ เปลือก (ส่วนนอกสุด) กระทบ (ส่วนถัดเข้ามา) และแก่น (ส่วนที่อยู่วงในสุด) การแบ่งชั้นทั้ง 3 ของต้นไม้จะโยงใยถึงเรื่องการปรับเปลี่ยน เพราะโดยธรรมชาติของต้นไม้ เปลือกเป็นสิ่งที่ปรับได้และเปลี่ยนอยู่เสมอ กระทบนั้นจะปรับได้บางส่วน แต่แก่นนั้นเป็นสิ่งที่ต้องธำรงรักษาไว้ให้เหมือนเดิม

ส่วนหลักเกณฑ์การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านในแนวดิ่ง (Vertical) ที่มีองค์ประกอบ 2 ส่วนที่แยกกันไม่ออก หากเปรียบเทียบสื่อพื้นบ้านเป็นต้นไม้ ส่วนที่มองเห็นได้ คือส่วนที่เป็นลำต้น ดอก ผล ใบ สามารถเห็น สัมผัส และจับต้องได้ เปรียบได้กับส่วนที่เป็นรูปแบบ (Form) ของ

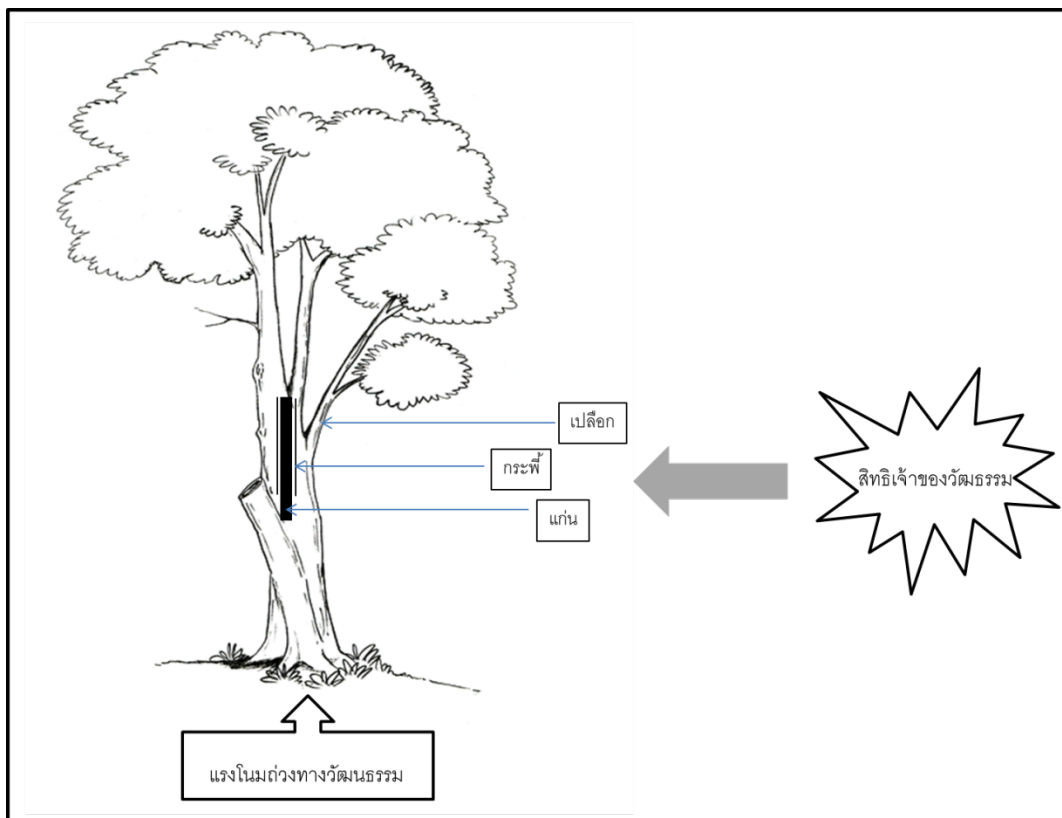
สื่อพื้นบ้าน และส่วนที่มองไม่เห็น คือส่วนที่เป็นราก เป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ต้องอาศัยการตีความ วิเคราะห์จึงจะเข้าใจ เปรียบเทียบได้กับส่วนที่เป็นเนื้อหา คุณค่า ความหมายและตัวตน

กลุ่มดอก ใบ ผล และลำต้น จะเป็นรูปแบบหรือส่วนที่เห็นได้ (Form) ส่วนรากของต้นไม้ คือ ส่วนที่เป็นเนื้อหา คุณค่า ความหมาย (Content/Value/Meaning) ซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อ แต่ต้องฟังด้วยตาดำปัญญา คือการคิดพิจารณา/ไตร่ตรอง/วิเคราะห์ การวิเคราะห์ดังกล่าวจะทำให้การสืบทอดนั้นครบทั้งรูปแบบและคุณค่า มิใช่มีแต่การสืบทอดเฉพาะรูปแบบเท่านั้น

ในการสืบทอดสื่อพื้นบ้านนั้นต้องมีการปรับประยุกต์ เมื่อสื่อพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรม คุณสมบัติประการหนึ่งของวัฒนธรรมคือ ต้องมีการปรับเปลี่ยน ปรับแปลง ปรับประยุกต์ (Adaptation) ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งในอดีตพบว่า สื่อพื้นบ้านทุกชนิดที่อยู่รอดมาได้ล้วนผ่านกระบวนการปรับปรุงประยุกต์ทั้งสิ้น

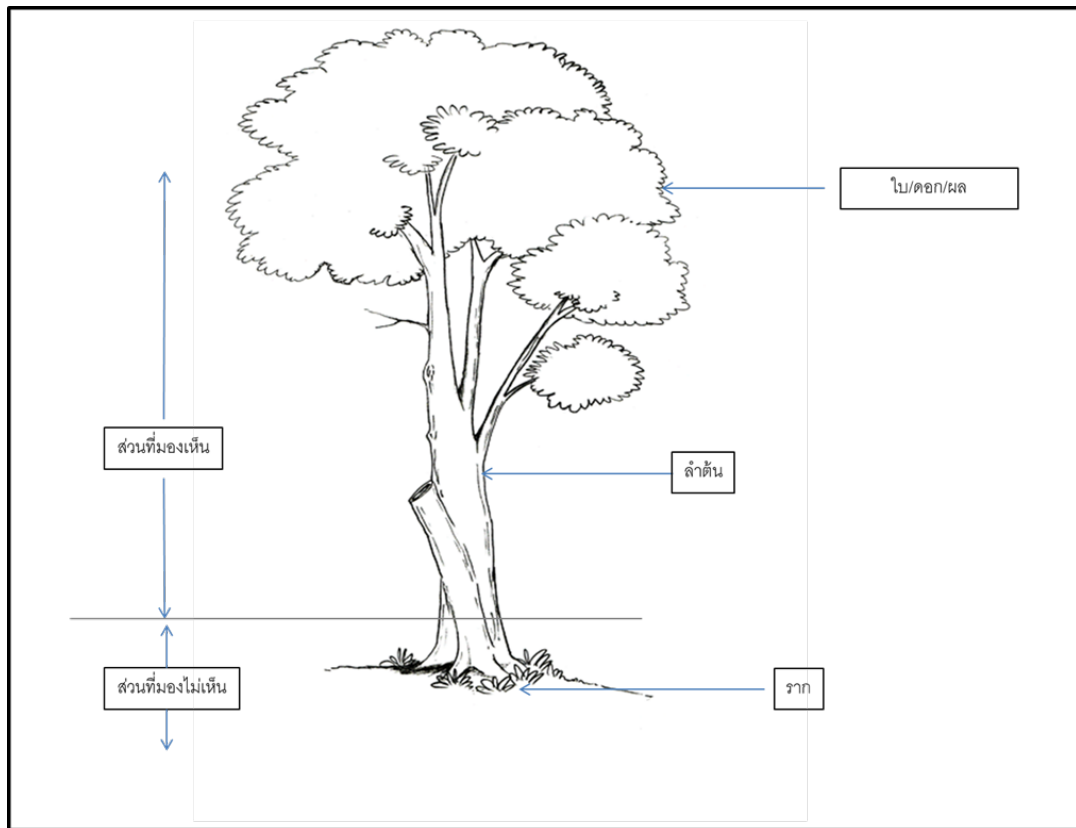
สำหรับการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน เราพิจารณาด้านไม้แห่งคุณค่าตามแนวนอน เราจะเห็นว่าต้นไม้ที่ประกอบด้วย 3 ชั้นด้วยกัน ประกอบด้วย เปลือก (ส่วนที่อยู่นอกสุด) กระทบ (ส่วนที่อยู่ถัดเข้ามา) และแก่น (ส่วนที่อยู่ภายในสุด) การแบ่งชั้นทั้ง 3 ของต้นไม้จะโยงใยมาถึงเรื่อง “การปรับเปลี่ยน” เพราะโดยธรรมชาติของต้นไม้แล้ว เปลือกเป็นสิ่งที่ปรับได้และปรับอยู่เสมอ กระทบนั้นจะปรับได้บางส่วน แต่แก่นนั้นเป็นสิ่งที่ต้องรักษาเอาไว้ให้เหมือนเดิม เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่สุดของต้นไม้ ทั้งนี้การพิจารณาเรื่องการจัดวางคุณลักษณะใดเป็นแก่น กระทบ หรือเปลือกนั้น ต้องยึดถือหลักเรื่อง “สิทธิของเจ้าของวัฒนธรรม” โดยที่กาญจนา แก้วเทพ (2549) ได้กล่าวไว้ว่าคนข้างนอกไม่ควรจะไปก้าวก่ายล่วงละเมิดการตัดสินใจของเจ้าของวัฒนธรรม

ลักษณะการปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน หากจะอุปมาเปรียบเทียบกับต้นไม้ตามแนวนอน สามารถแบ่งระดับความสำคัญได้ 3 ระดับคือ เปลือก กระทบและแก่น ในการแบ่งระดับชั้นตามแก่นแนวนอนเช่นนี้ สามารถนำมาใช้ตอบคำถามในการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านในประเด็นที่ว่า อะไรบ้างที่สามารถปรับได้มาก อะไรที่ปรับได้ปานกลาง อะไรบ้างที่ต้องรักษาไว้ให้มัน ซึ่งในการปรับเปลี่ยนดังกล่าวต้องยึดหลักที่ว่า “เปลี่ยนเปลือก ปรับกระทบ และรักษาแก่น” เอาไว้ ดังภาพที่ 2.2



ภาพที่ 2.2 แสดงการปรับตัวของต้นไม้แนวนอน

ในขณะเดียวกัน การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านจะส่งผลกับการคงอยู่และการสืบทอด ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านกับต้นไม้ในแนวตั้งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ ใบ/ดอก/ผล ลำต้น และราก กล่าวคือ เป็นการจัดแบ่งคุณสมบัติส่วนมองเห็น (Visible Part) กับส่วนที่มองไม่เห็น (Invisible Part) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการคงอยู่ของสื่อพื้นบ้านว่าในการสืบทอดแต่ละครั้งนั้นได้ดำเนินไปอย่างครบส่วนประกอบหรือยัง หากมีบางส่วนที่ตกหล่นพลัดหายไป ส่วนนั้นจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากน้อยเพียงใด กล่าวคือจัดเป็นส่วนใดของต้นไม้ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2.3



ภาพที่ 2.3 แสดงการปรับตัวของต้นไม้แนวตั้ง

อย่างไรก็ตาม ในการปรับตัวสื่อพื้นบ้านไม่ว่าส่วนใดก็ตามจำเป็นต้องยึด “หลักการเรื่องสิทธิเจ้าของวัฒนธรรม” ด้วย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสื่อพื้นบ้าน หลายครั้งที่การเปลี่ยนแปลงเกิดจากความต้องการและแรงผลักดันของคนภายนอกที่มีเจ้าของวัฒนธรรมจึงอาจสร้างความสูญเสียให้แก่สื่อพื้นบ้าน หรือมีจะนั้นก็สร้างความเข้าใจให้แก่เจ้าของวัฒนธรรม ดังนั้น การจะเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะใดจึงต้องถือเอาหลักสิทธิเจ้าของวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ

นอกจากนี้ในการปรับตัวของวัฒนธรรมจากยุคสมัยหนึ่งมาสู่อีกยุคสมัยหนึ่งนั้น อาจจะทำให้ได้หลายแบบแผน เช่น

1) ปรับเปลี่ยนรูปแบบ แต่คงเนื้อหาเดิมไว้ เช่น รูปแบบการลงแขกของชาวบ้านไทยที่มีความหมายถึงการร่วมแรงร่วมใจกัน ซึ่งปัจจุบันอาจจะปรับเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นกลุ่มออมทรัพย์แต่ทว่ายังคงรักษาความหมายเดิมเอาไว้

2) รักษารูปแบบเดิมเอาไว้ แต่เนื้อหาเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างเช่น การหันไปกินข้าวกล้องของกลุ่มชีวิต ที่แม้จะเป็นรูปแบบเดิมของข้าวกล้อง แต่ทว่าสมาชิกชมรมชีวิตได้ให้ความหมายใหม่แก่ข้าวกล้องซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชาวบ้านสมัยก่อนหรือกลุ่มนักโทษที่ถูกบังคับให้กินหรือตัวอย่างของการรื้อฟื้นประเพณีของการผูกเสี่ยวขึ้นมาใหม่ที่ให้เห็นรูปแบบเดิม แต่

ทว่าคนที่มาผูกเสี่ยวกันในพิธีกรรมแบบใหม่อาจจะไม่เข้าใจเนื้อหาสาระของการเป็นเพื่อนตาย เช่นตั้งสมัยก่อน

3) การปรับเปลี่ยนรูปแบบและเนื้อหา ตัวอย่างเช่น การนำเอาข้าวกลองมา ดัดแปลงรูปแบบทำเป็นขนมต่าง ๆ ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนในสมัยก่อน และความหมายของการกินข้าวกลองก็เปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2549, น. 21)

2.4 แนวคิดสื่อสารการทองเที่ยว

กาญจนา แก้วเทพ (2553) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “เรื่องสื่อสาร-การทองเที่ยว” ถึงการพิจารณาการสื่อสารตั้งแต่ขั้นพื้นฐานนั่นคือ ผู้ส่งสาร (Sender) ผู้รับสาร (Receiver) เนื้อหาสาร (Message) และตัวสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร (Channel/Media) และเมื่อนำพื้นฐาน (S-M-C-R) นี้มาใช้พิจารณาในเรื่องการทองเที่ยว สามารถทำให้เห็นแนวทางการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ นั่นคือ

1) การศึกษาองค์ประกอบแบบเดี่ยว เช่น การศึกษาเฉพาะผู้ส่งสารเรียกว่า Sender Study การศึกษาเฉพาะผู้รับสารเรียกว่า Receiver/Audience Study การศึกษาเฉพาะตัวเนื้อหาสารเรียกว่า Message/Content Study และการศึกษาประเภทของสื่อหรือช่องทางการสื่อสารเรียกว่า Media Study

2) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การดูความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในกรณีเช่น ททท. ซึ่งในที่นี้ถือเป็นผู้ส่งสารต้องการจะส่งสารไปยังผู้รับสารที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ความแตกต่างระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารนี้จะมีผลอย่างไรต่อการสร้างเนื้อหาสาร เป็นต้น

การศึกษาองค์ประกอบแบบเดี่ยว

ในการพิจารณาแนวคิดสื่อสารการทองเที่ยว เราสามารถพิจารณาการศึกษาจากสูตรองค์ประกอบพื้นฐานการสื่อสารและแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาองค์ประกอบแบบเดี่ยว และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ กาญจนา แก้วเทพ (2553) ได้แยกการศึกษาองค์ประกอบแบบเดี่ยวให้เห็นอย่างชัดเจนใน 3 หัวข้อดังต่อไปนี้

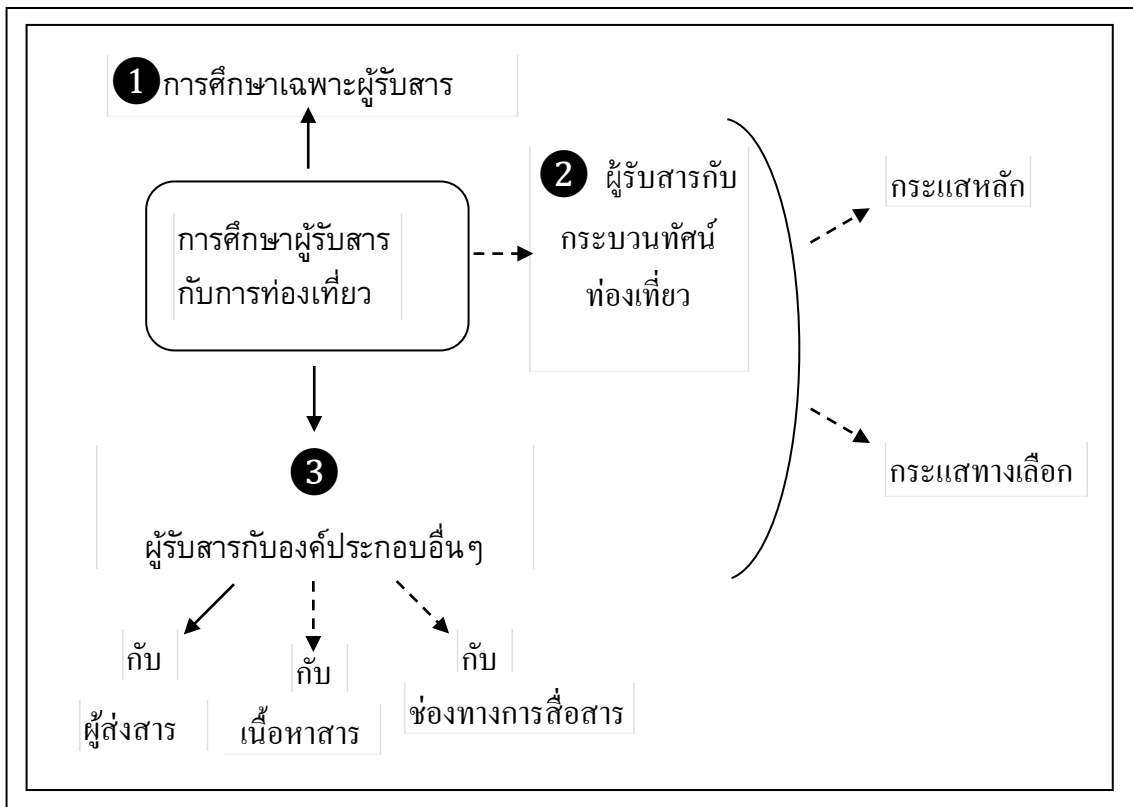
2.4.1 การศึกษาผู้ส่งสารกับการทองเที่ยว (Sender Study)

เมื่อก้าวถึงผู้ส่งสารในเรื่องของการทองเที่ยวนั้น กาญจนา แก้วเทพ (2553) ได้อธิบายไว้ว่าควรต้องดูผ่านกรอบ 2 กรอบ กรอบแรกหมายถึง โลก 2 โลกของการสื่อสารการทองเที่ยว กล่าวคือ โลกแรกคือโลกของการทองเที่ยวจริง ผู้ส่งสารได้แก่ ททท. บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ เป็นต้น โลกที่สองคือ การทองเที่ยวในโลกของสื่อ ผู้ส่งสารได้แก่ พิธีกรรายการทองเที่ยว

นักเขียน บทความท่องเที่ยวในนิตยสาร หรือผู้ผลิตโปสเตอร์ท่องเที่ยว เป็นต้น ส่วนกรอบที่สอง นั้นคือ กรอบเรื่องกระบวนการทัศนของการท่องเที่ยวแบ่งเป็น 2 กระบวนการทัศนนั้นคือ กระบวนการทัศน การท่องเที่ยวกระแสหลัก ได้แก่ การท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งในที่นี้ผู้ส่งสารจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการธุรกิจหรือผู้ที่ทำการผลิตสื่อท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ กระบวนการทัศนที่สองคือกระบวนการทัศนการท่องเที่ยวแบบทางเลือก คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นคนจัดการ ผู้ส่งสารคือคนในชุมชน

2.4.2 การศึกษาผู้รับสารกับการท่องเที่ยว (Audience Study)

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าการสื่อสารในเรื่องการท่องเที่ยวนั้นมีทั้งโลกเป็นจริงและโลกของสื่อผู้รับสารจึงมี 2 โลกเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ชมรายการท่องเที่ยวทางโทรทัศน์ (โลกของสื่อ) แล้วเกิดความสนใจไปเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ และกลายเป็นนักท่องเที่ยวที่รับฟังข้อมูลจากมัลติมีเดีย (โลกจริง) ซึ่งในการศึกษาผู้รับสารนี้มีแนวทางการวิเคราะห์ที่หลากหลาย และเมื่อจำกัดขอบเขตการศึกษาเรื่องผู้รับสารในเรื่องการท่องเที่ยวสามารถแยกได้ดังภาพที่ 2.4



ภาพที่ 2.4 แสดงการศึกษาผู้รับสารการท่องเที่ยว

แหล่งที่มา: กาญจนา แก้วเทพ, 2553.

1) การศึกษาเฉพาะตัวผู้รับสาร

การศึกษาเฉพาะตัวผู้รับสารนี้มีขอบเขตที่จำกัดที่สุด กล่าวคือศึกษาแค่เฉพาะตัวผู้รับสารเท่านั้น เป็นการศึกษาศูรับสารในการแสวงหาโน้มน้าวหรือคุณลักษณะของผู้รับสาร และการศึกษาแรงจูงใจในการเปิดรับข่าวสารในลำดับต่อมา ซึ่งมีการเปิดรับน้อยในประเทศไทย เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวรู้จักเป็นอย่างดี แหล่งข้อมูลจึงเป็นเพื่อนหรือนิตยสาร

2) การศึกษาผู้รับสารตามกระบวนการทัศนการท่องเที่ยว

ในการศึกษานี้จะศึกษาผู้รับสารตามกระบวนการทัศนการท่องเที่ยว นั่นคือการท่องเที่ยวกระแสหลักและการท่องเที่ยวแบบทางเลือก โดยการศึกษาผู้รับสารตามกระบวนการทัศนการท่องเที่ยวกระแสหลักนั้น กาญจนา แก้วเทพ (2553) ได้ยกตัวอย่างงานวิจัยของสรลักษณ์ ต้นเสียงสมในปี 2542 เรื่อง การนำเสนอเนื้อหาด้านการท่องเที่ยวไทยของหนังสือพิมพ์รายวัน กับความต้องการของผู้อ่าน ซึ่งสรลักษณ์ได้แบ่งงานวิจัยออกเป็น 2 ด้าน ด้านแรกเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องของการท่องเที่ยวประเทศไทยในหนังสือพิมพ์รายวันช่วงปีท่องเที่ยวไทย นั่นคือ Amazing Thailand 1991-1992 และด้านที่สองเป็นการศึกษาผู้รับสารว่า นักท่องเที่ยวต้องการข่าวสารเรื่องการท่องเที่ยวไทยประเภทใด ในขณะที่การศึกษาผู้รับสารตามกระบวนการทัศนการท่องเที่ยวทางเลือก แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนจากกระบวนการทัศนการท่องเที่ยวกระแสหลักมาเป็นการท่องเที่ยวแบบทางเลือก แต่งานวิจัยไทยโดยมากยังคงใช้กระบวนการเดิมอยู่ เช่น กระบวนการที่เชื่อในพลังโน้มน้าวของสื่อ การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ยกตัวอย่างงานวิจัยในกระบวนการทัศนการท่องเที่ยวแบบทางเลือกนี้ได้แก่ งานวิจัยของณัฐชามณูญ์ สุวิทย์พันธุ์ (2545) เรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติและแนวโน้มพฤติกรรมกรท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยศึกษากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ที่เป็นการท่องเที่ยวแบบทางเลือกโดยออกแบบการวิจัยที่ยังคงใช้ทฤษฎีผลกระทบของสื่อที่มีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคล

3) การศึกษาผู้รับสารที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบการสื่อสารอื่น ๆ

การศึกษาผู้รับสารกับองค์ประกอบการสื่อสารอื่น ๆ จะศึกษาผู้รับสารกับอีก 3 องค์ประกอบคือ ผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร และช่องทางการสื่อสาร โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารในด้านการท่องเที่ยวยังไม่ปรากฏการวิจัยในเรื่องนี้อย่างเต็มรูปแบบ จะมีเพียงแต่ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสารไว้เป็นส่วนหนึ่ง ยกตัวอย่างงานวิจัยของสมชาติ สุกฤตยานันท์ในปี 2553 เรื่องความสัมพันธ์ของการแสวงหาข่าวสารด้านการท่องเที่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวไทย (กาญจนา แก้วเทพ, 2553)

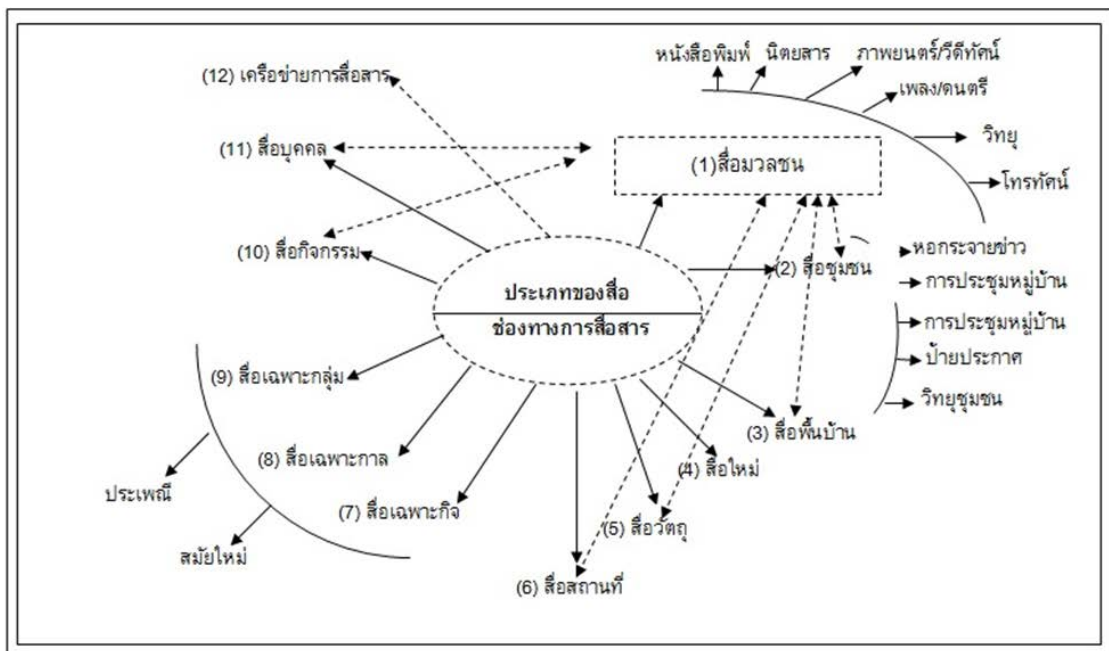
ในส่วนของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับเนื้อหาสาร วิธีการศึกษาแบบนี้จะมีการกำหนดเนื้อหาเฉพาะเป็นตัวแปรต้น เช่น งานวิจัยของรุ่งนภา รุ่งบันลือศักดิ์

(2551) เรื่องความคิดเห็นของผู้ชมที่มีต่อรายการสารคดีท่องเที่ยว: รายการผจญภัยไร้พรมแดน ซึ่งรายการนี้มีการนำเสนอเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นทั่วโลก

สุดท้ายคือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับสื่อช่องทางการสื่อสาร/การศึกษา แนวทางนี้ในเรื่องของการท่องเที่ยว นั้น ประเภทสื่อที่มีการวิจัยมากที่สุดคือ สื่อใหม่ (New Media) เนื่องจากเป็นสื่อที่ผู้ใช้สามารถหาข้อมูลด้วยตนเองได้อย่างไม่มีเงื่อนไขเรื่องเวลาและสถานที่ เป็นแหล่งรวบรวมแหล่งใหญ่ เป็นต้น

2.4.3 การศึกษาตัวสื่อ/ช่องทางการสื่อสารกับการท่องเที่ยว (Media Study)

การวิจัยการสื่อสารในเรื่องการท่องเที่ยว นั้นมักมีองค์ประกอบสื่ออยู่ด้วย แต่อาจมีสถานะเป็นเพียงแค่ส่วนประกอบหรือส่วนหลักแล้วแต่ความสำคัญในงานวิจัย โดยประเภทของสื่อที่มีอยู่มากมายที่นำมาใช้ในการท่องเที่ยว ดังภาพที่ 2.5



ภาพที่ 2.5 แสดงประเภทของสื่อและช่องทางการสื่อสาร

แหล่งที่มา: กาญจนา แก้วเทพ, 2553.

ทั้งนี้ สื่อแต่ละประเภทมีทั้งข้อดีและข้อเสีย หากมีการใช้ที่ขาดการวางแผนหรือการวางกลยุทธ์ที่ดี แม้กระทั่งการใช้สื่อผิดที่ผิดเวลา ใช้ไม่ถูกกลุ่มเป้าหมายก็อาจจะก่อให้เกิดผลเสียได้ เช่น การเลือกใช้สื่ออินเทอร์เน็ตกับผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากนี้หากเกิดสภาวะใช้สื่อมากเกินไป

ความจำเป็นจะส่งผลให้เกิดความเบื่อบหมายต่อผู้รับสารและสิ้นเปลืองต่อผู้ผลิต หรือสภาวะใช้สื่อน้อยเกินไปจะส่งผลให้ผู้รับสารไม่ได้รับข้อมูลที่ต้องการ เป็นต้น

2.5 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ซูลิทธิ์ ซุชาติ (2558, อ้างถึงใน สุดชีวิต นันทวัน ณ อยุธยา, 2551) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเอาไว้ว่า หมายถึง การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ธรรมชาติ โบราณสถาน วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างจำกัด อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในปัจจุบันและอนาคต พยายามลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากร หรือทำให้กระทบต่อทรัพยากรน้อยที่สุด สงวนรักษาทรัพยากรให้คงอยู่สภาพเดิม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และ ประชาชนของท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ต้องสงวนรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนี้มีแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบ 6 ประการคือ

- 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค
- 2) การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น
- 3) ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว
- 4) การใช้วัสดุและผลผลิตของท้องถิ่น
- 5) การกระจายรายได้
- 6) การจ้างงาน

นอกจากนี้ ซูลิทธิ์ ซุชาติ (2558, อ้างถึงใน สุดชีวิต นันทวัน ณ อยุธยา, 2551) ยังได้กล่าวถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งมีอยู่ 5 ประการคือ

- 1) ควบคุมคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
- 3) ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับพื้นที่
- 4) ดูแลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว
- 5) ให้บริการนักท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้แนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเอาไว้ว่าเป็นการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการรักษาระบบนิเวศวิทยาที่มีอยู่เดิม ให้คงอยู่หรือดีขึ้น โดยเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกส่วน กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ฝ่าย คือ กลุ่ม

นักท่องเที่ยวน กลุ่มเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังได้ให้ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 6 ประการคือ

1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

2) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่า และความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

3) เป็นการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม

4) เป็นการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม

5) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

6) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539, อ้างถึงใน สุดชีวิต นันทวัน ณ อุทยาน, 2551) ได้ศึกษาและเสนอว่า เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1) ต้องดำเนินการในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว

2) ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วน ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวเท่าเทียมและเสมอภาคกัน

4) ต้องชี้้นำตามความต้องการของประชาชนท้องถิ่น และ ชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยมีการวางแผนเพื่อใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง มีการจัดการที่เหมาะสมให้สิ่งแวดล้อมคงอยู่หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และเกิดรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยคงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของชุมชนไว้ได้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับประโยชน์และมีการพัฒนาสืบต่อไป

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

McIntosh and Goeldner (1986, อ้างถึงใน อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2542) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า “เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทุกแง่มุมของการท่องเที่ยวที่มนุษย์สามารถศึกษาถึงวิถีชีวิต และความนึกคิดซึ่งกันและกัน”

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) สรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ”

Pigram (1993, อ้างถึงใน อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2542) “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” เป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่เน้น วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ที่สะท้อนความเป็นไทยที่แท้จริงเพื่อให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส สิ่งสูงใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็คือ ความลึกซึ้งในความแตกต่างของวิถีชีวิต และการได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดซึ่งกันและกัน

World Tourism Organization (n.d., อ้างถึงใน วาลิกา แสนคำ, 2545) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเอาไว้ว่า เป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมชุมชนอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา

The European Center of Traditional and Religious Culture หรือ ECTARC (n.d., อ้างถึงใน วาลิกา แสนคำ, 2545) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันได้แก่

- 1) โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ
- 2) สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง รวมถึงซากผังเมืองในอดีต
- 3) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ
- 4) ความน่าสนใจทางดนตรี
- 5) การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
- 6) ภาษาและวรรณกรรม
- 7) ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
- 8) วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย

ในประเพณีของพาราณัสนั้นเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่โบราณมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนามีภาษาและวรรณกรรมรวมถึงศิลปะหัตถกรรมเป็นสิ่งนำเสนอจึงถือเป็นประเพณีที่มีองค์ประกอบเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเช่นกัน

Coltman (1998, อ้างถึงใน อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2542) ได้ให้แนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม
- 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด
- 3) วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว ควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่น เพราะจะเป็นเครื่องวัดว่าท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการนักท่องเที่ยวประเภทใด และจำนวนเท่าไร
- 4) ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
- 5) ในการวางแผนการท่องเที่ยว ไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วย เพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่
- 6) เงินลงทุน แรงงาน รวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยว ควรมาจากชุมชนเจ้าของถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้
- 7) ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว
- 8) เรื่องราว และงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น
- 9) ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้ศึกษาได้นำแนวความคิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและแนวคิดเกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาเป็นหลักการและเหตุผลในการพิจารณาวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณีของพาราต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยดูจากเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2.7 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1980) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมโดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making) ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจและการตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) โดยการให้มีการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

สนธยา พลศรี (2545, อ้างถึงใน ประทีป มูลเกา, 2546) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่าหมายถึงการที่ประชาชนเข้ามาทำกิจการทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลงมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเขา การที่เขาได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนั้นจะทำให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาตนเองยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งเป็นการสร้างความรู้สึกมั่นใจในตนเอง อันจะมีผลต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ เป็นการสร้างความภูมิใจในตนเอง และสร้างนิสัยรักในการทำงานร่วมกัน และในการที่จะดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ต้องไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ ต้องมาจากชนทุกชั้นในสังคม

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) (1981, อ้างถึงใน อิระวัชร จันทระประเสริฐ, 2539) ได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า หมายถึงการที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถที่จะมีโอกาสเข้าดำเนินการ และมีอิทธิพลในกิจกรรมและกระบวนการพัฒนา อีกทั้งยังได้รับผลจากการพัฒนาอย่างเสมอภาค มีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

- 1) เข้าร่วมดำเนินการด้วยความพยายามในการพัฒนา
- 2) ได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์ของการกระทำตามที่ควรจะเป็น
- 3) มีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การวางแผน รวมทั้งดำเนินการกิจกรรมในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

Arnstein (1969, อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) อธิบายมุมมองของเขาที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยพิจารณาเกี่ยวกับฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการพิจารณาโอกาสของประชาชนในการ

นำเสนอข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ระดับในการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันและอิงข้อมูล โดยอิงข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนของ “อำนาจ” ซึ่งประชาชนได้พึงได้รับในการดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การที่ Arnstein ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประกอบด้วย 8 ระดับต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง (Direct Manipulation) หน่วยงานมักทำหน้าที่จัดการกับเรื่องราวต่าง ๆ แบบเบ็ดเสร็จและโดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องให้ประชาชนรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 การบำบัดรักษา (Therapy) หน่วยงานมักทำหน้าที่เชิญชวนให้ประชาชน ให้เข้าร่วมรับฟัง ร่วมรับทราบข้อมูลข่าวสาร และร่วมตัดสินใจต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานมิได้ให้ความสำคัญกับการตอบข้อซักถาม หรือการรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากประชาชนอย่างจริงจัง

ขั้นที่ 3 การเข้าร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร (Informing) หน่วยงานอาจเชิญชวนตัวแทนประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แต่หน่วยงานไม่ได้ให้ความสำคัญกับความรู้สึก หรือทัศนคติต่าง ๆ ของประชาชนอย่างแท้จริง หลังจากที่ประชาชนได้ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่หน่วยงานแล้ว โดยหน่วยงานต่าง ๆ มักพิจารณาเลือกสรรข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์ไปใช้ประกอบการตัดสินใจดำเนินการโครงการต่าง ๆ ที่ตนรับผิดชอบต่อไป

ขั้นที่ 4 การร่วมให้คำปรึกษา (Consultation) ประชาชนมักทำหน้าที่ให้ข้อมูลและนำเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตามความต้องการของหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม อำนาจการตัดสินใจยังอยู่ในมือของหน่วยงานราชการ

ขั้นที่ 5 การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น (Placation) ประชาชนเริ่มมีโอกาสในการจุดประเด็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเห็นว่าสำคัญ ตลอดจนก้าวเข้ามามีบทบาทในการให้ข้อคิดเห็นและนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ จากมุมมองและจุดยืนของตน อย่างไรก็ตาม หน่วยงานยังคงสงวนสิทธิ์ในการตัดสินใจต่าง ๆ ไว้เป็นภารกิจขององค์กร

ขั้นที่ 6 การร่วมเป็นพันธมิตร (Partnership) ประชาชนเริ่มทำงานใกล้ชิดกับหน่วยงาน และเริ่มมีอำนาจในการเสนอข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งต่าง ๆ ตลอดจนทำหน้าที่กระตุ้นให้หน่วยงานได้ตัดสินใจบนพื้นฐานของการพิจารณาข้อมูลที่หลากหลาย

ขั้นที่ 7 การส่งตัวแทนเข้าร่วมใช้สิทธิ์ในการตัดสินใจ (Delegated Power) ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับการคัดเลือกให้เข้าไปทำหน้าที่เป็นตัวแทน เพื่อออกความคิดเห็น นำเสนอข้อโต้แย้งและสิทธิโดยชอบธรรมในการร่วมตัดสินใจเชิงนโยบายต่าง ๆ

ขั้นที่ 8 การควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง (Citizen Control) อำนาจในการตัดสินใจทั้งหมดอยู่ในมือของประชาชน โดยหน่วยงานต่าง ๆ มักทำหน้าที่ในการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารประกอบการตัดสินใจของประชาชน

White (1994, อ้างอิงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสามารถแยกแยะได้เป็น 2 ลักษณะคือ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) และ การมีส่วนร่วมแบบเทียม (Pseudo-Participation) White ได้แนะนำแนวคิดของ Arnstein ซึ่งสะท้อนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมาจัดกลุ่มใหม่ โดยเขาย้ำให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ Arnstein เรียกว่า การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น การร่วมเป็นพันธมิตร การส่งตัวแทนเข้าร่วมใช้สิทธิในการตัดสินใจ การควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง

อย่างไรก็ตาม White กล่าวว่า ไม่ใช่การมีส่วนร่วมทั้งหมดเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแต่ยังมีกิจกรรมในเชิงความร่วมมือของประชาชนกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็น “การมีส่วนร่วมแบบเทียม” (Pseudo-Participation)

ในสายตาของ White นั้น เขามองว่า การมีส่วนร่วมแบบเทียมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ Arnstein เรียกว่า การจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง การบำบัดรักษา การร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร และการร่วมให้คำปรึกษา

เมื่อพิจารณาจากสองลักษณะการมีส่วนร่วมของ White จะพบว่า การมีส่วนร่วมของคนบ้านเมืองปอนในการจัดประเพณีจองพารานั้น เป็นในรูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เนื่องจากคนในชุมชนบ้านเมืองปอนนั้นจะมีกระบวนการทำงานตั้งแต่การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นการเป็นพันธมิตร การมีตัวแทนในการเข้าร่วมและสุดท้ายคือการตัดสินใจกันโดยคนในบ้านเมืองปอนเอง

2.8 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การมีสิทธิในการควบคุมดูแลกระบวนการท่องเที่ยว โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการสำรวจ วางแผน จัดการ ดำเนินการ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้หรือผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นแล้ว ยังชี้ถึงความสำคัญของท้องถิ่น และเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองอีกด้วย ในการพัฒนาเชิงนิเวศจะให้ความสำคัญและเน้นประชาชนในพื้นที่ (Ecosystem People) เป็นหลัก ส่วนประชาชนที่อยู่โดยรวม (Biosphere) มีความสำคัญและควรได้รับการจัดการให้มีส่วนร่วมเช่นกัน

วิไล บุญบรรจง (2543) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการท่องเที่ยว นั้น ต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา ของตนเอง โดยได้รับความร่วมมือจากทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน

พจนา สวนศรี (2546) ได้สรุปหลักการของ “การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชน” ของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) ขึ้น โดยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2537 ว่า “การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถ ตอบสนองและพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนได้ภายใต้มิติต่าง ๆ 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกัน ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2) ด้านการเมืองการปกครอง เป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชน

3) ด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นการสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้กลุ่ม คนที่ต่างวัฒนธรรม (เมือง-ชนบท) เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม ท้องถิ่น รวมทั้งการเท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็ว

4) ด้านเศรษฐกิจ ทำให้การกระจายได้ และผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้ เกิดกับชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นประชาชนในพื้นที่ จะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาและควบคุม การเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองภายใต้มิติที่ไม่ขัดแย้งกับการรักษาทรัพยากร ธรรมชาติ

มงคล จันทรบำรุง และสารภี ศิลา (2545) ได้ให้ทรรศนะถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนกับ การท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ได้ หากเป็นการดำเนินงานของ กลุ่มหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงลำพัง โดยขาดความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกส่วนใหญ่ใน ชุมชน และการที่จะให้ชุมชนเห็นพ้องต้องกัน ก็ต้องเกิดจากการที่ชุมชนตระหนักถึง คุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน โดยกระบวนการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมีดังนี้

1) การเตรียมชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีโอกาสได้รับรู้ข้อมูล และทำความเข้าใจกับ การท่องเที่ยว อาจกระทำได้โดยการพาไปทัศนศึกษา ชมวิถีทัศนียภาพเรียนจากการท่องเที่ยวของ ชุมชนต่าง ๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่หรือ กลุ่มบุคคลที่เป็นกลาง ต้องไม่โน้มน้าวให้ชุมชนยอมรับ แต่ควรใช้เวลาชุมชนในการตัดสินใจ อย่างเป็นเหตุเป็นผล

2) การเตรียมคนชุมชนควรเลือกคณะทำงาน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้วางแผน ประสานงานการบริหารจัดการท่องเที่ยวในเบื้องต้น และต้องมีจิตใจพร้อมที่จะเสียสละ เนื่องจาก ในระยะนี้จะไม่มียieldประโยชน์ตอบแทน

3) การเตรียมงานและแบ่งหน้าที่ โดยชุมชนจะต้องมอบหมายแบ่งหน้าที่กัน รวบรวมข้อมูลในชุมชนในแต่ละด้าน ประกอบด้วย

3.1 เตรียมข้อมูล ได้แก่

3.1.1 ประวัติชุมชน

3.1.2 สภาพทั่วไปของชุมชน

3.1.3 ลักษณะการทำมาหากิน

3.1.4 สถานที่สำคัญของชุมชน

3.1.5 ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญในรอบปี

3.1.6 พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต เช่น การเกิด การตั้งชื่อ การแต่งงาน การ

ตาย พิธีศพ

3.1.7 ความรู้พื้นบ้าน เช่น สมุนไพร การทอผ้า การตีเหล็ก

3.1.8 ศิลปะต่าง ๆ เช่น การเต้นรำ การร้องเพลง

3.1.9 ข้อห้าม ข้อนิยม

3.1.10 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2 เตรียมบริการ โดยการประชุมพิจารณาร่วมกันในประเด็น

3.2.1 ผู้ต้อนรับและผู้นำเที่ยว

3.2.2 กำหนดจุดท่องเที่ยว

3.2.3 กำหนดจุดบริการ ได้แก่ สถานที่รับประทานอาหาร การชมการแสดง การขายผลิตภัณฑ์ ที่พัก และบริการอื่น ๆ

3.3 เตรียมกิจกรรม เพื่อบริการ ได้แก่ การจัดเลี้ยงอาหาร การจัดการแสดง การดูแลความปลอดภัย

4) การจัดการเสวนาเวทีชาวบ้านเพื่อขอความคิดเห็นจากผู้อาวุโส ในการขอทราบความคิดเห็น การปรับความเข้าใจหรือนำข้อมูลชุมชน มาปรับปรุง เตรียมการให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะกลุ่มผู้อาวุโสเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญของชุมชน

5) การดำเนินการ ได้แก่ ประชาสัมพันธ์ การประสานงานต่าง ๆ โดยในระยะแรกอาจจะขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ในพื้นที่

6) การประเมินผล โดยการพบปะพูดคุยถึงการดำเนินการที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไรมีปัญหาอย่างไร ควรปรับปรุงแก้ไขเรื่องใดบ้าง

มธุรส ปรายไพรี (2543, น. 18) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ว่าต้องจัดการด้วยความเต็มใจ ประชาชนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์และได้รับผลประโยชน์จากการ

จัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยอำนาจการตัดสินใจทั้งหมดต้องอยู่ที่ประชาชนในชุมชน ตั้งแต่การรับรู้ข่าวสาร เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ อันนำไปสู่การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติ การติดตามและแนะนำ การได้รับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

โดยในการศึกษาและทบทวน เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจะได้นำมาทบทวนการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ในด้านการสร้างมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอนที่มีต่อการใช้ประเพณีจองพาราโดยพิจารณาจากความหมายและรูปแบบของการมีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประทีป มุลภา (2546) การวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง : กรณีศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา หมู่บ้านดอยเลี่ยม ตำบลแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่านโยบายแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รัฐบาลในแต่ละยุคสมัย มุ่งเน้นที่จะส่งเสริมชักจูงให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทยเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ ควบคู่ไปกับการขยายแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอำนวยความสะดวกและบริการแก่นักท่องเที่ยว เพิ่มความปลอดภัย ส่งเสริมการท่องเที่ยวของคนไทยภายในประเทศ โดยในแต่ละปีจะประกาศให้เป็นปีท่องเที่ยวไทย ซึ่งได้มีการแถลงนโยบายการท่องเที่ยวต่อสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2541-2546 ยึดหลัก “ไทยเที่ยวไทย” และเป้าหมายระยะยาว (6 ปี) คือในปี พ.ศ. 2555 ให้การท่องเที่ยวไทยมีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล (World Class) โดยการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ กลุ่มองค์กรที่เป็นทางการ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้าน และกลุ่มองค์กรที่ไม่เป็นทางการได้แก่ กลุ่มองค์กรที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากการยอมรับนับถือของคนภายในหมู่บ้าน คือ หมอผี ผู้อาวุโส หมอสมุนไพร เป็นผู้ซึ่งมีบทบาทในเรื่องการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่า ในส่วนของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เป็นไปด้วยความสมัครใจ สมาชิกชุมชนและผู้นำให้ความร่วมมืออย่างพร้อมเพรียง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องคือ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นผู้สนับสนุนในด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องให้หน่วยงานภาครัฐมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำการประสานงาน ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนอกจากนี้การบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านดอยเลี่ยม และกลุ่มองค์กรในชุมชน สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ เพราะมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่สามารถช่วยเหลือสนับสนุนให้คำปรึกษาแนะนำได้เป็นอย่างดี มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการได้รับความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีการกระตุ้นปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผลกระทบในทางบวกและผลกระทบในทางลบแล้ว ผลกระทบในทางด้านบวกมีมากกว่าผลกระทบในทางลบ

วารินทร์ จิตคำภู (2541) ได้ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรมการบริหารสภาพวัฒนธรรมอำเภอ จังหวัดแม่ฮ่องสอน การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในทัศนะของกรมการบริหารสภาพวัฒนธรรมอำเภอ ในด้านการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมพื้นบ้านที่สมควรอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ประเพณีพื้นบ้านของไทยใหญ่ที่ควรส่งเสริมเป็นพิเศษ องค์กร/หน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน องค์กร/หน่วยงานที่มีพิเศษมีหลายด้านแต่ที่สำคัญคือด้านภาษาพูด ด้านการแต่งกาย และภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านต่าง ๆ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ผลการวิจัยพบว่าควรเน้นในด้านความร่วมมือกันของภาครัฐ เอกชนและประชาชน มีองค์กรสำหรับดำเนินการที่ชัดเจน ประเพณีพื้นบ้านของไทยใหญ่ที่ควรอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษได้แก่ ปอยสังลอง จองพารา (ปราสาทพระพุทฺธ) และประเพณีกั้นต้อ (ขอขมา) องค์กร/หน่วยงานที่มีหน้าที่สนับสนุนส่งเสริม ได้แก่ หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น องค์การทางด้านวัฒนธรรม องค์กร/หน่วยงานที่ทำหน้าที่ปฏิบัติได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่น สำหรับอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินงานอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญได้แก่ ขาดการวางแผนร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และขาดงบประมาณในการดำเนินงาน

พระมหาบุญเรือง อายุวัฒนมงคล (2550) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนฝั่งหมิ่นต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนฝั่งหมิ่นยังคงมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา ยังมีความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิตและยังคงปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมแม้ว่าจะมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ให้มีความสะดวกสบายขึ้น แต่ชุมชนฝั่งหมิ่นยังคงพึ่งพาธรรมชาติซึ่งได้จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากวัฒนธรรมเดิมในท้องถิ่นอันประกอบไปด้วยภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นเก่าซึ่งเป็นบรรพบุรุษและขณะเดียวกันก็ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและความเชื่อสู่ชนคนรุ่นหลังจึงทำให้เกิดการปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาในชุมชนจนถึงปัจจุบันอย่างไรก็ตามขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างอาจลดความสำคัญลง ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมไม่อำนวยและอิทธิพลของความเจริญทางสังคมและเศรษฐกิจที่กำลังแผ่ขยายเข้ามาในชุมชนที่ละเล็กละน้อยแต่ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนายังคงมีการปฏิบัติเป็นประจำตลอดมาในชุมชนฝั่งหมิ่น

สุทัศน์ กัณหะมา (2542) ได้ศึกษาเรื่องการคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่โดยผลการวิจัยพบว่า

1) เจือนไซ ปัจจัย ที่ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่คือ การเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่อยู่ในรูปของความเชื่อซึ่งมีการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรม จนกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ ศาสนาและความเชื่อได้ให้ความสำคัญต่อคำสอนโดยมีพิธีกรรมเป็นส่วนเชื่อมโยง ผ่านการกล่อมเกลาโดยชุมชนทำให้มีการปฏิบัติสืบต่อมา เป็นการกระทำซ้ำจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง

2) ส่วนกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนชาวไทยใหญ่คงอยู่นั้น ประกอบด้วยครอบครัวจะทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาพูด แบบแผน ความประพฤติตามวิถีชีวิตแก่ลูก ผู้อาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ พระทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรมและการศึกษา ผู้ชำนาญการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางช่าง หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เครือญาติทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ที่คงอยู่นั้นไม่ได้คงอยู่เหมือนเช่นในอดีต มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านคุณค่าของวัฒนธรรมและรูปแบบ

พงศ์กฤษฎี พละเลิศ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก้าห้อง อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี ผลจากการวิจัยพบว่า สื่อพื้นบ้านมีเนื้อหาที่เป็นคุณค่าความหมายเชิงสัญลักษณ์อยู่ 3 ประการ คือ ประการแรก ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ อันได้แก่ โบราณสถาน/โบราณวัตถุ และตำนานที่สืบทอดกันมา ประการที่สอง คุณค่าวัฒนธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น วิถีการผลิตแบบดั้งเดิม รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่และประการสุดท้าย คือคุณค่าทางสังคม อันได้แก่ ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมไทย-จีน และการยึดถือจารีตประเพณีของสังคม เป็นแนวความคิดที่ซ่อนเร้นอยู่ในสื่อพื้นบ้าน ส่วนรูปแบบการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์พบว่า สื่อพื้นบ้านมีลักษณะของการสื่อความหมายโดยเป็นหลัก ซึ่งจะต้องอาศัยการตีความข้อมูลเชิงลึกร่วมกับบริบททางสังคมมาทำความเข้าใจจึงจะสามารถเข้าใจความหมายได้อย่างถ่องแท้ นอกจากนี้ยังมีการใช้องค์ประกอบของสัญลักษณ์ย่อย ๆ มาสร้างเป็นความหมายที่ต้องการจะสื่อสารด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติม ก็คือ คุณค่าความหมายต่าง ๆ ที่เกิดจากสัญลักษณ์ของสื่อพื้นบ้านในชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับแนวความคิดทางด้านการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญเป็นอย่างมาก

วันทนา เตชะสุวรรณ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของสื่อบุคคลและสื่อประเพณีในการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวบางกอกน้อย: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนบ้านบุ ผลการศึกษาพบว่าสำหรับเรื่องสื่อประเพณีนั้น กลุ่มตัวอย่างทั้งผู้นำความคิดเห็นและผู้รับสารเห็นว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพอีกสื่อหนึ่งในการถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านบุ เพราะประเพณีจะเป็นทั้งผู้ส่งสาร สาร และช่องทางในการสื่อสารด้วยตัวเอง นอกจากนี้ สื่อประเพณีสามารถแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่แท้จริง สะท้อนให้เห็นสภาพ

สังคม มีความสนุกสนานได้เห็นของจริง ทุกคนได้มีส่วนร่วมในประเพณีนั้น ๆ และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยจะพบว่า การเปิดรับข่าวสารกลุ่มผู้รับสารในชุมชนบ้านบุทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี กลุ่มอายุระหว่าง 30-50 ปี และกลุ่มอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ ได้รับข่าวสารโดยสื่อบุคคลคือ พ่อแม่ ญาติ และผู้นำความคิดเห็น ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับ การเลือกรับสื่อของผู้รับสารว่าจะเลือกรับรู้ ตีความหมาย และเลือกจดจำตามประสบการณ์ ความต้องการ ความเชื่อ ทศนคติ ความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ ของตนเอง ทั้งนี้กลุ่มผู้รับสารทั้ง 3 กลุ่ม แสดงความคิดเห็นในเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยแบ่งเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนในระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ ซึ่งทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า ถ้าชุมชนต้องการความร่วมมือก็จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์หรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของสื่อประเพณี ที่นอกจากมีบทบาทในการให้ความบันเทิงแล้วยังเป็นแหล่งรวมของความสามัคคี เพราะวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ เป็นลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชน และถ้าชุมชนสามารถรวมตัวกันให้เกิดความเข้มแข็ง พร้อมกับนำการสื่อสารเข้ามาช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนก็จะทำให้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นลดน้อยลงไปได้ นอกจากนี้ผู้ที่ผู้นำชุมชนต้องทำงานด้วยความเสียสละ ทุมเท เอาจริง และมีความจริงจังในการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ปัญหาที่พบคือ การที่ทุกคนต้องทำงานหรือเรียนหนังสือทำให้การรวมกลุ่มหรือการจัดกิจกรรมได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านน้อยกว่าที่ควร

ศิริลักษณ์ สายเชื้อ (2552) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขง เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมุกดาหาร ผลการศึกษาพบว่าความเป็นมา องค์ประกอบและขั้นตอนของประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขง มีความเป็นมาคล้ายคลึงกันคือ ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม คือ ประเพณีฮีตสิบสอง มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต ถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ จัดขึ้นในวันขึ้นหนึ่งค่ำเดือนห้า ซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันจนถึงปัจจุบัน องค์ประกอบประเพณีสงกรานต์ สองฝั่งโขง ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายกันทั้งสองฝั่งโขง คือ ประกอบด้วย การจัดการ ผู้เข้าร่วมพิธี ผู้ร่วมงาน อุปกรณ์และวัสดุในการจัดงาน ส่วนขั้นตอนของประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงนั้น ก็มีขั้นตอนในการจัดที่คล้ายกันทั้งสองฝั่งคือ ในวันที่ 12 เมษายน มีการสร้างหอพระพุทธรูป ตอนบ่ายของวันที่ 13 เมษายน มีพิธีสงฆ์ พระพุทธรูป พิธีสงฆ์พระภิกษุ และการแห่ดอกไม้ ตามลำดับและการก่อเจดีย์ทรายในวันสุดท้ายของบุญสงกรานต์ คือวันที่ 15 เมษายนโดยทั้งนี้แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมุกดาหาร ทำได้โดยการพัฒนาองค์ประกอบของการดำเนินงานด้านต่าง ๆ คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านผู้เข้าร่วมพิธี และผู้ร่วมงาน ด้านอุปกรณ์และวัสดุ และด้านพิธีการและขั้นตอน ตลอดจนพัฒนากิจกรรมของ

งานประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขง กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้ ได้พบแนวทางในการพัฒนาประเพณีสงกรานต์ของชาวสองฝั่งโขง โดยการแสวงหาความร่วมมือ แลกเปลี่ยน และสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีสงกรานต์ทุกปี มีการสนับสนุน การผ่อนคลาย กฎ ระเบียบทางการค้าและการลงทุน นำไปสู่ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังส่งเสริมเครือข่ายพันธมิตรด้านการท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการ กลุ่มบริษัทนำเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร เพื่อรักษาระดับมาตรฐานและคุณภาพบริการ รวมทั้งเป็นการเพิ่มศักยภาพของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร ประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขงก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเป็นผลดีทางเศรษฐกิจต่อชุมชนทั้งสองประเทศ จึงสมควรมีการพัฒนาและส่งเสริมให้มีความยั่งยืนสืบไป

สุรีย์ บุญญานพวงศ์ และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ (2539) ได้ทำการศึกษาประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวจุดเปลี่ยนของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า เมื่อกิจกรรมทางประเพณีกลายเป็นวัตถุ癖ในการท่องเที่ยวรูปแบบของกิจกรรมตามแบบเดิมของท้องถิ่น มักจะถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดความน่าตื่นตา ตื่นใจแก่นักท่องเที่ยว ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมประเพณี มิใช่มีเพียงชาวบ้านหรือคนในชุมชนเท่านั้น หากแต่มีหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วย ซึ่งมีผลทำให้ต้องมีการปรับระบบการจัดการดำเนินงานเสียใหม่ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะต้องทราบว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนิน กิจกรรมตามประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้รับความกระทบกระเทือนอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ได้เลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดมฮ่องสอน ซึ่งเป็นชุมชนที่เพิ่งเปิดตัวในตลาดการท่องเที่ยว และเป็นชุมชนที่ยังมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามแบบดั้งเดิม ที่โดดเด่นโดยเลือกศึกษาในกิจกรรมประเพณีการบรรพชาสามเณรหรือปอยส่างลอง ซึ่งเป็น กิจกรรมตามประเพณีที่มีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยและถือเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนพิธีปอยส่างลอง เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สะท้อนถึงศรัทธา ความเชื่อมั่นทางศาสนา ของชาวไทยใหญ่ วัตถุประสงค์สำคัญของพิธีกรรม คือ การสร้างบุคลการเพื่อสืบทอดพระศาสนา ปัจจุบันปอยส่างลองถูกนำมาเสนอต่อสาธารณชนในฐานะ “สินค้า” การท่องเที่ยวซึ่งจำ เป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ หน่วยงานของรัฐต้องเข้ามาดำเนินงานในฐานะผู้ประกอบการจัดพิธีและจากการเข้ามาบีบคั้นของหน่วยงานของรัฐ เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ของผู้ร่วมงาน ได้ทำลายระบบความสัมพันธ์ ทางสังคมของคนในชุมชนลง การจัดพิธีกรรมจึงเป็นเพียงการแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม การศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงการนำเสนอผลกระทบอย่างหนึ่งของการจัดกิจกรรมประเพณี เพื่อตอบสนองการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในประเด็นที่เกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของ คนในชุมชนเพราะขณะที่การเปลี่ยนรูปแบบประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวได้ทำลายระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเดิมให้หมดไป ก็ได้สร้างระบบ

ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นผลดีต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งไม่เป็นผลดีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขึ้นมาแทน ระบบความสัมพันธ์แบบใหม่นี้ เป็นระบบที่คนในชุมชนมีความห่างเหินกันมากขึ้น เป็นระบบที่คนต้องคิดคำนวณทุกครั้งก่อนจะตัดสินใจร่วมกิจกรรมใด ๆ ทางสังคมว่าการมีส่วนร่วมนี้ตนเองจะได้ประโยชน์คุ้มหรือไม่และ ใครจะได้ประโยชน์มากกว่า ซึ่งหากระบบคิดคำนวณเช่นนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็เป็นเรื่องที่ยากยิ่งที่จะสามารถรักษาวัฒนธรรมประเพณีใด ๆ ไว้ได้อย่างสมบูรณ์

จิราพร ขุนศรี (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่องการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น : ศึกษากรณีสื่อพื้นบ้านเพลงซอล้านนาในบริบทของจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า เพลงซอล้านนาที่จังหวัดเชียงรายมีการปรับตัวตามธรรมชาติ (By Nature) ในคุณลักษณะส่วนที่เป็นองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ รูปแบบการแสดงซอล้านนา สถานที่ในการแสดง การแต่งกาย และการพ้องประกอบการซอล้านนา ส่วนที่เสมือนแก่น ซึ่งเป็นส่วนที่เป็นเนื้อแท้ด้านความหมายและคุณค่าที่ควรจะรักษาไว้ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเพลงซอล้านนา ความเชื่อ/ศรัทธา/การเคารพครูผ่านพิธีกรรม ความเป็นล้านนาผ่านทำนองเพลงซอล้านนา ความเชื่อ/ศรัทธา/การเคารพครูผ่านพิธีกรรม ความเป็นล้านนาผ่านทำนองเพลงซอล้านนา ความเป็นล้านนาผ่านภาษาคำเมือง การวางความสัมพันธ์ทางโลกและทางธรรม การปลูกฝังคุณธรรมทางพุทธศาสนา และการให้สาระและบันเทิงแก่การปลดปล่อยทางเพศ แม้จะยังคงอยู่ แต่ก็เริ่มผิผิวและลดบทบาทลงตามกระแสโลกาภิวัตน์สื่อ ดังนั้น ในอนาคตเพลงซอล้านนาจำเป็นต้องมีการปรับตัวแบบวางแผน (By Plan) เพื่อสืบทอดให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตสมัยใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปรับประสาน (Articulation/Hybridization) ที่ยังคงพยายามให้มีการแสดงซอล้านนาแบบดั้งเดิมอยู่ และในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับซอล้านนาแบบประยุกต์หรือซอล้านนาผสม ซึ่งเป็นการสืบทอดโดยรักษาสมาดุลระหว่างการอนุรักษ์และการปรับประยุกต์ โดยใช้หลักการได้ “บันไดปลาโจนทางศิลปะ” ผู้สืบทอดระดับคุณภาพทั้งผู้ชมและ ศิลปินซอล้านนาที่ยึดโยงการสืบทอดทั้งสื่อการแสดง สื่อวัตถุ และสื่อพิธีกรรมไว้ด้วยกัน รวมถึงการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นสื่อขนาดกลางระดับจังหวัดที่มีคุณลักษณะความเป็นสื่อท้องถิ่น (Local Media) และการมีบทบาทหน้าที่ต่อวิถีชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งบทบาทหน้าที่เดิมและการเพิ่มบทบาทใหม่ รวมถึงการให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ที่ไม่สามารถทดแทนได้ที่ยังคงมีความสำคัญต่อชุมชน

ศดานันท์ แคนยุกต์ (2552) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารกับการสืบทอดและปรับตัวของสื่อพื้นบ้านดีโพน:กรณีศึกษาชุมชนบ้านไสหมาก ต.ท่าแค อ.เมือง จ.พัทลุง” ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการดีโพนของชุมชนบ้านไสหมาก ต.ท่าแค อ.เมือง จ.พัทลุง มีการสืบทอดและการปรับตัวเป็น 3 ยุค คือ ยุคดั้งเดิม ยุคอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม และยุคโครงการสื่อพื้นบ้าน สื่อสาธารณะสุข (สพส.) โดยได้มีการสืบทอดและปรับตัวในลักษณะต่าง ๆ ตามความเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชน ได้แก่ คุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านดีโพนตามองค์ประกอบการสื่อสาร (SMCR)

การวิเคราะห์ตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่า บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านตีโปนในแง่ของการดำรงคงอยู่และปรับตัวของการตีโปนนั้น เป็นผลมาจากทั้งปัจจัยภายในคือบริบทแวดล้อมของชุมชนเอง เครือข่ายภายในชุมชน และปัจจัยภายนอก คือ การเข้ามาประสานงานของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดพัทลุง (กศน.) เทศบาลจังหวัดพัทลุงและการเข้ามาของหน่วยงานสื่อพื้นบ้านสื่อสาธารณสุข ในการเข้ามาประสานงานเรื่องการตีโปนของหน่วยงานภายนอกเป็นลักษณะการหยิบยกต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่แล้วมาจัดวางรูปแบบการสืบทอดผ่านช่องทางใหม่ ๆ โดยจากยุคดั้งเดิมที่วัฒนธรรมตีโปนเป็นสื่อที่ใช้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนภายในชุมชนซึ่งก่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ อารมณ์/ความรู้สึก และการปฏิบัติ (K-A-P) ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเห็นได้ชัด สำหรับในยุคอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมนั้น โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในเชิงปฏิบัติ (Performance) กล่าวคือ เป็นการให้ความสำคัญในเรื่องมิติการแข่งขัน การประชาสัมพันธ์ เอกลักษณ์ของจังหวัดและส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นหลัก อย่างไรก็ตามเมื่อเข้ามาสู่ยุค สพส. ก็ได้มีการส่งเสริมการสืบทอดและร่วมแลกเปลี่ยนด้านองค์ความรู้ (Knowledge) และอารมณ์/ความรู้สึก (Attitude) ระหว่างเจ้าของวัฒนธรรม ตลอดจนเชื่อมโยงกับสถาบันบันการศึกษ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการการสืบทอดวัฒนธรรมตีโปนเป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบมากขึ้น

บทที่ 3

กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด แม่ฮ่องสอน” ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการเก็บข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้ได้แก่ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและการสัมภาษณ์กลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการตอบปัญหาการทำวิจัย โดยมุ่งศึกษา คุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพาราทั้งในอดีตและปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณีจองพาราต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและ การมีส่วนร่วมในการใช้สื่อประเพณีของคนในพื้นที่ ที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยผู้วิจัยได้แบ่งรายละเอียดเนื้อหาของระเบียบวิธีวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 ระยะเวลาในการศึกษา
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 การนำเสนอข้อมูล
- 3.9 กรอบแนวคิดการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยคัดเลือกบุคคลที่มีถิ่นกำเนิด ในบ้านเมืองปอน และเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีจองพารา ทั้งหมด 7 คน มาเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Keys Informant) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

3.1.1 ประชาชนชาวบ้านและผู้นำกลุ่มชาวบ้านในการจัดงานประเพณีจองพารา

บุคคลเหล่านี้เป็นคนในพื้นที่จำนวน 5 คน

- 1) พระครู อณูวัฒน์ สมณคุณ
 อาชีพ : พระภิกษุ วัดบ้านเมืองปอน
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : ที่ปรึกษาด้านวัฒนธรรมในการจัดทำโครงการ
- 2) นาย สุนทร เลิศขจร
 อาชีพ : กำนันตำบลเมืองปอน
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : ผู้ประสานงานและสำรวจข้อมูลจำนวนครัวเรือนเพื่อรับจองมา
 บูชา
- 3) นาง กัลยา รักจันทร์
 อาชีพ : ครูชำนาญการพิเศษ
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : แคนนำจากทางโรงเรียนบ้านเมืองปอน
- 4) คุณหมอ พรชัย อ่อนสอด
 อาชีพ : นายแพทย์
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : ผู้จัดการโครงการ
- 5) คุณกมล ศิลาภณี
 อาชีพ : ค้าขาย
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : ผู้นำกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT (Community Based
 Tourism)

3.1.2 เจ้าหน้าที่จากสภาวัฒนธรรม บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม และ นักวิชาการ

จำนวนทั้งหมด 2 คน

1) นาย ถนัด ชัยวิฑูรย์

อาชีพ : รองประธานสภาวัฒนธรรมบ้านเมืองปอน อ.ขุนยวม
จ.แม่ฮ่องสอน

ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน

ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
: ผู้ดูแลโครงการฯ ดูแลเรื่องงบประมาณ

2) นาย ชยุตม์ ชินิ

อาชีพ : นักวิชาการการศึกษา ปฏิบัติการ อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน

ถิ่นกำเนิด : อำเภอเมือง

ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
: ผู้จัดทำโครงการฯ ประธานงบประมาณ

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ข้อมูล

ข้อมูลสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ข้อมูลปฐมภูมิ คือข้อมูลที่เก็บและรวบรวมจากการลงพื้นที่ภาคสนามในการศึกษา โดยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

2) ข้อมูลทุติยภูมิ คือข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือวิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการ เอกสารราชการ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น เอกสารการดำเนินโครงการ เป็นต้น รวมถึงข้อมูลออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์

3.2.2 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิที่มีผู้รวบรวมไว้แล้วมาใช้ใหม่ และนำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้มาวิเคราะห์และตีความร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยเอกสารหลักที่ได้นำมาประกอบในการวิจัย ได้แก่

1) หนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการอบรมและร่วมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา

- 2) หนังสือขออนุมัติดำเนินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา
- 3) หนังสือเชิญร่วมกิจกรรมถวายจองพารา
- 4) หนังสือเสนอโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา
- 5) ภาพถ่ายและวีดิทัศน์งานกิจกรรมประเพณีจองพารา ปี 2558

3.2.3 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

เป็นการสังเกตการณ์ในพื้นที่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน แบบไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ โดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่จากภายนอกเท่านั้น

3.2.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

คือการเน้นการซักถามแบบเน้นการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบตัวต่อตัวระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการกำหนดประเด็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ โดยแบ่งการสัมภาษณ์กลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำกลุ่มชาวบ้านในการจัดงานประเพณีจองพารา ทั้งหมด 5 คน

(1) พระครู อนุวัตน์ สมณคุณ

อาชีพ : พระภิกษุ วัดบ้านเมืองปอน

ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน

ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา : ที่ปรึกษาด้านวัฒนธรรมในการจัดทำโครงการ

(2) นาย สุนทร เลิศขจร

อาชีพ : กำนันตำบลเมืองปอน

ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน

ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา : ผู้ประสานงานและสำรวจข้อมูลจำนวนครัวเรือนเพื่อรับจองมาบูชา

(3) นาง กัลยา รักจันทร์
 อาชีพ : ครูชำนาญการพิเศษ
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : แขนงนำจากทางโรงเรียนบ้านเมืองปอน

(4) คุณหมอ พรชัย อ่อนสด
 อาชีพ : นายแพทย์
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : ผู้จัดการโครงการ

(5) คุณกมล ศิลาภณี
 อาชีพ : ค้าขาย
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : ผู้นำกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT (Community Based Tourism)

2) กลุ่มเจ้าหน้าที่จากสภาวัฒนธรรมบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม และ นักวิชาการ ทั้งหมด 2 คน

(1) นาย ถนัด ชัยวิฑูรย์
 อาชีพ : รองประธานสภาวัฒนธรรมบ้านเมืองปอน อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน
 ถิ่นกำเนิด : บ้านเมืองปอน
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : ผู้ดูแลโครงการฯ ดูแลเรื่องงบประมาณ

(2) นาย ชุขวุฒิ ชินิ
 อาชีพ : นักวิชาการการศึกษา ปฏิบัติการ อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน
 ถิ่นกำเนิด : อำเภอเมือง
 ความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีจองพาราในช่วง โครงการ 2 ปีที่ผ่านมา
 : ผู้จัดทำโครงการฯ ประสานงบประมาณ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การจดบันทึกภาคสนาม (Fieldnotes) ใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บและสรุปข้อมูลให้แก่ผู้วิจัย โดยมีลักษณะเป็นการเขียนบรรยายว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร กับใคร และทำไม อาจมีการระบุ วัน เวลาและสถานที่กำกับไว้ โดยการจดบันทึกย่อขณะลงพื้นที่จากนั้นจึงกลับมาเขียนสรุปข้อมูลจากการลงพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการเขียนสรุปข้อมูลจากการลงพื้นที่ควรทำโดยทันทีหรือไม่ควรปล่อยทิ้งไว้หลายวันเพื่อไม่ให้ผู้วิจัยลืมข้อมูลที่ได้มา และอาจใช้การบันทึกข้อมูลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

2) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นการออกแบบคำถามในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้สัมภาษณ์สนใจ โดยมีความสอดคล้องกับปัญหาคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบที่ครอบคลุมและตรงประเด็น

3) เครื่องบันทึกเสียง (Voice Recorder) ใช้บันทึกเสียงระหว่างการสนทนาของการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วนจากการสัมภาษณ์ เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์สามารถถอดเนื้อความจากเครื่องบันทึกเสียงเพื่อเก็บและตรวจสอบรายละเอียดของการสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่งได้ อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยการใช้ร่วมกับการจดบันทึกภาคสนาม

3.4 การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) มีลักษณะผสมกันทั้งแบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Questionnaire) และแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือคำตอบในสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการจากผู้ให้สัมภาษณ์ และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

สำหรับ สภาวัฒนธรรมบ้านเมืองปอน ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม

การสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางวิชาการ ผลการศึกษาจึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์แยกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – นามสกุล.....
2. วัน เดือน ปีเกิด.....อายุ.....ปี
3. ที่อยู่ปัจจุบัน.....
4. การศึกษา.....
5. อาชีพ/ตำแหน่งหน้าที่.....

ส่วนที่ 2 ตัวอย่างคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่จ่องพารา มีความเป็นมาอย่างไร
2. ขั้นตอนและกิจกรรมของงานประเพณีแห่จ่องพารา
 - 2.1 การเตรียมการก่อนวันแห่จ่องพารา
 - 2.2 กิจกรรมในช่วงเวลาดังกล่าว
 - 2.3 หลังจบประเพณี
3. ประเพณีแห่จ่องพารามีคุณค่าต่อชาวบ้านเมืองปอนเป็นอย่างไร?
4. วิธีการหรือแนวทางในการส่งเสริมและเผยแพร่ประเพณีจ่องพาราเป็นไปอย่างไร
5. จากการนำประเพณีจ่องพารามาเป็นส่วนในการท่องเที่ยวบ้านเมืองปอน ได้รับการตอบรับอย่างไร
6. การมีส่วนร่วมของชุมชนในประเพณีจ่องพาราเป็นอย่างไร
7. มีการจัดกลุ่ม/แบ่งกลุ่ม หรือวิธีการทำงานอย่างไรบ้าง
8. ปัญหาที่พบในการจัดประเพณีแห่จ่องพารามีอะไรบ้าง และมีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างไร

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

สำหรับ ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลในชุมชน

การสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางวิชาการ ผลการศึกษาจึงไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด แต่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของท่าน เพื่อประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาต่อไป โดยแบบสัมภาษณ์แยกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – นามสกุล.....
2. วัน เดือน ปีเกิด.....อายุ.....ปี
3. ที่อยู่ปัจจุบัน.....
4. การศึกษา.....
5. อาชีพ/ตำแหน่งหน้าที่.....

ส่วนที่ 2 ตัวอย่างคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่จอบพารา จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความเป็นมาอย่างไร
2. รูปแบบของประเพณีมีความเหมือนหรือแตกต่างไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไรบ้าง
3. ขั้นตอนและกิจกรรมของงานประเพณีจอบพารา
 - 3.1 การเตรียมการก่อนวันแห่จอบพารา
 - 3.2 กิจกรรมในช่วงเวลาดังกล่าว
 - 3.3 หลังจบประเพณี
4. ในช่วงเวลาที่ม้งงานจอบพารา ที่บ้านของท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ และภายในบ้านมีการทำกิจกรรมอะไรบ้าง?
5. ประเพณีจอบพารามีคุณค่าและความสำคัญกับคนบ้านเมืองปอนมากน้อยเพียงไร
6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการนำประเพณีจอบพารามาเป็นกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวในบ้านเมืองปอน
7. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรเกี่ยวกับการนำประเพณีจอบพารามาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

8. ท่านคิดว่าคนในบ้านเมืองปอนนั้นให้ความร่วมมือหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในงานประเพณีของพาราหรือไม่ โดยส่วนมากจะเข้าร่วมโดยวิธีใด

3.5 การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างเพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้มีโอกาสในการตอบคำถามได้ตามต้องการ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีแนวคำถามเพื่อให้ผู้วิจัยได้คำตอบที่ตรงกับปัญหานั้นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาด้วย โดยผู้วิจัยตรวจสอบประเด็นและความถูกต้องกับอาจารย์ที่ปรึกษาถึงความครอบคลุมและความครบถ้วนของคำถาม เพื่อนำไปปรับปรุงและแก้ไขก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

3.6 ระยะเวลาในการศึกษา

ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2559

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ การสังเกตและการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อตีความหมาย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสร้างข้อสรุป ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยจากการจดบันทึก การสังเกตและการสัมภาษณ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มองเห็น โดยใช้การบรรยายแบบพรรณนา

3.8 การนำเสนอข้อมูล

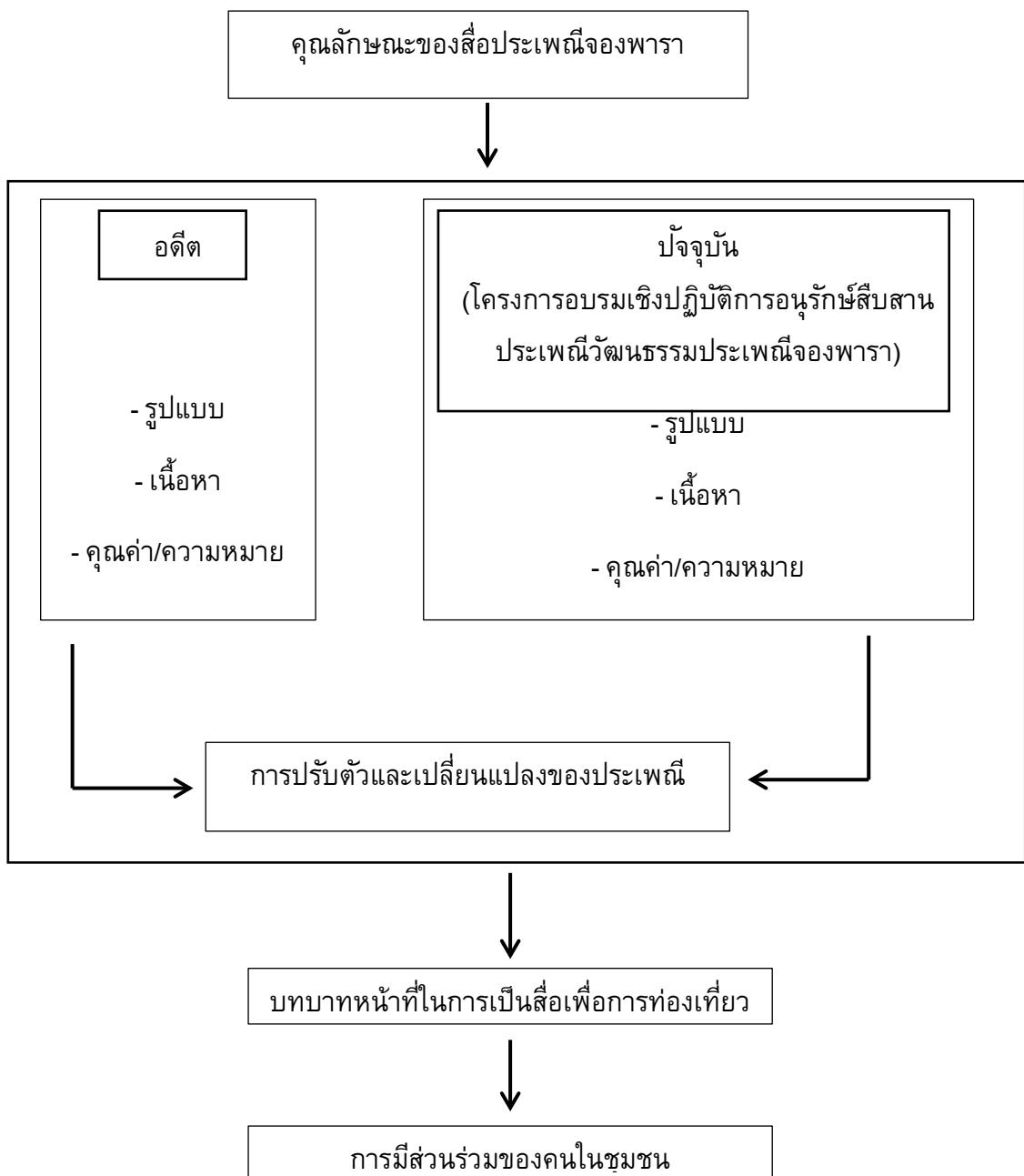
การนำเสนอข้อมูลใช้ข้อมูลจากการศึกษาประกอบกับการวิเคราะห์ตีความตามแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ด้วยการเขียนเล่าเรื่องหรือการบรรยาย (Narrative) ด้วยวิธีการอธิบายเชิงวิเคราะห์ (Analytic Descriptive) โดยนำเสนอข้อสรุปเบื้องต้นเพื่อตอบปัญหานั้นของการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1) คุณลักษณะของสื่อประเพณีของพาราในรูปแบบของอดีตและปัจจุบันของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2) บทบาทหน้าที่สื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3) การมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.9 กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล คุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด แม่ฮ่องสอน” โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การตรวจสอบและค้นหาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และ บทความทางเว็บไซต์ต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ขอเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

- 4.1 คุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพาราในรูปแบบของอดีตและปัจจุบันของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
 - 4.1.1 ประวัติความเป็นมาของพารา
 - 4.1.2 คุณลักษณะประเพณีจองพาราในอดีต
 - 4.1.3 คุณลักษณะประเพณีจองพาราในปัจจุบัน
 - 4.1.4 การปรับตัวของสื่อประเพณีจองพารา ตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่า
- 4.2 บทบาทหน้าที่สื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
 - 4.2.1 บทบาทหน้าที่ของประเพณีจองพาราตามองค์ประกอบของสื่อ S M C R
 - 4.2.2 การปรับตัวเพื่อนำไปใช้ในประเพณีจองพาราตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่า
- 4.3 การมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน
 - 4.3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเมืองปอน
 - 4.3.2 โรงเรียนชุมชนบ้านเมืองปอน
 - 4.3.3 ประชาชนชาวบ้าน (ตัวแทนภาคประชาชน)

4.1 คุณลักษณะของสื่อประเพณีจອງพาราในรูปแบบของอดีตและปัจจุบันของบ้านเมืองปอน อำเภอขุขันธ์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของประเพณีจອງพารา

ในการศึกษาหาข้อมูลเพื่อที่จะดูความเป็นมาเป็นไป ของประเพณีนั้นจำเป็นจะต้องทราบถึงประวัติความเป็นมาหรือที่มาที่ไปของประเพณีนั้น ๆ ก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อจะได้เข้าใจถึงเหตุของวิธีการกระทำประเพณี หรือความหมายขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีในประเพณีนั้น ๆ ในประเพณีจອງพารานั้นก็เช่นกันด้วยว่าเป็นประเพณีที่มีใช้เกิดมาจากเชื้อชาติไทยโดยแท้ผู้ศึกษาจึงต้องมีการเรียนรู้และเข้าใจถึงรากฐานของประเพณีเป็นอันดับแรก โดยสรุปได้เป็นผลการศึกษา ดังนี้

4.1.1.1 จาก 2 ความเชื่อและศรัทธาสู่ประเพณีจອງพารา

ชาวไทยใหญ่นั้นเป็นกลุ่มเชื้อชาติที่มีการดำรงวิถีชีวิตควบคู่ไปกับความศรัทธาในพุทธศาสนา จะเห็นได้จากประเพณี 12 เดือนของชาวไทยใหญ่ นั้นเป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งหมดทั้งสิ้น ฉะนั้นประเพณีจອງพาราที่เป็นหนึ่งในประเพณี 12 เดือนของชาวไทยใหญ่ จึงมีที่มาจากความเคารพ เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของชาวไทยใหญ่ เช่นกัน จากเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจึงได้ข้อมูลดังนี้

ในเดือนสิบเอ็ดที่ตรงกับเดือนตุลาคมของทุกปี ภาษาปองนา (ปุงโรหิต) เรียกว่า “ตู” พม่าเรียกว่า “สะตางกยอต” เป็นเดือนที่พุทธบริษัทชาวไทยใหญ่มากันถวาย จองแข่งต่างบู๊ต (จองพารา = ชุ่มรับเสด็จ) จดรูป เทียน ถวายภัตตาหาร นม เนย ผลไม้ในฤดูกาล มีเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีไว้ว่า พระโคตมสมณเจ้า ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณมาเป็นเวลา 7 พรรษา ทรงแสดงโมกปาฏิหาริย์ ในเมืองสาวัตถีที่อุทยานสวนมะม่วง เสด็จขึ้นไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ประทับนั่งหรือบัณฑทุกัมพลศิลาอาสน์ ทรงเทศนาอภิธรรม 7 คัมภีร์ โปรดสันตภูจิวุฑฐมารดาพร้อมทั้งเหล่าเทพยดาและพระพรหมตลอดระยะเวลาในพรรษา 3 เดือน และเสด็จนิวัตมนุษยโลกในวันเพ็ญเดือน 11 ณ เมืองสังกะสะโก (สังกัสนคร) ในการเสด็จลงมาครั้งนั้น พระอินทร์ได้เนรมิตบันไดเงิน บันไดทอง และบันไดแก้ว พาดตรงประตูสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้านทิศใต้ลงสู่ประตูเมืองสังกัสนครด้านทิศใต้เช่นเดียวกัน ก่อนจะถึงวันเพ็ญเดือน 11 พระพุทธองค์ทรงมีกระแสรับสั่งถึงพระมหาโมคคัลลานะ ว่าพระองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จไปจนทั่วทุกหนทุกแห่งบรรดามนุษย์และสัตว์ที่สามารถมาได้ก็จะมารับเสด็จที่สังกัสนคร ที่มาไม่ได้ก็จัดทำจองแข่งต่างต่างบู๊ต (ชุ่มปราสาทรับเสด็จ) ที่บ้านเรือนของตน พอถึงเช้าวันเพ็ญเดือน 11 จะจัดอาหารบิณฑบาตและขนมเนยไว้ถวายพระพุทธเจ้าที่เสด็จมาประทับยืนอยู่ที่หัวบันไดแก้ว แล้วเปล่งรัศมี 6 ประการ (ฉัพพรรณรังสี) นับตั้งแต่พรหมโลกจนถึงนรกอเวจีได้มองเห็นกันหมดสิ้น กิ่งนะหรี (กินรี) กิ่งกะหล่ำ (กินนร) นะกา (นาค) กะหรั่ง (ครุฑ) ยักคะ (ยักษ์) กั้นตบป๊ะ (คนธรรพ์)

ผีลูผีผาย (สัตว์ประหลาดจากป่าหิมพานต์ลักษณะคล้ายลิงใหญ่) ส่างซี (สิงโต) และบรรดาสัตว์ 90 ประเภท มาแสดงความชื่นชมบุญบารมีและเดชานุภาพแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่ สนุกสนานกันทั่วไปทุกถิ่นแคว้น ขณะที่พระพุทธรูปองค์ทรงเปล่งฉัพพรรณรังสีนั้น รัศมีแสงแห่ง ฉัพพรรณรังสีกระจายสาดส่องไปถึงจอมเข่งต่างสำงปู้ด (ซุ้มปราสาทรับเสด็จ) ของทุกบ้านเรือน บรรดาพุทธบริษัทที่อยู่ในบ้านเรือนรู้สึกชื่นชมโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง จึงพร้อมกันถวายภัตตาหาร และจุดธูปเทียนบูชาเป็นเวลา 7 วันจากเรื่องเล่าข้างต้นเมื่อถึงวันเพ็ญเดือน 11 ครั้งใด ชาวไทใหญ่จึงพากันทำจอมเข่งต่างสำงปู้ด (ซุ้มปราสาท) หรือจอมพารารับเสด็จพระพุทธรูปองค์ทุก บ้านเรือนเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ และได้จัดเป็นประเพณี “ปอยเหลินสิบ เอ็ด” หรือประเพณีออกพรรษา ซึ่งถือว่ามีความสำคัญมากสำหรับชาวแม่ฮ่องสอน (สำนักงาน เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน, ม.ป.ป.)

ประเพณีบูชาจอมพารา (จอมเข่งต่างสำงปู้ด = ซุ้มปราสาทรับเสด็จ) เป็น วัฒนธรรมประเพณีหนึ่งซึ่งอยู่ในวัฒนธรรมประเพณีหยาบสิบสองเดือนของชาวไต (ไทใหญ่) ความหมายของจอมพารา มีที่มาจากภาษาไทยใหญ่ จอม หมายถึง ปราสาท ส่วน พารา นั้น หมายถึง พระพุทธรูป จอมพาราจึงหมายถึงปราสาทรับเสด็จพระพุทธรูป โดยมີประวัติความเป็นมาของประเพณีจากความเชื่อของคนไทยใหญ่ ที่ว่าพระพุทธรูปองค์ทรงมีกระแสรับสั่งถึงพระ มหาโมคคัลลานว่า พระองค์จะเสด็จนิวัตมนุษยโลกในวันเพ็ญเดือน 11 ณ เมืองสังกะนะโก (สังกัสนคร) พระมหาโมคคัลลาน ได้บอกข่าวการเสด็จนิวัตขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าไปจนทั่ว ทุกหนทุกแห่ง บรรดามนุษย์และสัตว์ที่สามารถมาได้ ก็มารับเสด็จที่สังกัสนคร ที่มาไม่ได้ก็จัดทำ จอมเข่งต่างสำงปู้ด (ซุ้มปราสาทรับเสด็จ) ที่บ้านเรือนของตน พอถึงเช้าวันเพ็ญเดือน 11 จะจัด อาหารบิณฑบาตและขนมนมเนยไว้ถวายพระพุทธรูปที่เสด็จมาประทับยืนอยู่ที่หัวบันไดแก้ว แล้วเปล่งรัศมี 6 ประการ (ฉัพพรรณรังสี) นับตั้งแต่พรหมโลกจนถึงนรกอเวจีได้มองเห็นกันหมด ลิ่น กิ่งนะหรี (กินรี) กิ่งนะหระ (กินนร) นะกา (นาค) กะหรง (ครุฑ) ยักคะ (ยักษ์) กัณฑ์ป๊ะ (คนธรรพ์) ผีลูผีผาย (สัตว์ประหลาดจากป่าหิมพานต์ลักษณะคล้ายลิงใหญ่) ส่างซี (สิงโต) และ บรรดาสัตว์ 90 ประเภทมาแสดงความชื่นชมบุญบารมีและ เดชานุภาพแห่งองค์สัมมาสัมพุทธ เจ้าเป็นที่สนุกสนานกันทั่วไปทุกถิ่นแคว้นขณะที่พระพุทธรูปองค์ทรงเปล่งฉัพพรรณรังสีนั้น รัศมี แสงแห่งฉัพพรรณรังสีกระจายสาดส่องไปถึงจอมเข่งต่างสำงปู้ด (ซุ้มปราสาทรับเสด็จ) ของทุก บ้านเรือน บรรดาพุทธบริษัทที่อยู่ในบ้านเรือนรู้สึกชื่นชมโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง จึงพร้อมกันถวาย ภัตตาหารและจุดธูปเทียนบูชาเป็นเวลา 10-15 วัน เป็นที่มาของการทำจอมพาราหรือจอมเข่ง ต่างสำงปู้ด (ซุ้มปราสาทรับเสด็จ) เพื่อต้อนรับพระพุทธรูปเจ้าในช่วงเวลาก่อนออกพรรษามาถึง จนถึงปัจจุบันนี้

“การจัดจองพาราหรือปราสาทไว้สำหรับต้อนรับพระพุทธเจ้า จากที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์เสร็จแล้ว ออกพรรษาก็เสด็จลงมายังโลกมนุษย์ ชาวบ้านหรือว่ามนุษย์ทั่วไปก็อยากไปต้อนรับพระพุทธเจ้าก็เลยจัดเป็นจองพาราไปต้อนรับพระพุทธเจ้าในวันนั้นเค้าเรียกว่า “วันพระเจ้าเปิดโลก” ไปจัดจองพาราต้อนรับ แล้วก็มีการต้อนรับด้วยประทีปโคมไฟในการต้อนรับนั้นใช้ว่ามีเฉพาะมนุษย์หรือว่าคนเราเท่านั้น แม้แต่สัตว์เดรัจฉานต่าง ๆ ใน สมัยนั้นเชื่อว่าสามารถรู้ภาษากันได้ ก็ไปต้อนรับพระพุทธเจ้าเหมือนกัน แต่ว่าในปัจจุบันหรือว่าต่อ ๆ มา สมัยนี้สัตว์เดรัจฉานไม่สามารถที่จะพูดได้ คนเราก็เลยทำเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ขึ้นมาพ้อนรำในเทศกาลออกพรรษา เช่น รำนกิ้งกะลา รำนก รำโต รำสัตว์อื่น ๆ ดังนั้น การจัดจองพาราก็คือการต้อนรับการเสด็จมายังโลกมนุษย์ของพระพุทธเจ้า” (พระครูอนุกวินทร์ สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“เดิมทีพุทธกาลก่อนจะออกพรรษา พระพุทธเจ้าขึ้นไปเสด็จโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ ก็จะลงมาตอนออกพรรษา ชาวบ้านชาวเมืองทั้งสัตว์ก็จะเตรียมพิธีไว้ต้อนรับ ก็เลยมาดัดแปลงเป็นรูปนก รูปสิงโต พ้อนนก พ้อนโตไว้ต้อนรับพระพุทธเจ้า ส่วนตัวจองพารานี้มีไว้เพื่อรอรับพระพุทธเจ้าที่จะเสด็จลงมา เป็นความเชื่อ (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“คนไทยใหญ่เนี่ยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา ประเพณีออกพรรษาเนี่ยคนไทยใหญ่ถือว่าเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่สำหรับคนไต เพราะว่าช่วงนี้มันจะเป็นช่วงที่ฤดูเก็บเกี่ยวมันจะว่าง คนไทยใหญ่เชื่อว่าพระพุทธองค์จะเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ถ้าบ้านไหนทำจองพาราไว้คนไทยใหญ่ถือว่าพระพุทธเจ้าผ่านมาก็จะได้มาแวะถือว่าเป็นบุญที่ยิ่งใหญ่ของคนไทยใหญ่ เค้าเชื่ออย่างนี้เค้าก็เลยทำจองพาราไว้ที่บ้าน (ครูเมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ประเพณีจองพารานั้นได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองการออกพรรษา ซึ่งการออกพรรษาของชาวไทยใหญ่นั้นคือวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาเยือนโลกมนุษย์ เพื่อมาให้มนุษย์ได้ใส่บาตรขอพร เป็นการใส่บาตรครั้งใหญ่และสำคัญสำหรับคนไทยใหญ่เป็นอย่างมาก แต่นอกจากความเชื่อนี้แล้ว ยังคงมีอีกหนึ่งความเชื่อที่แตกต่างออกไป

“อีกความเชื่อหนึ่งคือเป็นการรับเสด็จของพระมหาอุปคุต ไทยใหญ่เรียกว่าอุปคุต เชื่อกันว่าพระอุปคุตท่านเสด็จจำพรรษาที่สะดือทะเล ตลอดระยะเวลาพรรษาท่านจำพรรษาอยู่ในที่สะดือทะเลแล้ววันออกพรรษาท่านจะเสด็จมาโปรดสัตว์ครั้งหนึ่งซึ่งไปตรงกับความเชื่อของ

คนล้านนาที่เคียดแค้นบาตรตอนเที่ยงคืน มันเป็นความเชื่อที่คล้ายกันว่าหากพระมหาอุปคุตเสด็จมา ใครก็ตามที่ได้ทำบุญกับพระมหาอุปคุตจะร่ำรวย จะสำเร็จ จะประสบแต่ความสุข แต่ท่านอุปคุตจะเสด็จขึ้นมาตอนไหนไม่มีใครรู้ ดังนั้นมนุษย์โลกจึงคิดหาวิธีที่จะทำบุญกับท่านได้ ก็เลยทำเป็นจงพาราขึ้นแล้วเอาอาหารที่มีที่หาได้ไปวางประเคนไว้ แล้วตอนเอาจงพาราขึ้นไปวางนั้นก็มีการถวายให้กับพระอุปคุต ที่นี้ก็ไม่ว่าเวลาไหนพระอุปคุตเสด็จมาบิณฑบาตรหรือโปรดสัตว์ ท่านแะเราก็จะเหมือนได้ทำบุญกับท่าน ไม่รู้ว่าสองอันนี้ ความเชื่อไหนมาก่อน แต่จำได้ว่าตอนที่หมอเป็นเด็ก ก่อนจะเอาจงพาราขึ้นวางบนหิ้งที่เราเตรียมไว้ก็มีการถวายพระมหาอุปคุต ที่พอหมอใช้เป็นคำถวายจากหนังสือโบราณ แต่จากที่เคยได้ศึกษาน่าจะเป็นความเชื่อเรื่องพระพุทธรูปมากกว่า เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือยิ่งใหญ่ที่สุด แต่ก็เพียงมีแนวความเชื่อที่แตกออกมาบ้าง ที่จริงทั้งสองความเชื่อก็คล้ายกันมีริมเดียวกัน คือใช้สำหรับต้อนรับในช่วงออกพรรษาเหมือนกัน แต่แตกต่างกันที่บุคคลเท่านั้นเอง” (คุณหมอพรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

ความเชื่อเกี่ยวกับพระมหาอุปคุต ซึ่งมีพื้นฐานคือการใส่บาตรขอพรในช่วงออกพรรษาเหมือนกันแต่แตกต่างกันที่ผู้ที่มีบาตรและให้พรแก่ผู้คนที่นั่น และแม้จะมีความเชื่อนี้ขึ้นมาตาม แต่ยังเป็นเพียงน้อยคนนักที่จะทราบถึงเรื่องนี้ เพราะเนื่องด้วยความศรัทธาในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีมากกว่า ก็เป็นไปได้ จึงทำให้เรื่องราวหลัก ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปถูกหยิบยกขึ้นมาเป็น ประวัติของประเพณีจงพาราจากรุ่นสู่รุ่น เล่าขานเป็นตำนานต่อกันมาจนปัจจุบัน โดยจากบทสัมภาษณ์และข้อมูลจากการสืบค้นเอกสารจะแสดงให้เห็นตรงกันว่า ผู้คนบ้านเมืองปอนและคนในพื้นที่แม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่จะเข้าใจในเรื่องของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากกว่า

4.1.1.2 ขั้นตอนการจัดประเพณีบูชาจงพารา

จากที่ได้กล่าวมาในขั้นต้นให้ได้ทราบกันว่า ประเพณีจงพารานั้นเป็นชื่อของประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ดซึ่งแต่ละท้องที่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นเรียกไม่เหมือนกัน โดยจะเรียกกันตามลักษณะและความสำคัญในการจัดงาน อาทิเช่นใน อำเภอเมืองนั้นจะเรียกชื่อว่า “ประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด” เป็นชื่อดั้งเดิมและมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ทุก ๆ ขั้นตอน หรือในอำเภอแม่สะเรียงนั้นจะจัดไว้ประดับหน้าบ้านเพื่อความสวยงามและทุกคนจะพากันออกเดินเที่ยวไปตามถนนที่มีการจัด เรียกว่างานนี้ว่า “งานออกหว่าแม่สะเรียง” หรือที่อำเภอปายก็จะจัดเป็นประเพณีแห่งจงพารา แต่ใช้ชื่อว่า “กาดหลู่เมืองปาย” โดยในงานวิจัยขั้นนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาในพื้นที่ของ ตำบลบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม ซึ่งมีการจัดงานประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ดตามประเพณี 12 เดือนของชาวไทยใหญ่เช่นกัน ในชื่องาน “ประเพณีจงพารา (จงแข่งต่างสว่างบู๊)” ผู้ศึกษาจึงได้สรุปผลการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดประเพณีจงพารา ตามข้อมูล

จากพื้นที่การศึกษา โดยแบ่งเป็น ช่วงก่อนงานประเพณี (ประเพณีของพารา) ช่วงแห่งของพารา และ ช่วงบูชาของพารา ดังต่อไปนี้

1) ช่วงก่อนงานประเพณี (การทำของพารา)

การสร้างของพารา ในพื้นที่บ้านเมืองปอนจะมีการจัดทำกันในช่วงก่อนออกพรรษาโดยจะเริ่มตั้งแต่การช่วยกันทำตัวของพาราหรือปราสาทพระ โดยในช่วงเวลาที่ผ่านไปมาทุก ๆ ปีก่อนจะมีการจัดทำ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของพารา (จองแข่งต่างสา่งบู๊ต) ชาวบ้านจะลงมือทำตัวของพารากันเองในบ้าน หรือหากไม่สะดวกก็จะมีจ้างทำโดยช่างพื้นเมืองที่อยู่ในพื้นที่ และเมื่อมีการจัดกิจกรรมเกิดขึ้นทางโรงเรียนบ้านเมืองปอนจึงจัดให้มีการอบรมทำของพาราในช่วงก่อนวันงานประเพณีเป็นเวลา 2 วัน โดยมีกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มหลักในการจัดทำ ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านและคนในพื้นที่ที่สนใจ นอกจากนี้ยังคงเปิดให้กลุ่มบุคคลภายนอกเข้าร่วมอบรมจัดทำด้วย

“พอดีมาหลัง ๆ มีการจัดอบรมให้นักเรียนด้วย คนรุ่นหลังจะได้รู้ด้วย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ บางบ้านคงจะไม่มีการทำ ผู้เฒ่าผู้แก่ทำที่รับจองไม่ไหว ก็เลยจัดอบรมให้นักเรียน เพื่อจะได้ทำเพื่อผู้เฒ่าผู้แก่ด้วยครับ อบรมโดยหลัก ๆ โรงเรียนจะมีวิทยากรของเขา วิทยากรที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาที่ทำเรื่องของพารา เวลาในการจัดอบรมโครงการประมาณ 2 วัน ก่อน แล้วถึงวันจริงก็แห่ไปแต่ละบ้าน ให้ชาวบ้าน” (ชัยวุฒิ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

ในช่วงปี 2557-2558 ทางโรงเรียนบ้านเมืองปอนได้เห็นถึงประโยชน์ในการทำของพารา ในด้านของการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ให้กับเด็กนักเรียนจึงได้มีการนำเอาการทำของพารามาจัดตั้งเป็นกิจกรรมโยมมีความร่วมมือกันของชุมชนและภาครัฐ โดยมีกิจกรรมหลักคือการจัดอบรมและการแห่งของพารา

“แต่ก่อนนี้จะออกพรรษา ชาวบ้านเค้าก็จะเตรียมกันเอง ก่อนจะถึงออกพรรษา ทุกคนก็จะเตรียมของกันและกันเองอยู่แล้ว เพราะเมื่อก่อนการทำมาหากินมันไม่ค่อยเยอะอย่างเดี๋ยวนี้ แล้วที่นี้ทางการเห็นความสำคัญเลยขอโครงการไป มีการสนับสนุนเลยดูครีกครั้นใหญ่ขึ้นมา 2 ปีมานี้ก็เลยเอางบประมาณไปลงที่ รร. ให้ รร.เค้ารับทำ เด็ก ๆ ก็จะได้สืบทอดไปด้วยได้ฝึกปรือลูก ๆ หลาน ๆ ไปด้วย เด็ก ๆ ก็จะชอบ ก็ไปออกหาไม้ไผ่หาอะไรมาให้เค้า ฝึกให้เค้าจับ ต้องลาย ฝึกให้เค้าทำเองหมด เค้าจะได้เรียนรู้ไปด้วย” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“ปีที่ผ่านมาเรามีนักศึกษาจากบังคลาเทศมาร่วมเรียนรู้กับเราด้วย เค้าก็มาสำรวจว่าเค้าจะมาช่วงไหนดี เราก็บอกถ้าอยากให้เด็กมาเรียนรู้นี้ เราจะทำช่วงนี้แล้วคุณก็

เอาเด็กมาเรียนรู้ได้ คำก็มาเรียนรู้กับเรา 2 วัน 200 หลังเราก็ทำ 2 วันนะ เสร็จแล้วก็เราก็สอน คำในเรื่องของรำไต่อีก 1 วัน แล้วคำก็ไปร่วมถวายจงพารากับเรา แห่ไปด้วยกัน” (ครูแมวกัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

ตัวจงพาราหรือปราสาทพระนั้นโดยทั่วไปจะทำโครงด้วยการนำไม้ไผ่มาเหลาเป็นโครง เมื่อได้โครงปราสาทแล้ว จึงนำกระดาศาปิดทับ ติดประดับกระดาศาสี่ซึ่งฉลุ ลวดลายไว้อย่างวิจิตรบรรจง ด้วยลวดลายศิลปะเอกลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ ซึ่งมี 2 กลุ่มลาย คือ กลุ่มนอนเคอ (ลายเคลือเถา) ลักษณะลายที่เขียนเป็นเถาติดต่อกัน ประกอบด้วยก้านใบ ดอก และเถาเลื้อย เน้นความสวยงามของเส้นโค้งที่อ่อนช้อย อีกหนึ่งกลุ่ม คือ ลายใบหมากเก้ง (ลายสับประรด) ลักษณะใบหมากเก้งเป็นรูปลายประดิษฐ์ใบเรียวย คล้ายกับรายกนก ลายกะจงบัว ลายกลีบบัว

จงพาราหรือ (จงแข่งต่างสร้างปู่ = ชุ่มประสาทรับเสด็จ) มี 3 รูปแบบ ได้แก่

- 1) จงยอดเป็นจงที่ใหญ่และสูงโดยทั่วไปจงยอดจะถูกทำขึ้นไว้ในวัดหรือตามสถานที่ราชการ
- 2) จงปักต่านเป็นจงพาราที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปตามบ้านเรือนทั่วไป โดยจงปักต่านนี้ จะเป็นจงที่คนส่วนใหญ่ใช้ในปัจจุบัน ด้วยมีความโดดเด่นที่สีสัน และง่ายต่อการทำ
- 3) จงสานเป็นจงที่ทำขึ้นอย่างง่ายด้วยดอกไม้ไผ่สาน ใช้บูชาตามบ้านทั่วไป

“ตอนที่เรานี้ เราทำแบบสมัยก่อนหมดเลย จงพาราที่มีสามอย่างเนอะ จงยอด จงปักต่าน จงสาน สามประเภท ที่เราคือจงปักต่านเหมือนกับสมัยโบราณทั้งหมด ไม่แตกต่างกันในส่วนจงบัว” (ครูแมวกัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

สำหรับการทำจงพาราของ “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมประเพณีจงพารา (จงแข่งต่างสร้างปู่)” นั้น ได้มีการอบรมการทำจงใน 3 รูปแบบ คือจงยอด จงปักต่าน จงสาน แต่ในขั้นตอนการทำเพื่อไปใช้ในงานจริงจะเป็นการทำจงปักต่านเป็นหลัก



ภาพที่ 4.1 จองยอด



ภาพที่ 4.2 จองปักต่าน



ภาพที่ 4.3 จองसान

2) ช่วงกิจกรรมเดินขบวนแห่จองพารา

ต่อมาช่วงเย็นของวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 ก่อนเช้าวันออกพรรษาจะมีการแห่จองพาราไปตามท้องถนนและมีการแต่งกายเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ เดินหรือฟ้อนรำไปในขบวนด้วย ตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่เกี่ยวกับสัตว์ในป่าหิมพานต์

“การแห่จองพาราของบ้านเมืองปอนนี้เกิดจากที่พอเราทำจองพาราเสร็จเราจะนำเอาจองพาราไปให้กับชาวบ้านที่ได้ลงชื่อไว้ตามบ้านหลังนั้น ๆ เราเลยจัดเป็นขบวนเดินไป มีฟ้อน มีรำก็เอาร่วมกันเพื่อความสวยงาม” (ครูแมว กัลยา รัชจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“การเดินแห่นี้ ชาวบ้านจะร่วมกันทำฐานจองพาราไว้รองรับ จะเป็นช่วงที่สวยงามดีครับ เพราะช่วงเย็น 4-5 โมง ชาวบ้านบางคนก็จะเอาเทียน เอาอะไรไปใส่ ก็จะดูสวยดี แต่พื้นที่ในแม่ฮ่องสอนก็จะมีรายละเอียดของประเพณีในช่วงออกพรรษาที่แตกต่างกันไปครับ” (ชัชวาลย์ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“ชาวบ้านเค้าก็จะร่วมกันทำฐานไว้รองรับจองพารา ทางวัดก็เอาของที่วัดไปแห่ด้วย เอาจองพาราที่วัดไปแห่ด้วย ให้นักเรียนมาเอาไปแล้วประดิษฐานไว้ แต่อาจจะแตกต่างกันรูปทรงหรือขนาด” (พระครูอนุวัตร สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

การเดินแห่จองพารานั้นนอกจากจะเป็นการนำเอาจองไปให้ตามบ้านเรือนของคนในชุมชน ซึ่งชาวบ้านที่ได้ลงชื่อรับจองพาราไว้ ก็จะมีการทำฐานรอง ไว้สำหรับรับจองพาราแล้วนั้น ยังส่งผลให้เกิดเป็นกิจกรรมที่มีความสวยงาม เหมือนการได้มีพื้นที่ให้แสดงจองพาราของเด็กที่ทำกันมา อีกทั้งทางวัดบ้านเมืองปอนก็ได้มีการนำจองพาราของที่วัด ไปร่วมเดินขบวนด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีการฟ้อนนก ฟ้อนโต มีการแต่งกายเป็นสัตว์หิมพานต์ ตามประวัตติประเพณี เพื่อเพิ่มความสวยงามให้ขบวนแห่ด้วย

เทียนทุกเช้า – เย็น จุดเทียนบนของพารามาไหว้ แล้วก็เอา “กอกต่าง” ก็คือกระทงมาเย็บ แล้วก็ใส่ขนม ใส่ข้าว บรรจงเลือกสรรแต่สิ่งของที่ดี ๆ เอามาถวาย” (คุณหมอ พรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“เมื่อถึงเช้ามีวันขึ้น 15 ค่ำ หรือวันออกพรรษาชาวบ้านจะนำ “ข้าวซ่อมต่อ/ก๊อกซ่อมต่อ” หรือกระทงใบตอง ที่มีอาหารคาวหวาน และผลไม้ ใส่วางไว้ในของพารา จุดธูปเทียนกล่าวคำอัญเชิญพระพุทธเจ้าให้เสด็จลงมาประทับยังของพาราที่ทำไว้ “พอเสร็จสิ้นต้องเอาของพาราไว้ในป่า เราถวายพุทธบูชาเรียบร้อยแล้วไม่เก็บไว้ แต่บางคนทิ้งคาไว้ ซึ่งไม่ถูก โบราณถือว่าเสร็จสิ้น พระพุทธเจ้าหรือพระอุปคุตนิมนต์กลับไปแล้ว ก็จะเหลือซากของพาราเก่าไม่ดี จะเป็นที่อยู่สัมภเวสีได้ โดยปกติเขาเอาไว้ 7-15 วัน” (กำนัน สุนทร เลิศขจร, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

สุดท้ายเมื่อเสร็จสิ้นช่วงงานประเพณี คือไว้ประมาณ 7 วัน ผู้คนในบ้านเมืองปอนจะนำเอาของพาราไปวางทิ้งไว้ในป่า ตามความเชื่อที่ว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จกลับสู่สรวงสวรรค์แล้ว หากทิ้งไว้ของพาราจะกลายเป็นที่อยู่ของผีได้ จึงต้องนำไปทิ้งให้ไกลหรือไปเผาในป่า ปีต่อไปจึงจัดทำขึ้นมาใหม่ หลังจากนั้นชาวบ้านก็จะพากันเข้าวัดทำบุญ ถือ เป็นการจบช่วงของการบูชาของพาราตามประเพณี



ภาพที่ 4.5 หิ้งที่ใช้วางของพารา



ภาพที่ 4.6 ข้าวหอมต๋อ/ก๊อกหอมต๋อ

โดยภาพรวมแล้วความยิ่งใหญ่ของงานประเพณีนั้น ตั้งแต่ตัวจองพารา ขบวนแห่ จนถึงวิธีการบูชา การจัดประดับประดา หรือเรียกว่าการสร้างความสุขงามให้ประเพณีของแต่ละพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น มิได้เป็นไปในรูปแบบที่คล้ายกัน แต่จะแตกต่างกันไปตามแต่ความต้องการ หรือ นโยบายการจัดงานของพื้นที่นั้น ๆ

เช่นบ้านเมืองปอนเอง ในสมัยก่อนนั้นไม่ได้มีการทำขบวนแห่จองพารา แต่ทุกบ้านก็มีจองพาราประดับไว้หน้าบ้านในวันออกพรรษา และเมื่อหลังจากที่มีโครงการเข้ามาก็ทำให้มีการสร้างกิจกรรมเพิ่มขึ้น ส่วนที่เพิ่มขึ้นมากก็คือการจัดอบรมการทำจองพาราเพื่อสืบสานวัฒนธรรมและการเดินขบวนแห่จองพารา ในขณะที่เขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีการจัดขบวนแห่จองพาราอย่างยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปี ส่วนในบริเวณพื้นที่สำคัญอื่น ๆ ก็มีการจัด ในรูปแบบที่ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความพร้อมของพื้นที่นั้น ๆ ระยะเวลาในการตั้งจองพาราไว้หน้าบ้านของแต่ละพื้นที่นั้นก็แตกต่างกันโดยทั่วไปนิยมวางไว้หน้าบ้านเป็นเวลา 7-15 วันแล้วจึงรื้อถอนจองพารานั้นทิ้งหรือเผาเสีย



ภาพที่ 4.7 จองพาราที่นำขึ้นหิ้งบูชาแล้ว

จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่อยู่ในพื้นที่บ้านเมืองปอน ทั้งเจ้าหน้าที่ ประชาชนชาวบ้าน และคนในชุมชนบ้านเมืองปอน สามารถนำมาสรุปเป็นข้อมูลได้ว่า ประเพณีจองพารานั้นมีประวัติความเป็นมาเกิดมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาโดยทั้งหมด และแม้จะมีความเชื่อของชาวไทยใหญ่อีกบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระมหาอุปคุต แต่ก็ยังคงมีรากฐานของพระพุทธศาสนาเรื่องการทำบุญทำกุศล ซึ่งเหมือนความเชื่อหลักที่การทำจองพาราขึ้นมานั้นก็เป็นเพราะความต้องการที่จะทำบุญทำกุศลกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน และแม้ในปัจจุบันคนรุ่นหลังบางส่วนไม่ได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาในทั้งสองรูปแบบ แต่ก็ยังคงรับรู้และถ่ายทอดได้ถูกต้องในเรื่องของการทำบุญ และความเกี่ยวข้องของประเพณีกับพระพุทธศาสนา ที่มีต่อประเพณีจองพารา

4.1.2 คุณลักษณะของประเพณีจองพารา

จากการสรุปข้อมูลในเรื่องของประวัติความเป็นมาและขั้นตอนของการจัดงานประเพณีจองพาราในบ้านเมืองปอน จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการทำ “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา (จองแข่งต่างสำงปู้ต)” เกิดขึ้น ขั้นตอนงานกิจกรรมต่าง ๆ ของประเพณีได้มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้การศึกษาคุณลักษณะของประเพณีจองพาราในที่นี้ ผู้ศึกษาได้มุ่งศึกษาในประเด็นของ รูปแบบประเพณี เนื้อหา และ คุณค่ากับความหมาย ที่เปลี่ยนแปลงตามมิติด้านกาลเวลา เพื่อเป็นข้อมูลชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในช่วงเวลาอดีตกับปัจจุบันของประเพณีจองพารา บนพื้นที่บ้านเมืองปอน โดยแบ่งออกเป็น 2 ข้อมูลด้านคุณลักษณะดังนี้

4.1.2.1 รูปแบบของประเพณีจองพาราในอดีต

แต่ดั้งเดิมมานั้นประเพณีจองพาราเป็นประเพณีที่เกิดจากศรัทธาของชาวไทยใหญ่และจัดทำขึ้นมาเพื่อการสักการะบูชาพระพุทธเจ้าในช่วงออกพรรษา โดยมีความเชื่อในเรื่องของการทำบุญ 12 เดือนเป็นหลัก ด้วยทั้งหมดนั้นจึงทำให้ชาวไทยใหญ่มีความตั้งใจในการทำจองพารา และให้ความสำคัญในทุก ๆ ขั้นตอนด้วยตนเอง และด้วยระยะเวลาที่พอเพียงต่อการจัดเตรียมประเพณี จึงสามารถมีเวลาทำจองพาราได้เอง และจากการสัมภาษณ์ สามารถนำมาสรุปเป็นข้อมูลได้ดังนี้

1) ช่วงก่อนงานประเพณี (การทำจองพารา)

ในอดีตนั้นการทำจองพาราจะมีการทำเองตามบ้านของแต่ละคน ในการเตรียมงานหรือเตรียมการทำจองพารา จะเริ่มทำตามความสะดวกของแต่ละบ้าน ส่วนของรูปแบบการทำจองนั้นก็แตกต่างกันออกไป ตามความต้องการของบ้านนั้น ๆ จึงมีจองพาราในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามฐานะและความพร้อมของแต่ละบ้าน

“แต่ก่อนการทำมาหากินมันไม่เหมือนอย่างปัจจุบัน เมื่อก่อนมีเวลาเสร็จจากทำไร่ทำสวนทำนา ก็จะมีเวลาทำ ถ้าแต่ก่อนเตรียมกันเป็นอาทิตย์ แต่ก่อนนี้ไม่ค่อยมีงบประมาณอะไรมาสนับสนุน จะออกพรรษา ชาวบ้านเค้าก็จะเตรียมกันเอง มันก็จะเป็นคล้าย ๆ ว่างานประเพณีก่อนจะถึงออกพรรษา ทุกคนก็จะเตรียมของกันและกันเองอยู่แล้ว เพราะเมื่อก่อนการทำมาหากินมันไม่ค่อยเยอะอย่างเดี๋ยวนี” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“เมื่อก่อนทำจองพารากันทุกหลังคาเรือน เมื่อก่อนทำบ้านใครบ้านมัน เพราะว่าถ้าถึงเทศกาล ถึงฤดูกาลก็ทำกัน แต่ด้วยวิถีชีวิตการทำมาหากิน การบูชาจองพาราจึงห่างหายไปบ้าง” (ก้านัน สุนทร เลิศขจร, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“เพราะเมื่อก่อนตอนหมอบเป็นเด็ก ทุกคนในหมู่บ้านจะทำจองพารากันเกือบทุกหลังโดยที่ไม่ต้องมีใครมาบอกให้ทำ เมื่อถึงระยะเวลาก็ทำเลย มันเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาแล้วก็ทำกัน ประเพณีจองพาราในสมัยก่อน เขาศรัทธา เขาเลยทำด้วยความปรารถนาดี ไปเอาไม้มาเหลา เขาไม่ข้ามเลย เขาเทิดทูน เอาใส่ป่าเอามาวางไว้ เขาก็ไม่ข้าม เขาจะเลือกสรรค่อย ๆ บรรจงทำ ไม่ได้ทำแคว้นเดียวเสร็จ” (คุณหมอบพรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่าการทำจองพาราในอดีตนั้น เป็นการทำเองด้วยตัวเองแต่ละบ้านเรือน ซึ่งเกิดจากวิถีชีวิตที่เอื้ออำนวยให้มีเวลาในการทำ ในส่วนของระยะเวลาการจัดทำจองพาราและจัดเตรียมหิ้งหรือ อุปกรณ์ต่าง ๆ นั้น ก็จะเป็นไปตามความสะดวกของแต่ละบ้าน โดยไม่ได้มีกำหนดการที่แน่ชัดในเรื่องเวลาการเริ่มทำ เป็นที่รู้กันเองในหมู่ชาวไทยใหญ่ว่าถึงเวลา ใกล้ประเพณีแล้ว จึงลงมือจัดทำจองพารา หรือการทำเริ่มจากจากตรงไหน จุดไหนก่อนใครสะดวกทำอย่างไรก็เป็นแบบนั้น แต่มีจุดจบในการจัดทำจองพารา หิ้ง และอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่แน่นอนที่คืนก่อนวันออกพรรษา เพื่อจะต้องเตรียมนำจองพาราขึ้นบูชาบนหิ้ง

2) ช่วงกิจกรรมเดินขบวนแห่จองพารา

แม้ในหลายพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น จะมีการเดินขบวนแห่จองพารามาช้านาน จนเป็นเสมือนหนึ่งในประเพณีไปแล้วก็ตาม แต่สำหรับในพื้นที่บ้านเมืองปอน การแห่จองพาราแต่ดั้งเดิมมานั้นไม่เคยมีมาก่อน มีแต่เพียงการจัดจองพาราไว้บูชาที่บ้านของแต่ละคนเท่านั้น โดยตามคำบอกเล่าของคนในพื้นที่ว่าดังนี้

“จริง ๆ แล้วไม่มีการแห่จองพารากัน ที่เราเห็นเค้าเดินแห่กันตามท้องที่ต่าง ๆ อย่างในตัวอำเภอแม่ฮ่องสอนคือเค้าต้องการจัดเป็นกิจกรรมเพื่อความสวยงาม เพื่อการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เห็นความสวยงามของจองพาราเท่านั้น” (คุณหมอบ พรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“เมื่อก่อนไม่มีการแห่ครับ มีแค่การทำจองพาราเฉย ๆ ทำเองแต่ละบ้าน พอจุดเทียนบูชาที่ตัวจองพารา และมีการตกแต่งที่หน้าบ้าน ก็จะทำให้ดูสวยงาม” (ชัยวุฒิ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“เมื่อก่อนไม่มีการเดินแห่ของพารา หรือเดินขบวนแบบปัจจุบันนี้ะคะ เขาจะทำของพาราในบ้านของตัวเองเสร็จแล้วก็เอาขึ้นบูชาคะ มีการจัดขบวนก็เพราะเรามีการทำโครงการสร้างของพาราไปแจกชาวบ้านนี้แหละคะ” (ครูแมว กัลยา รักรักษ์จันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

จากการสัมภาษณ์ และหาข้อมูลในพื้นที่บ้านเมืองปอนนั้นทำให้ทราบว่าแต่เดิมไม่มีการแห่ของพารา เพราะการทำของพารานั้น จะทำกันเองภายในบ้าน และเมื่อแล้วเสร็จ ก็จะนำขึ้นบูชาบนหิ้งกันเองตามประเพณี ส่วนความสวยงามของประเพณีนั้นจะเกิดจากการจัดงานในพื้นที่ของแต่ละบ้านให้ดูสวยงามด้วยตัวของพาราที่ทำกันเอง เช่น การจุดเทียน การตกแต่งของพารา และ บริเวณบ้าน

3) ช่วงการบูชาของพารา

ตั้งแต่ครั้งอดีตมาขึ้นการบูชาของพาราจะเริ่มขึ้นในวันขึ้นในเข้ามิดของวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 โดยการบูชาจะอยู่เป็นเวลา 7-15 วัน ในการบูชาของพาราจะต้องมีการจุดเทียนตลอดระยะเวลา และเมื่อครบกำหนดจึงอัญเชิญลงจากหิ้ง แล้วจึงค่อยนำเอาของพารานั้นไปทิ้งในป่าเสีย

“เมื่อก่อน ต้องใช้น้ำขมิ้นสัปปายาล้างอะไรต่าง ๆ ก่อนที่จะวาง เขาเอาข้าวตอกดอกไม้ขึ้นมากล่าวคำถวายแล้วก็เทตุนวาง ในระหว่าง 7 วัน จะต้องจุดเทียนทุกเช้า-เย็น จุดเทียนบนของพารามาไหว้ แล้วก็เอา “กอกต่าง” ก็คือกระทงมาเย็บ แล้วก็ใส่ขนม ใส่ข้าวบรรจงเลือกสรรแต่สิ่งของที่ดี ๆ เอามาถวาย การบูชาของพารานั้น ใช้ช่วงคืนก่อนออกพรรษานับเป็นต้นเป็น โดยการนำของพาราที่ทำไว้เสร็จแล้ว ขึ้นบูชาบนหิ้งที่เตรียมพร้อมไว้ เป็นเวลา 7 วัน คือเท่ากำหนดวันพระ มาเวียนอีก 1 รอบ หรือบางบ้านอาจจะไว้ 15 วัน ก็แล้วแต่ส่วนมากและที่ถูกต้องคือ 7-15 วันครับ หลังจากนั้นจึงค่อยอัญเชิญลงจากหิ้งแล้วไปวางไว้ในป่าปิ้งไปจึงทำขึ้นมาใหม่” (คุณหอม พรชัย อ่อนสอด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“แต่ดั้งเดิมมานั้น การเอาของพาราไปตั้งบูชาต้องมีความพร้อม ต้องทำในวันแรมก่อนถึงวันพระ มีการตกแต่ง ทำเส้า ทำหิ้งให้สวย สิ่งที่ต้องเตรียมไปห้อยของพาราพวกขนมหม่นเหนย ผลหมากรากไม้ ส่วนประกอบพวกช่อ พวงราชวัตร พวงตุง หน่อกล้วย หน่ออ้อย ต้นข้าว ร่วมในการบูชา” (สุนทร เลิศขจร, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“ในประเพณีออกพรรษามันมีหลายกิจกรรมมากตั้งแต่ทำขนม ทำกักชอมต่อ กระทงที่จะต้องไปวัดในวันออกพรรษาเนี่ยต้องทำเยอะมากเลย เพื่อจะไปบูชาที่วัดด้วย แล้วก็ที่บ้านด้วย แล้วชาวบ้านก็จะเอาไม้เกียะไปปักไว้ให้แสงสว่างที่วัด ที่หน้าบ้านตัวเอง มัน

มีหลายกิจกรรม เสร็จแล้วพอดอนกลางคืนจงพาราสองข้างทางมันก็จะสว่างไสวสวยงาม สมัยโบราณเค้าปากจงพาราไว้หน้าบ้านนะ “ไม่ได้ปักไว้หน้าบ้าน” (ครูแมว กัลยา รัชชจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าในอดีตนั้นการบูชาจงพารา ถือเป็นขั้นตอนที่มีความพิถีพิถันในการทำด้วยตนเอง ทั้งการเลือกสรรสิ่งของที่จะใช้ การจัดแต่ง การประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ในการบูชาจงพาราด้วยตนเอง เพราะสิ่งต่าง ๆ ที่ทำ ล้วนต้องใช้ความตั้งใจอย่างมาก นอกจากนั้นความสวยงามของประเพณีในช่วงนี้ทำให้เห็นว่าการบูชาจงพารานี้เป็นพลังแห่งความศรัทธา

4.1.2.2 รูปแบบของประเพณี จงพาราในปัจจุบัน

ในปัจจุบันที่ยุคสมัยเปลี่ยนไป การทำงานทำมาหากินไม่เหมือนแต่ก่อน จึงทำให้ชาวบ้านหรือคนในชุมชนเวลานี้น้อยลง ความสะดวกสบายต่าง ๆ คือสิ่งที่ต้องรับเข้ามาเพื่อให้สอดคล้องกับเวลาที่มี จึงทำให้รูปแบบในการจัดประเพณี มีเปลี่ยนแปลงไปบ้างบางส่วน ทั้งที่ลดลงและเพิ่มขึ้น เป็นการปรับตัวของสื่อประเพณีจงพาราให้เข้ากับยุคสมัยและการใช้งานสื่อประเพณีให้มีประสิทธิผล เพื่อการดำรงและสืบทอดต่อไปของวัฒนธรรม โดยหลักแล้วประเพณีจงพาราของบ้านเมืองปอนในปัจจุบันนั้น ถูกจัดทำเป็น “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมประเพณีจงพารา (จงแข่งต่างสำปัด)” ขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปอน ร่วมกับโรงเรียนชุมชนบ้านเมืองปอนและประชาชนบ้านเมืองปอน รูปแบบหลักคือให้การศึกษาในเรื่องของการทำจงพารา กับกลุ่มองค์กร และประชาชนทั่วไป ที่สนใจเข้ามาศึกษาหรือเรียนรู้วิถีแห่งประเพณีของชาวบ้านเมืองปอนและจัดทำจงพารา เพื่อให้คนในชุมชนประเพณีจงพาราให้กับคนในชุมชน มีการร่วมเดินขบวนแห่จงพาราอย่างสวยงาม โดยได้เริ่มจัดทำครั้งแรกในปี พ.ศ. 2557 และต่อมาในปี 2558 เพื่อยกให้ประเพณีจงพาราเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ และเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่อยู่ในพื้นที่บ้านเมืองปอน ทั้งเจ้าหน้าที่ ประชาชนชาวบ้าน และคนในชุมชนบ้านเมืองปอน สามารถนำมาสรุปเป็นข้อมูลได้ดังนี้

1) ช่วงก่อนงานประเพณี (การทำจงพารา)

ก่อนงานประเพณีจงพารา คือขั้นตอนการสร้างตัวจงพาราหรือตัวปราสาทพระ ในช่วงนี้จะมีการจัดอบรมการทำ โดยโรงเรียนบ้านเมืองปอน เป็นศูนย์ในการจัดอบรม นอกจากนี้ยังมีการอธิบายให้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมาเป็นไปของประเพณีจงพาราด้วยเช่นกัน

“คนในชุมชนปัจจุบัน กับเศรษฐกิจที่เป็นแบบนี้ คนก็จะต้องทำมาหากิน เพราะรายจ่ายของคนในชุมชนมีมากขึ้นก็ต้องทำงาน แทบไม่มีเวลาหยุด เพราะอย่างนี้ส่วนหนึ่งทำให้จงพาราน้อยลงก็เพราะปัญหาเศรษฐกิจ คนไม่สามารถที่จะมาอยู่ 4-5 วันแล้วค่อย ๆ ทำกันไป ฉะนั้นเมื่อคนในชุมชนไม่มีเวลาแต่ลูกหลานยังมีเวลา เพราะลูกหลานอยู่ในวัยเรียนไม่ได้ทำงาน เราก็เลยเอาลูกหลานมาทำจงพารา อย่างเด็ก ๆ เราก็หวังให้เค้าสร้างจงพาราได้ จบไปเรียน ม.5 ม.6 ก็ยังทำจงพาราได้ที่บ้านเค้า” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“ณ ปัจจุบันนี้ การทำงาน ทำให้เกิดความรำรวย ก็ยิ่งทำมากยิ่งขึ้น ก็ยิ่งต้องทำมาก ทำเยอะ ๆ มันก็ไม่มีเวลาที่จะทำกิจกรรมทางสังคม มันก็หายไป แต่พอมันมีการสนับสนุนของ อบต. เข้ามา เามาให้โรงเรียนสืบทอดมาที่โรงเรียน นักเรียนเป็นคนทำจงพาราขึ้นมาแล้วก็เอาไปมอบ เอาไปแจกจ่ายให้กับคนในหมู่บ้าน ให้ได้มีจงพารากัน” (คุณหมอพรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“มันก็จะกลายเป็นคล้าย ๆ ว่างานประเพณีก่อนจะถึงออกพรรษา ทุกคนก็จะเตรียมของกันและกันเองอยู่แล้ว เพราะเมื่อก่อนการทำมาหากินมันไม่ค่อยเยอะอย่างเดี๋ยวนี 2 ปีมานี้ก็เลยเองงบประมาณไปลงที่ รร. ให้ รร. เค้ารับทำ เด็ก ๆ ก็จะได้สืบทอดไปด้วย” (ถนัดชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

จะเห็นได้ว่าหลักการเริ่มต้นของการจัดประเพณีจงพาราให้มาเป็นกิจกรรมนั้นมีที่มาจากที่ไปจากการสืบทอดวัฒนธรรมของชาวบ้านไทยใหญ่ โดยการสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบันที่เข้ามามีบทบาททำให้คนส่วนมาก ไม่มีเวลาไปจนถึงสี่มรื่องของวัฒนธรรมหลักที่เคยทำกันมา โดยมีกลุ่มที่จัดทำคือนักเรียน โดยการฝึกสอนของคุณครูและผู้คนในชุมชน

“ส่วนชาวบ้านเขาจะมีส่วนร่วมในการทำฐานรองรับจงไว้ เราก็ไปสำรวจ แต่ก็ยังมีคนทำเองอยู่ด้วยครับ นอกจากจะเป็นผู้สูงอายุผู้ที่ทำไม่ค่อยไหว ก็จะทำให้เด็ก ๆ ไปทำให้” (ชัยวุฒิ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“พอมีการสืบทอด มีการประชาสัมพันธ์ก็เป็นการมาร่วมช่วยกันทำ เอาไปแจก เอาไปบูชา บ้านที่ต้องการ ที่พร้อมจะบูชา” (กำนัน สุนทร เลิศขจร, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

โดยชาวบ้านทุกบ้านที่อยู่ในพื้นที่บ้านเมืองปอน จะได้รับจงพาราที่เด็ก ๆ ทำ โดยชาวบ้านเองก็ต้องมีการจัดทำฐานที่คอยรองรับจงพารา ไว้ที่บ้านของตนเองด้วยเช่นกัน “ตอนที่เรานี้ เราทำแบบสมัยก่อนหมดเลย จงพารานี้มีสามอย่างนะ จองยอด จองปีกต่าน จองसान สามประเภท ที่เรานี้คือจองปีกต่านเหมือนกับสมัยโบราณทั้งหมด ไม่แตกต่างในส่วนของรูปแบบ” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

ในการทำจงพาราที่อยู่ในโครงการนอกเหนือจากการทำตัวจงพารา หรือปราสาทพระแล้ว ส่วนของหิ้งที่ใช้ในการวางจงพาราไว้หน้าบ้านก็ยังคงถูกทำขึ้นมาด้วยฝีมือของชาวบ้านเอง และบางบ้านก็ยังสะดวกในการทำจงพาราเองในบ้านเหมือนเช่นเมื่อก่อนมา

2) ช่วงเดินขบวนแห่จงพารา

การเดินขบวนแห่ของชาวบ้านเมืองปอนนั้น มีที่มาจากกรณีที่นักเรียนจะนำจงพาราได้ทำไว้ในโครงการ นำเอาไปส่งให้แต่ละบ้านในชุมชนที่ได้ลงชื่อรับจงพาราไว้ ซึ่งมีจำนวนหลายหลัง โดยปัจจุบันการเดินขบวนนี้ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนกิจกรรมการจัดประเพณีจงพาราในปีต่อ ๆ มา

“ทางผู้จัดงานจึงได้คิดเห็นตรงกันรวมกันว่า ให้ใช้วิธีการเดินเป็นขบวน เป็นแถวเราก็คิดว่าให้มีการแต่งตัว เป็นนกกิ้งกะหล่า เดินขบวนร่วมไปด้วย มีการจัดแห่ให้สวยงามไปด้วยจะทำให้ขบวนดูน่าสนใจ เหมือนเป็นการประชาสัมพันธ์ไปด้วยในตัวเอง จนเกิดเป็น ขบวนแห่จงพาราของบ้านเมืองปอนขึ้นมา อย่างที่เห็นค่ะ” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“ทางวัดก็เอาของที่วัดไปแห่ด้วย เอาจงพาราที่วัดไปแห่ด้วย ให้นักเรียนมาเอาไปแล้วประดิษฐานไว้ แต่อาจจะแตกต่างในรูปทรงหรือขนาด” (พระครูอนุวัฒน์ สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“ปัจจุบันก็ได้มีการแห่จงพารา เมื่อก่อนนี้จะไม่มีการรับ ตามประเพณีของชาวไทยใหญ่ไม่มีการแห่จงพารา แต่พอทำออกมาทำให้ดูครึกครื้นดี ดูสวยงาม เด็ก ๆ เดินใส่ชุดสวยงาม แห่จงพาราไปให้กับคนในชุมชน มันก็เกิดความสนใจ ใช้ไปในทางการท่องเที่ยวได้ดี” (คุณหมอ พรชัย อ่อนสอด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“การเดินทางนี้ จะเป็นช่วงที่สวยงามดีครับ เพราะช่วงเย็น 4-5 โมง ชาวบ้านบางคนก็จะเอาเทียน เอาอะไรไปใส่ ก็จะดูสวยดี แต่ละพื้นที่ในแม่ฮ่องสอนก็จะมีรายละเอียดของประเพณีในช่วงออกพรรษาที่แตกต่างกันไปครับ” (ชัชวาลย์ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

จากการสัมภาษณ์เราจะเห็นได้ว่าการทำกิจกรรมการแห่จองพารา นั้นเกิดขึ้นมาเพื่อเป็นส่วนกิจกรรมหนึ่งในการดึงดูดกลุ่มเป้าหมายของการจัดทำโครงการประเพณีจองพาราของบ้านเมืองปอน ทั้งคนในชุมชนและคนภายนอก ซึ่งเพิ่งเริ่มจัดทำในปี 2557 และในปีต่อ ๆ มา โดยที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างดี นอกจากนั้นในการแห่จองพารายังมีการแต่งตัวตามสัตว์หิมพานซึ่งเป็นสัตว์ในตำนานของชาวไทยใหญ่ โดยแต่ดั้งเดิมมานั้นประเพณีจองพารามีแค่การจัดงานตามบ้านของตนเองเท่านั้น ไม่มีการเดินแห่จองพารา เพราะเมื่อทุกคนทำเสร็จในบ้านของตนเองก็นำมาวางไว้บนฐานบูชาที่ทำรอไว้หน้าบ้านของตนเองทันที

3) ช่วงการบูชาจองพารา

สำหรับการบูชาจองพาราในพื้นที่บ้านเมืองปอนนั้นในปัจจุบัน จะเริ่มจากการที่นำเอาจองพาราจากที่เด็กนักเรียนทำไว้นำมาส่งให้ โดยการเดินขบวนแห่ นำมาขึ้นหิ้ง โดยจะมีการนำสวดดอกไม้ธูปธูปบูชาจองพาราที่ทำมา แล้วจึงค่อยนำขึ้นวางบนหิ้งที่จัดเตรียมไว้กันเองของแต่ละบ้าน

“เค้าต้องทำหิ้งมา ถ้าเราให้เค้าหมด เค้าจะไม่เห็นคุณค่าแต่ให้เค้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ แล้วเวลาเราแห่จองพาราไป ทุกคนจะต้องมีขันดอกอย่างสมัยโบราณ เป็นข้าวตอกดอกไม้ไปรับจองพาราแล้วก็มาวางบนหิ้ง คนเฒ่าคนแก่เวลาที่เราแห่จองพาราไป เค้าจะเอาเสื่อมาปูนั่งรอจองพารา เค้าให้คุณค่าเป็นของสูงเหมือนเค้าทำกันเอง และเค้าก็มีความรู้สึกดีเมื่อได้รับจองพาราที่เราไปให้” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“ปัจจุบันนี้ก็ไม่ได้ต่างกับอดีตนะครับ รูปแบบการบูชาอะไรต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีคำก็พยายามคงไว้ให้เหมือนเดิม อย่างคนที่เค้ารับจองพาราจากทางโรงเรียน เค้าก็ทำหิ้งไว้รอรับกันเอง” (ชัชวาลย์ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“คนบางที่ก็คิดว่าเรามีจองพาราประดับไว้หน้าบ้าน แต่ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเทศกาลจองพาราเข้าจัดตั้งแต่ไหน ความเปลี่ยนแปลงตรงนี้เปลี่ยนแปลงโดยเร็ว เปลี่ยนแปลงมาก การตามใจนักท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าหมดเทศกาลแล้ว ก็ยังไม่เก็บจองพารา ก็ยังประดิษฐานไว้ประดับหน้าบ้านอยู่ “เอาทำไมเก็บไว้ทำไม” “ให้นักท่องเที่ยวมาดู” อย่างนี้มันไม่ใช่ ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์หรือ ถ้าเราจะว่าไปแล้ว ถ้าเป็นของทั่ว ๆ ไปก็คือ ไม่ใช่คุณค่าแท้ เป็นคุณค่า

เทียม เป็นคุณค่านิยม คุณคุณจัดของพาราไว้แค่โชว์หรือแค่ประดับหน้าบ้าน เพื่อนักท่องเที่ยว มาเที่ยว ถ้าคุณค่าที่แท้จริงนี้คุณต้องจัดด้วยจิตศรัทธาที่อยากจะบูชา เมื่อถึงเวลาเราก็จัดบูชา เมื่อเสร็จเทศกาลแล้วก็ต้องเก็บเอาไว้ปีต่อ ๆ ไป ดังนั้น คนไทจึงเรียกของพาราที่ว่า “แข่ง ต่าง บู๊ต” บู๊ต ก็คือ ผลิตเปลี่ยน เมื่อถึงเวลาแล้วก็ต้องเปลี่ยน ต้องเก็บ” (พระครูอนุวัฒน์ สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

จากความคิดเห็นของคนในชุมชนบ้านเมืองปอน ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของผู้วิจัย เกี่ยวกับ คุณลักษณะของประเพณีของพาราในด้านของรูปแบบประเพณี ทั้งอดีตและปัจจุบันนั้น สามารถนำข้อมูลออกมาแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบประเพณีของพารา ในอดีตกับปัจจุบัน

รูปแบบ	อดีต	ปัจจุบัน
ช่วงก่อนงานประเพณี (การทำของพารา)	- ทำกันเองในแต่ละบ้าน	- ทำกันเองในแต่ละบ้าน - รับของพาราที่ทำโดยโรงเรียน - มีการทำของพาราจำหน่าย
ช่วงเดินขบวนแห่ของพารา	- ไม่มีการเดินแห่	- มีการเดินแห่ของเด็กนักเรียน เพื่อนำของพาราไปให้แต่ละบ้าน
ช่วงการบูชาของพารา	- เย็นวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านนำกระสวยดอกไม้ธูปเทียนของพาราขึ้นวางบนหิ้งบูชาหน้าบ้าน - เช้ามีตวันขึ้น 15 ค่ำ ชาวบ้านจะนำ ข้าวช่อมตอ ใส่วางไว้ในของพารา จุดธูปเทียนกล่าวคำ อัญเชิญพระพุทธรเจ้าให้เสด็จลงมาประทับยังของพาราที่ทำไว้ - บูชาไว้เป็นเวลา 7-15 วัน - นำของพาราลงจากหิ้ง แล้วนำเอาไปไว้ในป่า	- เย็นวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านนำกระสวยดอกไม้ธูปเทียนของพาราขึ้นวางบนหิ้งบูชาหน้าบ้าน - เช้ามีตวันขึ้น 15 ค่ำ ชาวบ้านจะนำ ข้าวช่อมตอ ใส่วางไว้ในของพารา จุดธูปเทียนกล่าวคำ อัญเชิญพระพุทธรเจ้าให้เสด็จลงมาประทับยังของพาราที่ทำไว้ - ระยะเวลาบูชา 7-15 วัน - นำของพาราลงจากหิ้ง แล้วนำเอาไปไว้ในป่า

จากตารางการเปรียบเทียบรูปแบบของประเพณีจองพาราตามช่วงเวลาทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงการจัดประเพณี คือ ช่วงการจัดทำจองพารา ช่วงการแห่จองพารา และช่วงการบูชาจองพารา เราจะเห็นความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบประเพณีดังนี้

1) ช่วงก่อนงานประเพณี (ช่วงทำจองพารา) ในอดีตจะเป็นการทำเองของแต่ละบ้าน แต่ในปัจจุบันนั้น มีการจัดทำ “โครงการอบรมและร่วมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา” คนบ้านเมืองปอนจึงได้เปลี่ยนการทำจองพาราเอง เป็นการรับจากโครงการโดยมีการจัดทำโดยนักเรียนและกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และสอนวิธีการทำ นอกจากนี้ยังคงมีบางบ้านที่ทำจองพาราด้วยตนเอง

2) ช่วงการแห่จองพารา ในสมัยก่อนนั้นจะไม่มีแห่จองพาราไปตามท้องถนนกันในบ้านเมืองปอน โดยเริ่มมีการจัดทำกิจกรรมการแห่จองพาราในพื้นที่บ้านเมืองปอนเมื่อมี “โครงการอบรมและร่วมอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา” เมื่อปี 2557 จนปัจจุบัน โดยเกิดจากการที่ทางโรงเรียนต้องนำจองพาราไปให้กับผู้คนในชุมชน จึงมีการคิดจัดขบวนให้สวยงาม

3) ช่วงการบูชาจองพารา ในอดีตและปัจจุบันนั้น ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นช่วงของการบูชาและพิธีกรรมทางศาสนาที่สะท้อนถึงความเชื่อในพระพุทธศาสนาของชาวบ้านเมืองปอน จึงมีการพยายามที่จะดำรง คงอยู่ไว้ให้ถูกต้องที่สุดตามแบบฉบับเดิมของประเพณี

4.1.2.3 เนื้อหา/คุณค่าและความหมาย ของประเพณีจองพาราในอดีต

ในช่วงก่อนนั้น เนื้อหา/คุณค่าและความหมาย ที่สำคัญหรือเป็นหัวใจหลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีของชาวไทยใหญ่คือการเดินตามหลักพุทธศาสนา โดยคนไทยใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอยู่มาก จนถึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตความเป็นอยู่ดังที่เราจะเห็นได้จาก กิจกรรมประเพณีตามศาสนาถึง 12 เดือนที่เรียกกันว่าประเพณีหย่า 12 นั้น มีเพื่อเป็นการทำบุญ ทำกุศล เป็นสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัวตลอดทั้งปี โดยมีหลักการปฏิบัติ และที่มาที่ไปตามศาสนาพุทธ ชาวบ้านเมืองปอนที่เป็นชาวไทยใหญ่เป็นส่วนมากจึงมีความเชื่อและศรัทธาในประเพณีเหล่านี้ตามคำสอนของศาสนามาแต่ครั้งเก่าก่อนมาโดยตลอด และยึดถือเป็นหลักปฏิบัติตลอดมา ประเพณีจองพาราซึ่งเป็นหนึ่งในประเพณีหย่า 12 จึงถูกจัดเป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับคนบ้านเมืองปอนด้วยเช่นกัน โดยจากการสัมภาษณ์บุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านเมืองปอนเราจะเห็นถึงเนื้อหา ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่และคนในพื้นที่ การให้คุณค่าและความหมายสำคัญของประเพณีจองพารา ออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) การทำบุญทำกุศล

การทำบุญทำกุศลนั้นถือเป็นเรื่องสำคัญ สำหรับชาวไทยใหญ่ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้ศึกษาจะกล่าวเสมอว่า ชาวไทยใหญ่นั้นมีความเชื่อและนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมาก จนเปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ขาดไม่ได้เลย อย่างการทำบุญนั้นมีถึง 12 เดือนด้วยกัน ซึ่งเป็นดั่งคำสั่งสอนของบรรพบุรุษว่า ต้องทำบุญตลอดและสม่ำเสมอตัวเอง เพราะฉะนั้นการจัดทำประเพณีจองพารา จึงเป็น 1 เรื่องสำคัญ เพราะเป็น 1 ในประเพณี 12 เดือน หรือจะว่าไปก็คือการจัดทำบุญใหญ่ 1 ครั้งของเดือน นั้นเอง

“ความหมายของมันก็คือว่าคนไทยใหญ่ถือเรื่องบุญว่าสำคัญ ยิ่งถ้าเค้าได้ทำบุญกับพระพุทธเจ้าจะทำให้เค้าได้พบแต่สิ่งดี ๆ เมื่อตายไปก็จะได้ไปสู่สุธรรมสวรรค์ เพราะคนไทยใหญ่จะเชื่อในเรื่องเบื้องหลังความตาย เชื่อว่าถ้าทำบุญกับคนธรรมดา 100 ครั้งไม่เท่ากับทำบุญกับผู้ทรงศีล 1 ครั้ง ถ้าทำบุญกับผู้ทรงศีล 100 ครั้งไม่เท่ากับทำบุญกับพระพุทธองค์ 1 ครั้ง งานออกพรรษาถือว่าเป็นงานยิ่งใหญ่ ถ้าถามว่าคนไตควรจะทำบ้านช่วงไหน ไม่ใช่สงกรานต์แต่เป็นออกพรรษา เพราะออกพรรษามันมีเหมือนกับด้าหัว คนไตจะทำสองครั้งคือเมษา สงกรานต์กับออกพรรษา ก็กันตองรดน้ำด้าหัวแต่ไม่มีรดน้ำ คนไตก็จะมีไปขอขมาคนเฒ่าคนแก่ในวันออกพรรษา” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“คนไทยใหญ่จะให้ความสำคัญกับการทำบุญมาก ถือเป็นกิจวัตรประจำวัน เป็นเรื่องปกติในการเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ ใส่บาตร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญสำหรับชาวไทยใหญ่ทั้งสิ้น ฉะนั้น เมื่อมีการจัดงานประเพณีใด ๆ ก็ตาม จะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและการทำบุญมาเป็นหัวใจสำคัญ” (คุณหมอพรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

จะเห็นได้ว่าความสำคัญของประเพณีจองพารานั้นคือการทำบุญ ทั้งเป็นการทำบุญตามประเพณีและการทำบุญตามกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของชาวไทยใหญ่ ยิ่งเมื่อมีการจัดเป็นประเพณีจองพาราที่มีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญกับพระพุทธเจ้าแล้วนั้น ยิ่งทำให้คนไทยใหญ่อันให้ความสำคัญซึ่งเปรียบเสมือนการทำบุญเป็นแก่นหลักของการเกิดประเพณีขึ้นนั่นเอง

2) กิจกรรมที่มีความสำคัญ

กิจกรรมใน 12 เดือน หรือประเพณีหย่า 12 ของชาวไทยใหญ่นั้นล้วนแต่มีความสำคัญ และมีความน่าสนใจทุกประเพณี แต่ที่ถือเป็นจุดเด่นและเป็นช่วงกิจกรรมที่มีการร่วมกันทำอย่างไม่ขาดมากที่สุด ก็คือกิจกรรมช่วงออกพรรษา ในทุกพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นก็มีการจัดงานที่แตกต่างกันไป ในบ้านเมืองปอนเองนั้นที่เป็นกลุ่มชาวไทยใหญ่

มีการจัดทำประเพณี กิจกรรมตามแบบไทยใหญ่มาตลอด ช่วงปี จึงให้ความสำคัญกับประเพณีที่เป็นส่วนหลักในการดำเนินชีวิตตามแบบพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

“คุณค่าสำหรับคนเมืองปอน เป็นสิ่งที่ลึกซึ้งซึ่งคือคนที่นับถือพระพุทธศาสนา มีกิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า คำก็จะพยายามหรือว่าจัดตามวิถีชุมชน ชุมชนในที่นี้อาจจะเป็นชุมชนในท้องถิ่นหรือตามวิถีชาวพุทธ เมื่อถึงเวลาแล้วเค้าจะต้องจัด จัดโดยความศรัทธา ความเลื่อมใส เราจะเห็นได้ว่าบางปี บางคน ถ้าใครไม่ได้จัดจงพารา ไม่ได้บูชาจงพารา ก็จะรู้สึกว่ามันขาดอะไรไปหรือเปล่า มันเบาบางไป จิตใจไม่ค่อยสบายใจ เอ๊ะ เราขาดได้อย่างไร ปีนี้ไม่ได้ทำจงพาราถวายพระพุทธเจ้า เห็นของคนอื่น ทำไมปีนี้เราไม่ได้ทำ นั่นก็แสดงว่าจิตใจของคนท้องถิ่น คนเมืองปอนมีความผูกพันเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีที่อิงหรือว่าตามอิทธิพลของพุทธศาสนา ในลักษณะอย่างนี้” (พระครูอุฎฺธวัฑฒน์ สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“คนไทยใหญ่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา ประเพณีออกพรรษา เนี่ยคนไทยใหญ่ถือว่าเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่สำหรับคนไทยใหญ่ เพราะว่าช่วงนี้มันจะเป็นช่วงที่ฤดูเก็บเกี่ยวมันจะว่าง คนไทยใหญ่เชื่อว่าพระพุทธองค์จะเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ถ้าบ้านไหนทำจงพาราไว้คนไทยใหญ่ถือว่าพระพุทธเจ้าผ่านมาก็จะได้มาแวะถือว่าเป็นบุญที่ยิ่งใหญ่ของคนไทยใหญ่ เค้าเชื่ออย่างนี้เค้าก็เลยทำจงพาราไว้ที่หน้าบ้าน” (ครูแมวกัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

3) ความเชื่อในพระพุทธศาสนา

ความเชื่อของชาวไทยใหญ่ มีพื้นเพมาจากพุทธศาสนาทั้งสิ้น โดยจากความเชื่อนี้ส่งผลถึงการแสดงออกในรูปแบบของการเคารพ บูชา จนกลายเป็นเหตุให้ชาวไทยใหญ่มีวัฒนธรรมประเพณีมากมายที่ใช้แสดงออกถึงการเคารพบูชาเหล่านี้ หนึ่งในนั้นคือประเพณีจงพารา ที่มีความเชื่อมาจากการเสด็จสู่โลกมนุษย์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

“เดิมทีพุทธกาลก่อนจะออกพรรษา พระพุทธเจ้าขึ้นไปเสด็จโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ ก็จะลงมาตอนออกพรรษา ชาวบ้านชาวเมืองทั้งสัตว์ก็จะเตรียมพิธีไว้ต้อนรับ ก็เลยมาดัดแปลงเป็นรูปนก รูปสิงโต ฟ้อนนก ฟ้อนโตไว้ต้อนรับพระพุทธเจ้า ส่วนตัวจงพารานี้มีไว้รองรับพระพุทธเจ้าที่จะเสด็จลงมา เป็นความเชื่อ” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

4) คุณค่าทางจิตใจ

ประเพณีจองพารามีความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยใหญ่มาอย่างช้านาน ไม่ใช่แต่เพียงกาลเวลาเท่านั้นที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญแต่เป็นไปด้วยความเคารพในพระพุทธศาสนาและพระพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง จึงทำให้ประเพณีต่าง ๆ มีคุณค่าและเป็นเรื่องสำคัญทางจิตใจที่ต้องทำกันตลอดอย่างสม่ำเสมอ ยิ่งหากเป็นการทำที่ส่งผลกับบุญกุศล ความดีงามทั้งหลาย ชาวไทยใหญ่จะยิ่งให้ความใส่ใจเป็นอันมาก

“คุณค่าด้านจิตใจ ถ้าหากได้บูชาจองพาราโดยเฉพาะคนที่ผู้นำชุมชนไม่ว่าใครก็ตาม ผู้เฒ่าผู้แก่ต้องบูชาทุกปี อย่างผมเมื่อก่อนก็ทุกปีแต่ช่วงหลังช่วยงานนี้เยอะที่บ้านเลยไม่ค่อยได้ทำ เป็นความเชื่อว่าจะได้บูชาพระพุทธเจ้าในวันพระในช่วงเดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา เป็นความเชื่อที่ว่าพุทธองค์เสด็จลงมาจากชั้นดาวดึงส์ตามพุทธประวัติ” (ก้านัน สุนทร เลิศขจร, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“ถามว่ามันมีคุณค่ามั๊ย ? สำหรับคนอื่นหมอไม่รู้ละ แต่สำหรับหมอมันมีคุณค่ามาก ตั้งแต่หมอโตมารับราชการมีคนมาทำขายแต่ไม่เคยซื้อเลย ต้องทำเองเพราะเราเชื่อว่าถ้าทำเราจะได้บุญได้กุศล มันผูกยึดไว้กับเรื่องทำบุญ และหากมองในมุมมองวัฒนธรรมมันสำคัญเราไม่อยากจะหายไปในฐานะที่เราเป็นคนรุ่นต่อไปก็อยากรักษาไว้” (คุณหมอพรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

จากบทสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า คุณค่าทางจิตใจของประเพณีจองพารามีมาตั้งแต่อดีตในเรื่องของการทำตามครอบครัว ต้นตระกูลที่เป็นชาวไทยใหญ่แท้ดั้งเดิม เป็นการแสดงออกให้เห็นว่าพวกเขาคือกลุ่มคนที่รักในพระพุทธศาสนา จึงมีค่าต่อจิตใจเป็นอย่างมาก

4.1.2.4 เนื้อหา/คุณค่าและความหมาย ของประเพณีจองพาราปัจจุบัน

ในปัจจุบันเนื้อหา/คุณค่าของประเพณีจองพาราจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเพราะปัจจัยหลากหลายเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของผู้คน จึงส่งผลให้จากที่เคยทำจองพาราแล้วจะทำให้ระลึกถึงการได้ทำบุญอันยิ่งใหญ่กับพระพุทธเจ้า เนื้อหาและคุณค่าความหมายเหล่านี้จะคงเหลือแค่เพียงได้ทำก็จะเหมือนการทำบุญ ส่งผลให้มีความสุขในชีวิตเพียงเท่านั้น ส่วนในความลึกซึ้งละเอียดละออ ในการจัดงานนั้นจะถูกเลื่อนหายไปบ้างตามกาลเวลา

1) การทำบุญทำกุศล

ประเพณีจองพาราในปัจจุบันนั้นไม่ได้เลื่อนหายไป และยังคงมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวไทยใหญ่อยู่เช่นเคย โดยในช่วงเวลาปัจจุบันที่มี การจัดโครงการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพาราเกิดขึ้นมานั้น การจัดทำโครงการได้ให้ความสำคัญของการจัด

ไปที่การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมร่วมเข้ามาด้วย จึงเป็นการเพิ่มเติมในส่วนของเนื้อหา ประเพณี

“ปัจจุบันความศรัทธาลดลงและมีส่วนอื่นเข้ามามากขึ้น เรื่องของเพื่อการท่องเที่ยวและเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม มันคนละอย่างกันนะสองเรื่องนี้ คนที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมเค้าจะไม่ศรัทธามากก็ได้ แต่เพราะมันเป็นหน้าที่โดยมีผลประโยชน์ห้อยท้าย เช่น อนุรักษ์วัฒนธรรมก็จะเกิดการท่องเที่ยว เกิดอะไรต่าง ๆ ตามมา แต่คนในสมัยก่อนเค้าไม่ได้คิดเรื่องนี้ เค้าคิดแค่ทำให้ได้บุญ เน้นเรื่องการทำบุญ เพราะฉะนั้นถ้ามันมีความเชื่อที่ต่างกันแบบนี้ วิธีการทำการปฏิบัติก็อาจทำให้แตกต่างกันออกไป” (คุณหอมพรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

ในมุมมองของคุณหอมจะแสดงให้เห็นว่าความชัดเจนในการจัดทำ ประเพณีของพาราของยุคสมัยปัจจุบัน อาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติม เพื่อตอบสนอง วัตถุประสงค์ที่มีเพิ่มขึ้นมาในการทำประเพณีที่เมื่อก่อนทำเพียงเพราะการทำบุญของแต่ละคน แต่ในปัจจุบันนั้นคงได้เปลี่ยนแปลงไป เพิ่มเติมขึ้นแต่ไม่ได้เลือนหายไป

2) กิจกรรมที่มีความสำคัญ

การจัดทำประเพณีของพาราในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะยังคงให้ความสำคัญไปที่การจัดตามวิถีชีวิตชุมชนชาวไทยใหญ่อยู่ แต่ก็จะมีการเพิ่มเติมมาคือ การสร้าง กิจกรรมประเพณีเหล่านี้ ให้เข้าไปเป็นส่วนในการร่วมมือกันของชุมชน โดยได้กลายเป็น กิจกรรมของชุมชน ที่มีการร่วมมือกันทำ ซึ่งชาวบ้านเมืองปอนได้ให้นำหนักไปที่การส่งต่อ ความรู้ หรือการสืบสานวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นกิจกรรมของชุมชน

“เมื่อก่อนเราทำที่บ้านใครบ้านมัน ปัจจุบันเราเอามาสืบสาน มาทำกันที่ โรงเรียน ได้เป็นความรู้ให้เด็ก ๆ ได้หัดทำ คนในชุมชนก็ได้มาร่วมกัน ผู้เฒ่าคนแก่ก็ได้มาช่วย สอนลูกหลาน มันเป็นการส่งต่อความรู้ทางวัฒนธรรม ให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป รุ่นพี่ก็สอน ต่อรุ่นน้อง เป็นการร่วมกันในบ้านเมืองปอนของเรา” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“การเปลี่ยนแปลงที่เรามองเห็นก็โดยการจัด อาจจะไม่ได้อัดด้วยความ ศรัทธา จัดด้วยเห็นเขาจัด เราก็จัด เขาบูชา เราก็บูชา แต่จริง ๆ แล้วมันมีความละเอียดอ่อนตรง ที่ว่าเขาจะต้องทำอย่างไรบ้าง แต่ก็ดีที่ทำกันขึ้นมา จริง ๆ แล้วเขาต้องการสืบสานให้เรา มีใจ พาราไว้บูชา ไม่ใช่แค่มีไว้ประดับหน้าบ้าน ถ้าคนส่วนมากเข้าใจอย่างนี้ แต่ไม่ว่าจะเป็นทาง

อบต. หรือทางโรงเรียนดีมาก ดียังไง คือท่านช่วยสนับสนุน ช่วยสืบสาน แล้วก็ช่วยปลูกฝังให้เด็กเข้าใจด้วย” (พระครูอณูวัฒน์ สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

เมื่อจองพาราเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับทางพระพุทธศาสนาความสำคัญของประเพณีจึงยังคงมีในจิตใจของคนบ้านเมืองปอนอยู่เช่นแต่เดิมมา หากแต่จะเพิ่มเติมในส่วนของการเห็นว่าการจองพาราสามารถเป็นเครื่องมือในการใช้อุรักษ์ รักษาประเพณีของชาวไทยใหญ่ไว้ได้ จึงมีความสำคัญในส่วนนี้เพิ่มเติมขึ้นมาในเนื้อหาของจองพาราสำหรับคนบ้านเมืองปอนในปัจจุบัน จึงกลายมาเป็นกิจกรรมที่ทุกคนในชุมชนเห็นความสำคัญและมาทำร่วมกัน

3) ความเชื่อในพระพุทธศาสนา

แม้เวลาจะเปลี่ยนไป แต่ด้วยความเป็นคนที่มีเชื้อสายไทยใหญ่อยู่ และเป็นพื้นที่แห่งการอนุรักษ์วัฒนธรรม จึงทำให้ชนรุ่นหลังยังคงมีความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ตามบรรพบุรุษของตน จนส่งผลให้การแสดงออกทางความเชื่อในการจัดงานประเพณีจองพารา ยังคงมีรากฐานมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเช่นแต่เดิมมา

“ในทุกวันนี้โดยหลักแล้วผมว่าเขาทำเพราะเป็นความเชื่อมากกว่านะ เพราะแต่ละบ้านเขาจะเชื่อในเรื่องนี้กันอยู่แล้ว ถึงแม้เราไม่ได้จัดกิจกรรมอะไรพวกนี้ เขาก็ทำอยู่กันเอง แต่ว่าอาจจะมียางบ้านที่ไม่ค่อยมีเวลาที่จะทำจองพาราเอง เขาก็ยังเชื่อแบบเดิมอยู่” (ชัยวุฒิ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“ในเรื่องของความสามัคคี เรื่องของความเชื่อทำแล้วได้อะไร ความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนาทำให้เกิดความสบายใจ เกิดการสืบทอด” (กำนัน สุนทร เลิศขจร, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

4) คุณค่าทางจิตใจ

ปัจจุบันแม้โลกจะมีการเปลี่ยนไปและวิถีชีวิตคนบ้านเมืองปอนเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปแต่ คนในชุมชนบ้านเมืองปอนยังคงยึดถือ ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างเหนียวแน่น จึงเป็นการส่งผลให้การทำประเพณีต่าง ๆ ยังคงถูกส่งออกมาทางจิตใจ เพราะประเพณีและวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กจนปัจจุบัน

“จองพารามีค่ากับคนพื้นที่ ถ้าว่าใครได้ทำได้ถวายจะได้อยู่เจริญรุ่งเรือง อยู่สุขสบาย ไม่มีเจ็บไข้ได้ป่วย คนเฒ่าคนแก่มีความเชื่อนี้อยู่ ถ้าเด็ก ๆ ที่ยังอยู่ในหมู่บ้านก็มีความเชื่ออยู่” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“คนปัจจุบันก็ให้ความสำคัญอยู่ บางคนก็คิดว่าปู่ย่าตายายของเราเคยทำมาแล้ว เราได้เคยทำตั้งแต่คุณพ่อคุณแม่เรา ท่านกราบไหว้บูชามันเป็นผลสืบเนื่องมาจากจิตใจด้วย สมัยเราเป็นเด็กเราไหว้กับคุณพ่อคุณแม่ รู้สึกว่ามันสบายใจ เมื่อถึงเวลาบางคนจึงไม่ยอมให้มันพลาด จะต้องได้จัดกันทุกปี” (พระครูอัญญาวัฑฒ์ สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

โดยแท้จริงแล้วคนปัจจุบันยังคงให้คุณค่ากับประเพณีของพาราจากใจ ซึ่งเป็นไปตามการปลูกฝังของคนรุ่นก่อนที่แสดงให้เห็นและปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยการสอนการบอก หรือการสืบทอดนั้นส่งผลให้คนรุ่นหลังได้รู้สึกว่าการทำของพาราจะขาดหายไปไม่ได้เช่นกัน

จากความคิดเห็นของคนในชุมชนบ้านเมืองปอน ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของผู้วิจัยเกี่ยวกับ คุณลักษณะของประเพณีของพาราในด้านของเนื้อหา คุณค่าและความหมายของประเพณีของพารา ทั้งอดีตและปัจจุบันนั้นสามารถนำข้อมูลออกมาแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหา/คุณค่าและความหมายของประเพณีของพารา ในอดีตกับปัจจุบัน

เนื้อหา	อดีต	ปัจจุบัน
การทำบุญ	ได้บุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ได้โชค ได้พร ให้มีความสุข	ทำแล้วจะมีความสุข/ รักษา ประเพณีวัฒนธรรมไว้
กิจกรรมที่มีความสำคัญ	กิจกรรมของแต่ละบ้าน	กิจกรรมแต่ละบ้าน/ของชุมชน
คุณค่าและความหมาย		
ความเชื่อ	พระพุทธเจ้าจะเสด็จมาให้พร	พระพุทธเจ้าจะเสด็จมาให้พร
คุณค่าทางจิตใจ	หากไม่ได้ทำ จะเหมือนขาด สิ่งสำคัญไป	หากไม่ได้ทำ จะเหมือนขาดสิ่ง สำคัญไป

โดยสรุปแล้วคุณลักษณะของสื่อประเพณีของพาราเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต กับในปัจจุบันนั้นถือได้ว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนักสำหรับคนบ้านเมืองปอน เพียงแต่ความหมายหรือความเชื่อต่าง ๆ ในคุณค่าและเนื้อหานั้นลดลงไป ดังนี้

เนื้อหาที่เกี่ยวกับการทำบุญ ในอดีตนั้นมีความเชื่อว่า การทำบุญนี้เมื่อทำแล้วจะได้บุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ เป็นเหมือนการได้รับพร ให้มีความสุขทุก ๆ อย่างในชีวิต แต่ในปัจจุบันนั้น มีเนื้อหาที่เพิ่มเติมมา คือการทำบุญนั้นนอกจากจะทำแล้วมีความสุข ยังเป็นการร่วมกันรักษาประเพณีวัฒนธรรมไว้ด้วย

เนื้อหาที่เกี่ยวกับกิจกรรมที่มีความสำคัญ ในอดีตนั้นเป็นการทำด้วยตัวเองตามความเชื่อส่วนบุคคลโดยจัดเองในบ้านของตนเอง แต่ในปัจจุบันนั้นประเพณีนี้ได้แปลงมาเป็นกิจกรรมของชุมชน ที่มีการร่วมช่วยกันจัดทำ และมีบางบ้านที่ยังคงทำเอง ตามความเชื่อและความคุ้นชินของตนเอง

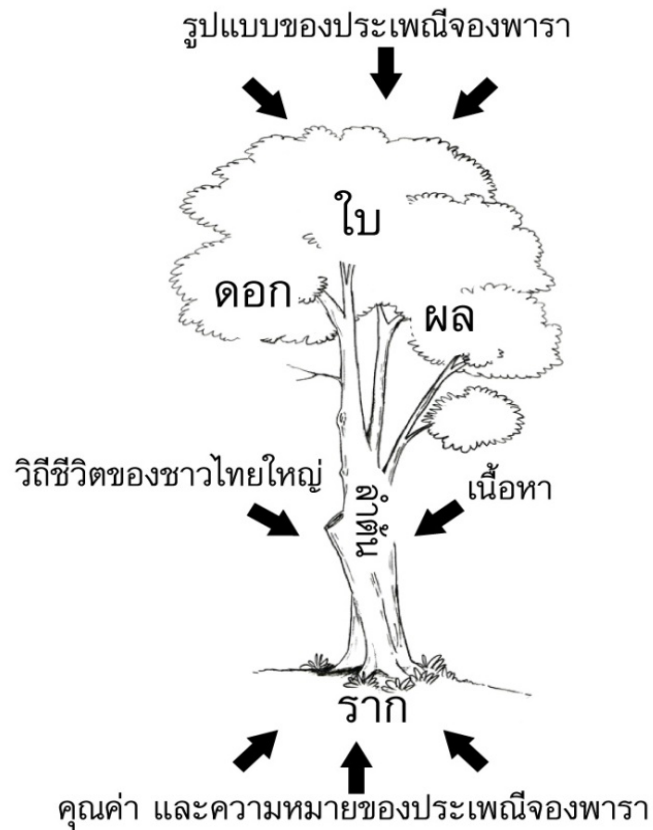
คุณค่าและความหมายที่เกี่ยวกับความเชื่อ ในอดีตจะเชื่อว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จมาให้พรในคืนออกพรรษา และในปัจจุบันนั้นยังคงมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่เช่นเดิม

คุณค่าและความหมายที่เกี่ยวกับคุณค่าทางจิตใจ ในอดีตนั้นเชื่อกันว่าหากไม่ได้ทำจะเหมือนขาดสิ่งสำคัญไป ในปัจจุบันนั้นยังคงเป็นคุณค่าที่คนบ้านเมืองปอนรู้สึกเช่นเดิม เพิ่มเติมคือเป็นกิจกรรมที่ดีสำหรับการท่องเที่ยว

ทั้งนี้เกิดจากกระแสโลกปัจจุบันหรือการทำงาน เวลาที่น้อยลง ความรับผิดชอบที่มากขึ้น ความสะดวกสบายที่เลือกได้ เข้ามามีอิทธิพลในการใช้ชีวิตของชาวบ้านมากขึ้นจึงอาจจะทำให้มีรูปแบบการจัดประเพณีหรือความรู้สึกในการจัดประเพณีลดลงไปจากแต่เดิมบางอย่างบางส่วน แต่ข้อสรุปที่เห็นได้ชัดคือชาวบ้านเมืองปอนนั้นไม่ได้ตั้งใจในการปล่อยให้ประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ค่อย ๆ ลดลงไปหรือเลือนหาย แต่มีความพยายามรักษาให้คงอยู่ไว้และที่สำคัญคือความพยายามรักษาให้คงเดิม ให้เหมือนแต่ดั้งเดิมมาให้มากที่สุด

4.1.3 การปรับตัวของสื่อประเพณีจองพารา ตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่า

เมื่อเราเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับประเพณีจองพาราแล้ว จะพบว่า การดำเนินประเพณีไปในปัจจุบันกับอดีตมีความแตกต่าง เหล่านั้นเกิดขึ้นจากกาลเวลาที่หมุนไป วิถีชีวิตที่วุ่นวายอาจทำให้บางอย่างกำลังเริ่มสลาย การปรับเปลี่ยนต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อให้ประเพณียังคงอยู่ต่อไปได้ โดยในงานวิจัยนี้ จะใช้แนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่าในการเปรียบเทียบการปรับตัวของสื่อประเพณีจองพารา

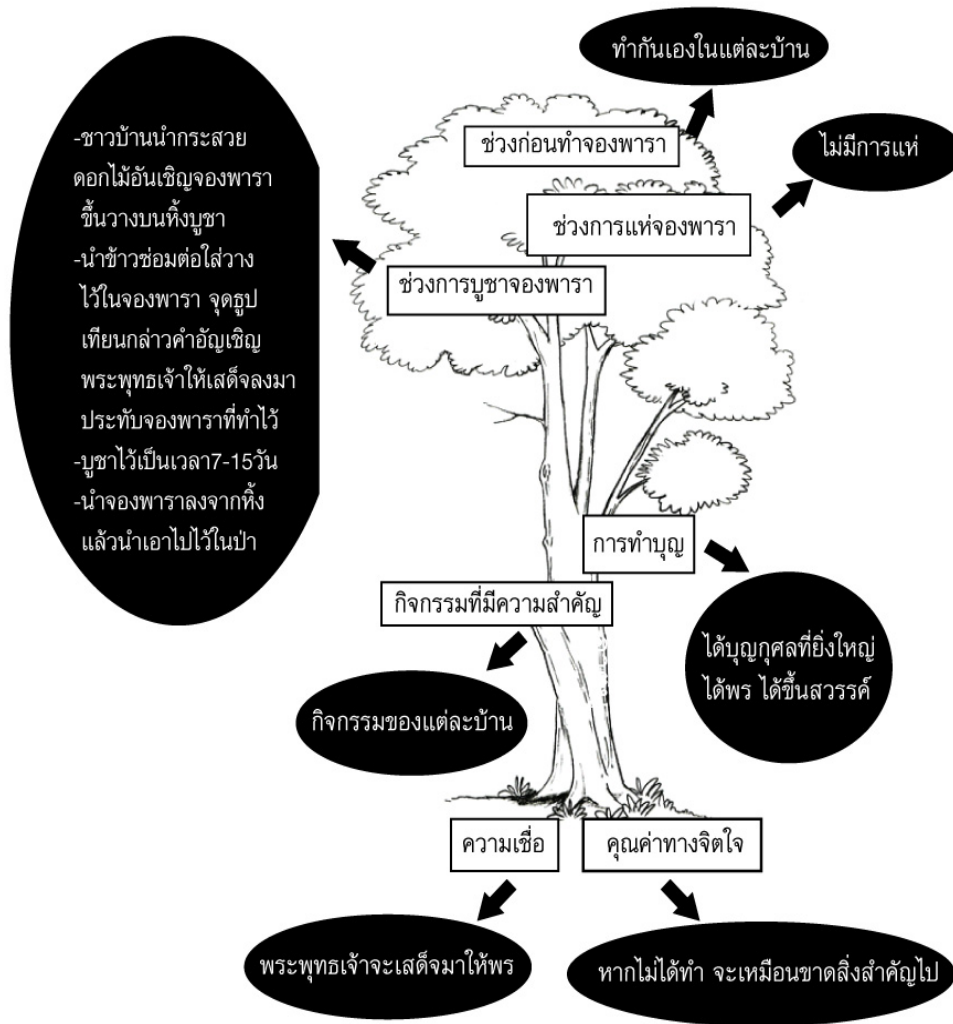


ภาพที่ 4.8 ต้นไม้แห่งคุณค่าของประเพณีจองพารา

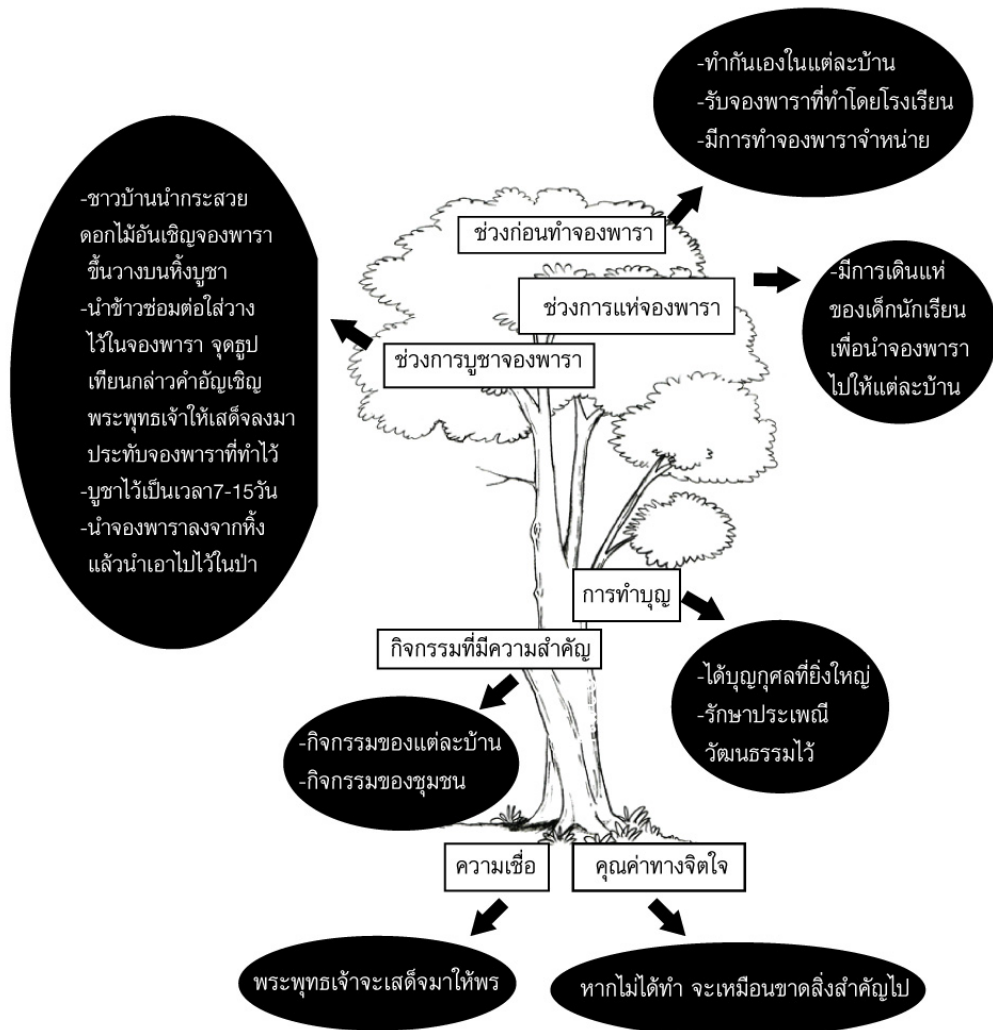
หมายเหตุ:- ส่วน ใบ/ดอก/ผล คือ รูปแบบของประเพณีจองพารา

- ส่วนลำต้น คือ เนื้อหาของประเพณีจองพารา
- ส่วนราก คือ คุณค่าและความหมายของประเพณีจองพารา

โดยในภาพที่ 4.9 เราจะเปรียบเทียบต้นไม้แห่งคุณค่าในอดีต กับปัจจุบันเพื่อแสดงให้เห็นว่าประเพณีจองพาราในปัจจุบันที่มีการนำมาจัดเป็น “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา (จองแข่งต่างสำภูต)” นั้นมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไรกับอดีตของประเพณีจองพารา



ภาพที่ 4.9 ต้นไม้แห่งคุณค่าของประเพณีจงพาราในอดีต



ภาพที่ 4.10 ต้นไม้แห่งคุณค่าของประเพณีจงพาราในปัจจุบัน

จากภาพที่ 4.10 การเปรียบเทียบตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่า ที่แสดงให้เห็นส่วนต่าง ๆ ของประเพณีจงพาราในอดีตและปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ส่วนที่เป็นส่วนที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า อย่าง ดอก ใบ และผล ซึ่งเปรียบได้กับรูปแบบของประเพณีจงพารานั้นยังคงอยู่อย่างเดิมมาแต่วิธีการบูชาเท่านั้น แต่จะมีการปรับเปลี่ยนในส่วนของการจัดทำจงพารา ที่มีการทำโดยเด็ก ๆ ในโรงเรียนบ้านเมืองปอน และปราชญ์ชาวบ้าน แล้วจึงนำไปแจกจ่ายให้กับชุมชน นอกจากนี้ก็จะมีเพิ่มเติมรูปแบบการจัดประเพณีจงพาราขึ้นมา ด้วยการเดินขบวนแห่ซึ่งแต่เดิมนั้นไม่เคยมีมา

ส่วนของลำต้น ซึ่งเปรียบเสมือน เนื้อหาของประเพณี และวิถีแบบชาวไทยใหญ่ ของคนในชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านนั้น ยังคงเดิมอยู่ ซึ่งเป็นลำต้นหรือกลุ่มคนที่คอยยึด ช่วงของ ใบ

ดอก ผล และรากให้อยู่ด้วยกันไว้ โดยมีการส่งต่อองค์ความรู้เหล่านี้ สู่เด็ก ๆ รุ่นหลังเช่นเดิมมา การเปลี่ยนแปลงไปในส่วนของการจัดทำ ที่มีการเพิ่มในเรื่องของการจัดเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในส่วนของเนื้อหากิจกรรม ที่เป็นกิจกรรมของแต่ละบ้าน นั้น ได้ถูกเพิ่มเติมในการเป็นกิจกรรมชุมชน

และส่วนของราก ซึ่งเป็นส่วนที่มองไม่เห็นและเป็นส่วนที่ไว้หล่อเลี้ยงดอก ใบ ผล ลำต้น ให้อยู่ได้ ซึ่งในที่นี้เปรียบกับ คุณค่า และความหมายของประเพณีจองพารานั้นจะเห็นได้ว่า ยังคงรักษา ความเชื่อและคุณค่าทางจิตใจไว้เหมือนเช่นเดิม

จึงสามารถสรุปได้ว่า คนบ้านเมืองปอนนั้นได้พยายามที่จะอนุรักษ์และรักษาประเพณี วัฒนธรรมไว้เป็นอย่างดี ซึ่งดูได้จากส่วนที่สำคัญที่สุดในต้นไม้ คือ รากของวัฒนธรรมนั้นยังคง อยู่อย่างแข็งแรงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไป มีความตั้งใจในการดูแลประเพณีของตนเองไว้ให้ ดำเนินไปในแบบถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

4.2 บทบาทหน้าที่สื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน อำเภอขุขันธ์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บ้านเมืองปอนนั้นนับว่าเป็นพื้นที่ ที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหัวใจ สำคัญ สืบเนื่องจากความเป็นชุมชนไทใหญ่ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมไทใหญ่ไว้อย่างหวงแหน โดยจะเห็นได้จาก มีการแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาจากวัฒนธรรมไทใหญ่ตามบ้านต่าง ๆ ของคนบ้านเมืองปอน โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ด้านต่าง ๆ จนเกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ ดูงาน ให้กับกลุ่มหรือองค์กรที่สนใจเข้ามาศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทใหญ่ นอกจากนี้ความมั่นคง ของวัฒนธรรมประเพณีเป็นจุดดึงดูด ที่น่าสนใจ และโดดเด่น โดยผู้มาเยือนจะสามารถเห็น วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยใหญ่ในรอบ 12 เดือน ที่มีสาเหตุหรือบ่อเกิดมาจาก เรื่องราวของพระพุทธศาสนา ที่คนไทยใหญ่ให้ความสำคัญและนับถือ ประเพณีหย่าสี่สิบสอง เดือน ของชาวไทยใหญ่ เป็นกิจกรรมที่ชาวไทยใหญ่ ให้ความสำคัญและสืบต่อกันมาเป็น เวลานาน และพยายามอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่กับชนชาวไทยใหญ่ ไว้อย่างเหนียวแน่นและ ยั่งยืน ประเพณีจองพาราเองนั้นเป็นหนึ่งในประเพณีหย่า 12 ที่ชาวไทยใหญ่ภาคภูมิใจและให้ ให้ความสำคัญ จึงถูกนำมาเป็นส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวในทุกพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดย ในพื้นที่เมืองปอนถูกนำมาสร้างเป็นกิจกรรมหลักในการส่งเสริมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเมื่อ ปี 2557 และได้จัดทำเรื่อยมาจนปัจจุบัน

4.2.1 บทบาทหน้าที่ของประเพณีจອງพาราตามองค์ประกอบของสื่อ SMCR

จากข้อมูลด้านคุณลักษณะของประเพณีจອງพาราที่เราได้ทราบกันในหัวข้อเบื้องต้น ทำให้พบว่าการใช้สื่อประเพณีจອງพาราของบ้านเมืองปอนในยุคปัจจุบันนั้นมีการปรับเปลี่ยนเกิดขึ้น เพื่อให้เข้ากับยุคปัจจุบัน และการนำมาสร้างขึ้นเป็นกิจกรรมหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยในช่วงสองปีที่ผ่านมา คือ 2557-2558 มีการจัด “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจອງพารา” โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีแก่ลูกหลานและทุกภาคส่วนในชุมชนอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจອງพารา (ชุมประสาหรับเสด็จ) ส่งเสริมและพัฒนาบ้านเมืองปอนเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าไต (ไทยใหญ่)
- 2) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณีบ้านเมืองปอน
- 3) เพื่อเผยแพร่กิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าไต (ไทยใหญ่) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีของชนเผ่าไต (ไทยใหญ่) (บันทึกข้อความขออนุมัติดำเนินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจອງพารา

โดยวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ มีความสอดคล้องกับหัวข้อการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ซึ่งผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณีจອງพาราในฐานะของสื่อที่นำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอน โดยผู้ศึกษาจะสรุปข้อมูลการศึกษาบทบาทหน้าที่ในการสื่อสารของประเพณีจອງพารา ตามองค์ประกอบของการสื่อสาร SMCR ออกมาดังนี้

- 1) ผู้ส่งสาร (Sender) ในที่นี้คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเมืองปอน โรงเรียนบ้านเมืองปอน ประชาชนชาวบ้าน และแกนนำชุมชนบ้านเมืองปอนโดยการใช้สื่อประเพณีจອງพาราของบ้านเมืองปอน มาจัดทำเป็น “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจອງพารา (จองแข่งต่างสำปู้ด)” เพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์วัฒนธรรมครั้งนี้

“เราเล็งเห็นถึงว่า เราสามารถนำมาเป็นกิจกรรมให้เด็ก ๆ ช่วยกันได้ เด็กได้อนุรักษ์วัฒนธรรม ชาวบ้านได้มีจອງพาราไปตั้งหน้าบ้าน และเราทำเป็นผั่งขึ้นมาเพื่อให้เห็นว่า ถ้าเราทำแล้วนักท่องเที่ยวเข้ามา มันจะสวยงามกลางคืนนี้ เดินดูตามบ้านทุกบ้าน มีการประดับจອງพาราไว้ก็จะทำให้ดูสวยงาม” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

จากการเล็งเห็นถึงความสำคัญ และ ประโยชน์ของประเพณีจອງพารา จึงทำให้เกิดแนวคิดในการนำมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม เผยแพร่ และส่งเสริม

การท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอน จนสามารถนำไปตอบสนองความต้องการของชุมชนในยุคปัจจุบันได้

“ณ ปัจจุบันนี้ มันทำงาน ทำให้เกิดความร่ำรวย ก็ยิ่งทำมากยิ่งขึ้น ยิ่งทำมาก ยิ่งได้มาก ทำเยอะ ๆ มันก็ไม่มีเวลาที่จะทำกิจกรรมทางสังคม มันก็หายไป แต่พอมันมีการสนับสนุนของอบต. เข้ามา เอามาให้โรงเรียนสืบทอดมาที่โรงเรียน นักเรียนเป็นคนทำของพาราขึ้นมาแล้วก็เอาไปมอบ เอาไปแจกจ่ายให้กับคนในหมู่บ้าน ให้ได้มีของพารากัน ส่วนหมอกก็ทำในส่วนของประชาสัมพันธ์ ประชุม เตรียมงาน วางแผนงานแล้วก็หมอกก็เป็นมัคทายกด้วย ก็ร่วมตั้งแต่ตอนเริ่มจนถึงตอนจบ” (คุณหมอ พรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“สภาวัดนธรรม มีการนำเอางบประมาณไปอุดหนุน ประเพณีนี้ที่เค้าจัดทำเป็นประเพณีตัวหลักอยู่ เราก็อุดหนุนสนับสนุนลงไปให้เค้า ส่วนการจัดทำ การดูแลจะมีคณะกรรมการผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าอีกทีที่คอยชี้แนะว่าอันนี้ต้องทำแบบนี้นะ อันนี้ถูกต้อง ต้องมีผู้เฒ่ามาช่วย แต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา อย่างท่านพระครู เจ้าอาวาสเป็นที่ปรึกษา เพื่อไม่ให้มันผิดเพี้ยนไปจากเดิมหรือว่าเราจะปรับปรุงอย่างไรให้มันดีสอดคล้องกับปัจจุบัน” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

ผ่านความเห็นชอบและสนับสนุนกันของทุกฝ่ายในบ้านเมืองปอน ที่คิดร่วมกันจนตกผลึกเป็นการจัดกิจกรรมของพาราในรูปแบบที่อนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ให้ถูกต้อง

“คือเมืองปอนนั้นจะเน้นเรื่องประเพณีวัฒนธรรม และทำออกมาในเชิงการท่องเที่ยว ก็เลยจัดประเพณีพวกนี้เพื่อดึงนักท่องเที่ยวเข้ามา เป็นแบบนี้ที่อยู่แล้ว เมื่อมีประเพณีมีวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวก็จะให้ความสนใจมากกว่า ก็คือการยกวัฒนธรรมขึ้นเป็นตัวหลัก แล้วดึงนักท่องเที่ยวเข้ามา ท่องเที่ยวที่เมืองปอนนี้ โดยหลัก ๆ เราจะมีกลุ่มในหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มอาหาร กลุ่มแปรรูป เขาก็บูรณาการอยู่ กลุ่มตัดเบ็บเสื่อไต กลุ่มวัฒนธรรม ก็เชื่อมโยงกันหมด อบต. จะลงไปทำงบประมาณสนับสนุนโครงการ เขียนโครงการ ส่งให้ของบประมาณ ส่วนสภาวัดนธรรมคือถ้ามีกิจกรรมในแง่ของวัฒนธรรมก็จะเข้าไปร่วม” (ชัยวุฒิ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

โดยใช้วิธีการร่วมมือกันของคนในชุมชน มีการประชุมเตรียมงาน เพื่อสรุปถึงวิธีการจัดการต่าง ๆ มีการแบ่งหน้าที่ในการดูแลกิจกรรม ของทุกฝ่ายในชุมชน “จุดเด่นมันคือวัฒนธรรม อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ทาง สสส. ท่านนายกก็นำเสนอด้านการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมให้เมืองปอนก็จะเป็นทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สสส.ก็สนับสนุนให้เราเป็นแม่ข่ายในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

ซึ่งทั้งหมดตรงกันกับนโยบายของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ต้องการให้บ้านเมืองปอนเป็นพื้นที่แม่ข่ายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือเป็นผู้ส่งสารด้านวัฒนธรรมไทยใหญ่ของชาวแม่ฮ่องสอนให้เผยแพร่ออกไป

2) สาร (Massage) ในที่นี้คือ เรื่องราวของประเพณีจองพารา ซึ่งได้ทำหน้าที่เป็น สาร ที่มีความเป็น วัจนภาษา และอวัจนภาษา ในตัวเอง

สารที่เป็นวัจนภาษา คือ การบอกเล่าเรื่องราวของประเพณีจองพาราผ่านการอบรม และการส่งต่อความรู้ต่าง ๆ จากปราชญ์ชาวบ้านและคนในชุมชนสู่ผู้รับสาร

“มีการอบรม บอกเล่าเรื่องราวของจองพารา ประวัติ หรือขั้นตอนต่าง ๆ ให้กับกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมได้รับทราบ ก่อนลงมือทำกัน” (ชัยวุฒิ ชินิ , สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“เราคอยบอก คอยอธิบายให้เขาฟังกันว่า อันไหนเขาทำได้ หรือไม่ได้ ทุก ๆ คนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ก็จะช่วยกันบอกกล่าวให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเข้ามาได้รับรู้ ก็เป็นการป้องกัน ช่วยกันอีกทางหนึ่ง” (ถนัด ชัยวิฑูรย์ , สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

มีการเริ่มต้นด้วยการสร้างความเข้าใจด้วยประวัติความเป็นมาของประเพณี เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้เข้าใจในตัวประเพณีตั้งแต่พื้นเพของเรื่องราวในการเกิดประเพณี

สารที่เป็นอวัจนภาษา คือ ศิลปะ วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ถูกแสดงออกมาในระหว่างการจัดงานประเพณี เช่น การฉลุลายบนจองพารา ที่ทำให้เห็นถึงลวดลายที่มาจากศิลปะของชนชาติไทยใหญ่ หรือการเดินขบวนแห่ที่มีการแต่งกายเป็นสัตว์หิมพาน ที่แสดงถึงประวัติของประเพณีจองพาราที่กล่าวถึง การมารับเสด็จพระพุทธเจ้าของสัตว์ป่าหิมพานต์ในวันออกพรรษานั้น เช่นกัน

3) ช่องทาง (Channel) /สื่อ (Media) ประเพณีจองพารา, กิจกรรมการจัดงาน

ช่องทาง หรือ สื่อ ที่ใช้ในการส่งสาร เกี่ยวกับจัดกิจกรรมจองพาราให้กลุ่มเป้าหมายในที่นี้ คือตัวของประเพณีจองพาราหรือกิจกรรมงานต่าง ๆ ของประเพณี เช่น การเดินขบวนแห่จองพารา การจัดอบรมทำจองพารา เป็นต้น

“โดยหลัก ๆ ปีก่อน ๆ เราแค่สนับสนุนเรื่องงบประมาณให้โรงเรียนจัดอบรม ถ้าในหมู่บ้านจะมีช่องทางที่ใช้สื่อสาร ก็คือหอกระจายข่าว ประชาสัมพันธ์ แต่ถ้าเป็นคนที่มาาร่วม

กิจกรรม มาศึกษาเรียนรู้ ก็อ่านจากเว็บของ อบต. เขาสนใจ อย่างโรงเรียนนานาชาติ ดูจากเว็บของ อบต. เขาเลยมาเรียนรู้” (ชัยวุฒิ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“ช่วง 2 ปีแรก เราเตรียมชุมชน แล้วก็มีการเรียกว่า ทัวร์นำร่อง เป็นสื่อมวลชนบ้าง เป็นบริษัททัวร์บ้าง หนังสือนิตยสารท่องเที่ยวบ้าง จะไปเขียนประชาสัมพันธ์ชุมชน บริษัททัวร์ก็จะทำโปรแกรมเรื่องพวกนี้ นำเด็กมาเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม เรื่องจิตอาสา เรื่องสถาปัตยกรรม ก็จะติดต่อผ่านกลุ่มมา” (กมล ศิลาภรณ์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

4) ผู้รับสาร (Reciver) คนในชุมชนและคนภายนอกชุมชนบ้านเมืองปอน โดยทั้งสองส่วนนี้ต่างมีความรู้ในการถอดรหัสสารที่ส่งมาต่างกัน

จากการแบ่งหน้าที่ของสื่อประเพณีของพาราตามองค์ประกอบการสื่อสาร ในการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอนนั้น จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของประเพณีของพารา คือ เป็นสาร และ เป็นช่องทางในการสื่อสาร ของกิจกรรมนี้ โดยมีผู้ส่งสารคือ อบต. รร. บ้านเมืองปอน และกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมของพารานี้ในรูปแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการนำไปกระตุ้นการท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอน

โดยที่มีกลุ่ม ผู้รับสาร ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักคือ คนในชุมชนเอง เด็ก ๆ รุ่นใหม่ และคนภายนอก โดยในระยะสองปีที่ผ่านมาได้รับการตอบรับอย่างดีในการทำการสื่อสารครั้งนี้กับคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนซึ่งเป็นคนไทยใหญ่นั้นมีความสนใจในการจัดประเพณีของพาราอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และเมื่อมีการนำมาจัดเป็นกิจกรรมของชุมชนก็ได้รับการตอบรับในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี

แต่ในกลุ่มคนภายนอกพื้นที่บ้านเมืองปอน หรือที่เรียกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวนั้น ยังคงไม่ได้รับความสนใจเท่าไรนัก โดยดูได้จากการที่นักท่องเที่ยว ยังไม่มีการแสดงเจตนาที่จะเข้ามาท่องเที่ยวหรือศึกษาเกี่ยวกับประเพณีของพาราโดยตรง เป็นเพียงความบังเอิญที่ได้มีโอกาสเข้ามาตรงกับช่วงเวลาของประเพณีพอดี โดยที่เป้าหมายหลักในการเข้ามาของนักท่องเที่ยวนั้นยังคงเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน

“ไม่ค่อยครับ คนที่มาเที่ยวเมืองปอนไม่ได้ตั้งใจมาตรงประเพณีวัฒนธรรมช่วงงานซักรปี สิ่งที่ชุมชนเอาเรื่องวัฒนธรรมนำเสนอ เหมือนเอาเป็นแค่หัวข้อดึงคนเข้ามา คนที่เข้ามาจะดูวิถีชีวิตของชุมชนไทยใหญ่มากกว่า เพราะว่าแต่ละปีคนที่เข้ามาก็จะมีเพียงกลุ่มที่เค้าเรียกเป็นเครือข่ายที่สนใจเรื่องวัฒนธรรมจริง ๆ ซึ่งมีอยู่น้อยมากอยู่ที่จะมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้วจะมา อย่างปีนี้มีปอยสง่าลอง ถ้าเราเอาวัฒนธรรมเป็นตัวดึงนักท่องเที่ยวจริง ๆ มันต้องการไป

รโมท แต่เรื่องประเพณี เราเลยใช้ประเพณี 12 เดือนนี้เป็นตัวแกนนำในการดึงคนเข้ามาเฉย ๆ ”
(กมล ศีลามาณี, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“ตั้งแต่จัดกิจกรรมของพารามา นักท่องเที่ยวที่ไม่ค่อยแน่ใจ ที่เห็นนี้ก็มาบ้างไม่มาบ้าง แต่ไม่แน่ใจว่ามาเพราะกิจกรรมของพาราหรือเปล่า? ก็อาจจะมีส่วนอยู่บ้าง จากที่คนอาจจะเห็นจากสื่อก็อยากจะมาดูของพารา แต่ที่บ้านเมืองปอนก็มีอย่างอื่นด้วย ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมาชม” (พระครูอัญญาวัตร สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“แต่ว่าสิ่งที่เราอ่อนขณะนี้คือการโปรโมท การประชาสัมพันธ์เรายังอ่อนมาก ถามว่าเทศกาลออกพรรษามันก็มีหลายที่ ที่ไหนประชาสัมพันธ์ดีมันก็มีนักท่องเที่ยวเยอะกว่า แต่ว่าเราอาจจะอ่อนเรื่องการประชาสัมพันธ์มันเลยทำให้การท่องเที่ยวในช่วงนี้ก็ยังมีคนมาน้อย ก็ยังถือว่าน้อยอยู่” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“แต่ทุกวันนี้ เราทำท่องเที่ยว เราก็พยายามประสานกับชุมชน ถ้าเราจะทำท่องเที่ยวให้มันยั่งยืน เราสามารถกำหนดออกมาได้เลยว่าปีหนึ่งเรามีอะไรบ้าง แล้วเราทำจริงหรือไม่จริง แต่ถ้าเราทำจริง เราก็สามารถแพลนโปรแกรมออกมาได้เลย เริ่มตั้งแต่ข้าวเหนียวแดง ข้าวยาคู้ ปอยส่งลอง แล้วก็จองพารา ปอยอ่องจ้อด แต่พักหลัง ๆ ที่ผมทำมาอยู่ 3 ปีเนี่ยที่ชัดเจนเลยคือ กิจกรรมประเพณีของพาราที่มีแน่นอนล่ะ อันนี้สามารถโปรโมทได้เลย เพราะมีรร. เข้ามาทำ มาเสริมขบวนกร 2 ปี อย่างปีที่แล้ว รร. ก็ทำจองพาราทำแจกในชุมชน 138 หลัง ปีที่ผ่านมา 200 กว่าหลัง แสดงว่าตัวนี้ผมคิดว่าน่าจะมีการพัฒนาและต่อยอดไปเรื่อย ๆ แต่สำหรับนักท่องเที่ยวที่จะอยากให้เข้ามาตรงประเพณีเลยตอนนี้คงต้องใช้เวลา สำหรับนักเรียนที่เข้ามาปีที่แล้ว อันนี้เป็นจังหวะโปรแกรมเหมาะสมพอดีเลยครับ เหมาะกับที่ชุมชนทำอยู่แล้วที่นี้เค้าก็เชิญโปรแกรมมา มาจังหวะเหมาะกับตัวกิจกรรมนี้พอดี แต่เค้าก็ไม่ได้มีข้อมูลว่าจะมาร่วมกิจกรรมอย่างนี้ ” (กมล ศีลามาณี, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

ตารางที่ 4.3 บทบาทหน้าที่ของประเพณีจອງพารา ตามองค์ประกอบการสื่อสาร S M C R ของประเพณีจອງพารา

องค์ประกอบการสื่อสาร		หน้าที่
S (ผู้ส่งสาร)	อบต./สภาวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านเมืองปอน ปราชญ์ชาวบ้าน	จัดทำโครงการ/ควบคุมดูแล ประเพณี
M (สาร)	ประเพณีจອງพารา	บอกเล่าเรื่องราว ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นไทยใหญ่ของ คนพื้นที่บ้านเมืองปอน
C (ช่องทางการสื่อสาร)	กิจกรรมในประเพณีจອງพารา	เป็นสื่อให้คนรู้ เห็น สัมผัส เรื่องราว ของประเพณีจອງพารา
R (ผู้รับสาร)	คนในชุมชนบ้านเมืองปอน นักท่องเที่ยว	รับสารที่เป็นเรื่องราวของประเพณี จອງพาราในบ้านเมืองปอน

จากข้อมูล และการแบ่งบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ตามองค์ประกอบการสื่อสาร ของสื่อประเพณีจອງพารา เราสามารถสรุปภาพการนำประเพณีจອງพาราไปใช้ในการท่องเที่ยว บ้านเมืองปอนออกมาได้ดังนี้

1) บ้านเมืองปอนนั้นแต่เดิมมามีการจัดตั้งโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวหรือกลุ่มคณะที่สนใจศึกษาประเพณีวัฒนธรรมไทยใหญ่ ได้เข้ามาเรียนรู้และพักอาศัยเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ซึ่งผลตอบรับที่ได้คือ ส่งผลดีให้กับคนในชุมชนเพราะเป็นการช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน และการท่องเที่ยวโฮมสเตย์นี้เองได้ก่อให้เกิดกลุ่มอนุรักษ์สืบสาน วัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่อีกมากมาย อาทิ กลุ่ม ผ้าไต กลุ่มอาหารไต เป็นต้น โดยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเหล่านี้ก็เปรียบเสมือนการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกทางหนึ่งนั่นเอง เมื่อทาง “กลุ่มผู้ส่งสาร” คือ องค์การบริหารส่วนตำบล สภาวัฒนธรรม โรงเรียน และกลุ่มผู้นำชุมชนได้เห็นว่าประเพณีจອງพาราสามารถเป็นอีกหนึ่งแรงดึงดูดที่จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเพิ่มมากขึ้นอีก จึงได้จัดงานกิจกรรม อบรมสืบสาน ประเพณีจອງพาราขึ้นมา ด้วยเล็งเห็นว่า เมื่อมีนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจเรียนรู้เข้ามาเพิ่มขึ้นก็เป็นการส่งผลถึงการเพิ่มรายได้ให้กลุ่มต่าง ๆ เพิ่มขึ้นได้อีกทางนั่นเอง

2) โดยมีประเพณีจອງพาราเป็น “สาร” ในการบอกเล่าเรื่องราวของงานประเพณีจອງพาราในพื้นที่บ้านเมืองปอน ที่สารนั้นมีทั้งในรูปแบบวจนภาษาและอวจนภาษา

3) นอกจากจะเป็น “สาร” ที่ใช้ส่งไปแล้ว ประเพณีของพารานั้นมีหน้าที่ในการเป็น “สื่อ” ในการส่งออกข้อมูลสาร ที่เกี่ยวกับประเพณีของพารา ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในงานประเพณี

4) ประชาชนในพื้นที่บ้านเมืองปอน ซึ่งเป็น “ผู้รับสาร” จึงให้การตอบรับ สนับสนุนและเห็นด้วยในการจัดงานประเพณีของพารา แต่ในกลุ่ม “ผู้รับสาร” ที่เป็นคนนอกพื้นที่ หรือนักท่องเที่ยวที่อยู่นั้น ยังไม่มีการเข้ามาเพื่อศึกษาในตัวประเพณีของพาราโดยตรง

4.2.2 การปรับตัวเพื่อนำไปใช้ในประเพณีของพาราตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่า

จากบทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณีของพารา เราจะเห็นว่าประเพณีของพาราที่เราแยกองค์ประกอบของการสื่อสารไปแล้วนั้น “ประเพณีของพารา” จะมีหน้าที่เป็นสารและสื่อในรูปแบบการสื่อสารของบ้านเมืองปอน โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งโจทย์เกี่ยวกับการนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เราได้เรียนรู้มาจากตอนต้นแล้วว่าประเพณีของในอดีตนั้น มีความแตกต่างกับปัจจุบัน ดังนั้นในข้อนี้ผู้วิจัยจะเสนอข้อมูลให้เห็นว่า ประเพณีของพารานั้น มีการปรับตัวแบบไหนในการสื่อสารครั้งนี้ ตามแผนแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวนอนเมื่อมาทำหน้าที่สารและสื่อ

ตารางที่ 4.4 การปรับตัวของประเพณีของพารา ตามแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่า

ส่วนของต้นไม้	อดีต	ปัจจุบัน
เปลือก (รูปแบบ)	<ul style="list-style-type: none"> - ทำกันเองในแต่ละบ้าน - ไม่มีการเดินแห่ - เย็นวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำกันเองในแต่ละบ้าน - รับจองพาราที่ทำโดยโรงเรียน - มีการทำจองพาราจำหน่าย
	<ul style="list-style-type: none"> ชาวบ้านนำกระสวยดอกไม้อันเชิญ จองพาราขึ้นวางบนหิ้งบูชาหน้าบ้าน - เช้ามืดวันขึ้น 15 ค่ำ นำข้าวหอม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเดินแห่ของเด็กนักเรียน เพื่อนำจองพาราไปให้แต่ละบ้าน - เย็นวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11
	<ul style="list-style-type: none"> ต่อใส่สว่างไว้ในจองพารา จตุรูปเทียน กล่าวคำอัญเชิญพระพุทธรเจ้าให้ เสด็จลงมาประทับยังจองพาราที่ทำไว้ - บูชาไว้เป็นเวลา 7-15 วัน - นำจองพาราลงจากหิ้งแล้วนำเอาไปไว้ในป่า 	<ul style="list-style-type: none"> ชาวบ้านนำกระสวยดอกไม้อันเชิญ เชิญจองพาราขึ้นวางบนหิ้งบูชาหน้าบ้าน - เช้ามืดวันขึ้น 15 ค่ำ นำข้าว หอมต่อใส่สว่างไว้ในจองพารา จตุ รูปเทียนกล่าวคำอัญเชิญ พระพุทธรเจ้าให้เสด็จลงมาประทับ

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ส่วนของต้นไม้	อดีต	ปัจจุบัน
เปลือก (รูปแบบ) (ต่อ)		ยังคงพาราที่ทำได้ - บุษบาไว้เป็นเวลา 7-15 วัน - นำจองพาราลงจากหิ้งแล้ว นำเอาไปไว้ในป่า
กระพี้ (เนื้อหา)	- ใต้นุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ได้โชคได้พร ให้มีความสุข - กิจกรรมของแต่ละบ้าน	- ทำแล้วจะใต้นุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ / รักษาประเพณีวัฒนธรรมไว้ - กิจกรรมแต่ละบ้าน/ของชุมชน
แก่น (คุณค่า/ความหมาย)	- พระพุทธเจ้าจะเสด็จมาให้พร - หากไม่ได้ทำ จะเหมือนขาดสิ่งสำคัญไป	- พระพุทธเจ้าจะเสด็จมาให้พร - หากไม่ได้ทำ จะเหมือนขาดสิ่งสำคัญไป

จากตารางที่ 4.4 จะเห็นได้ว่า การนำเอาประเพณีจองพารามาใช้ในการท่องเที่ยว นั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปในส่วนของเปลือก ที่มีการเปลี่ยนวิธีการทำจองพารา คือ การทำโดยนักเรียนของโรงเรียนบ้านเมืองปอนและ มีการทำการแห่จองพาราเพิ่มขึ้นจากเดิมที่ไม่เคยมีมาก่อน ส่วนกระพี้ นั้นมีการปรับเนื้อหาของประเพณีขึ้นมา คือเพิ่มในเรื่องของการรักษาประเพณีวัฒนธรรมเอาไว้ และนอกจากนั้นจากประเพณีที่เป็นกิจกรรมของครอบครัว เปลี่ยนกลายมาเป็นกิจกรรมของชุมชน เมื่อแบ่งไปตาม บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารจะเห็นได้ว่า

ในฐานะ “สาร” ประเพณีจองพารา มีการปรับตัวไปในเรื่องของเนื้อหาที่จากเดิม เป็นกิจกรรมของชุมชน แต่เมื่อถูกส่งให้ทำหน้าที่ในการท่องเที่ยว ก็ต้องปรับให้เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นกิจกรรมชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นการ รักษาวัฒนธรรมไว้ มากกว่าเป็นการจัดทำเพื่อความสวยงามอย่างเดียว ส่วนคุณค่าและความหมายต่าง ๆ ที่เป็นแก่นสำคัญของประเพณีนั้น ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ปรับใด ๆ จึงทำให้เราได้ว่าทราบว่า ผู้รับสาร หรือกลุ่มคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว นั้น จะได้รับรู้ คุณค่า/ความหมายของประเพณี อย่างถูกต้อง

ในฐานะ “สื่อ” ประเพณีจองพารามีการปรับตัวในเรื่องของรูปแบบ คือการเพิ่มเติมขั้นตอนการแห่จองพารา โดยวัตถุประสงค์ของการเพิ่มเติมนี้ก็เพื่อการดึงดูด กลุ่มเป้าหมาย โดยสร้างให้มีกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นมาในปัจจุบัน

เมื่อเราได้รู้ถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนองค์ประกอบการสื่อสารของประเพณีจองพาราแล้ว ทำให้เราได้เห็นว่าสื่อประเพณีจองพารายังเป็นสิทธิของชาวบ้านเมืองปอนในการเป็นเจ้าของผูกพันวัฒนธรรมอยู่ แม้จะมีการเข้ามาทำงานของภาครัฐ ในการส่งเสริมประเพณี แต่

ยังคงอยู่ในการเข้ามามีส่วนร่วมบางส่วนเท่านั้น โดยการลงมือจัดทำกิจกรรมในทุกชั้นตอนยังคงเป็นหน้าที่ของคนบ้านเมืองปอน โดยผ่านตัวแทนภาคประชาชน อย่างปราชญ์ชาวบ้านและคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน เป็นผู้คอยดูแลประเพณีอยู่ โดยในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมนั้นมีความคิดเห็นในการนำประเพณีของพารามาใช้แบ่งออกเป็น 2 หน่วยความคิดดังนี้

1) มีความยินดีในการส่งเสริมให้ประเพณีของพาราเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากการที่บ้านเมืองปอนนั้นเป็นเสมือน แม่ข่ายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่ก่อนหน้านี้อแล้ว พร้อมทั้งมีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ต่าง ๆ ไว้ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้ จุดนี้จึงเป็นการส่งเสริมให้สภาพแวดล้อมของชุมชน และคนในชุมชน ให้มีความตระหนักต่อความสำคัญในข้อนี้เป็นอันมาก ทำให้มีความเข้าใจกันดีอยู่แล้วในเรื่องของการมีนักท่องเที่ยวเข้ามา หรือการคุ้นเคยกับการเป็นบ้านที่เปิดต้อนรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

“จองพารา ก็จะเป็นช่วงออกพรรษา ถ้าเป็นปอยสง่าลองก็จะเป็นตามฤดูกาล เพราะที่เมืองปอนจะมีประเพณี 12 เดือน ทำเกือบทุกเดือนเพียงแต่ว่าจะทำกิจกรรมไหนบ้างที่เป็นกิจกรรมใหญ่ ๆ ประเพณีจองพาราก็จะมาเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะว่าเมืองปอนมีโฮมสเตย์ มีการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอะไรประมาณนั้น ซึ่งมีหลายหน่วยที่เล็งเห็นเรื่องของการท่องเที่ยวซึ่งชุมชนก็ถือว่าดี ถ้าเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโฮมสเตย์หรือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” (ก้านัน สุนทร เลิศขจร, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“ประเพณีจองพาราสามารถช่วยให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาได้นะ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาตลอด ยิ่งทุกวันนี้ยิ่งมีมากขึ้น เป็นที่รู้จัก มีบอกต่อ ๆ กันแล้วก็มา มีโฮมสเตย์ มีCBT (Community Based Tourism) เกิดขึ้น อย่างนี้มันก็ดี หมอสนับสนุนมาก เพราะมันเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนของเรา” (คุณหมอ พรชัย อ่อนสด, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

โดยผู้คนในบ้านเมืองปอนจะเห็นว่าเป็นเรื่องดีที่จะนำประเพณีของพาราที่มีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับประเพณีออกพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีใหญ่ของคนไทยใหญ่ มาเป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนของเขา เพราะประเพณีของพาราสามารถที่จะเชื่อมโยงถึงกิจกรรมอื่น ๆ ในช่วงใกล้เคียงกัน หรือสามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มชุมชนอื่น ๆ อีกในบ้านเมืองปอน

“ท่องเที่ยวด้วยแล้วก็อนุรักษ์ประเพณีไปด้วย ที่จริงท่องเที่ยวนี้เป็นส่วนประกอบ เราเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของเราอยู่แล้ว นักท่องเที่ยวก็มาเสริมใครอยากมาดูประเพณีวัฒนธรรมก็มาเสริม” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“เราจะทำเรื่องจองพาราเพื่อการสืบสานแต่ที่เราโยงไปเรื่องการท่องเที่ยว สืบสานเราก็ไปวางผังว่าจะทำอย่างไร แล้วก็มาคิดเรื่องการท่องเที่ยวว่าจะคนเข้ามาที่บ้านเมืองเราอย่างไร ปีที่หนึ่งเรายังไม่มีอะไรเท่าไร ปีที่สองเราจะเริ่มถ่ายภาพอะไรไว้เยอะ ๆ ในปีที่สามเราอาจจะทำได้เยอะขึ้น เพราะว่าในประเพณีออกพรรษามันมีหลายกิจกรรมมากตั้งแต่ทำขนม ทำกั๊กชอมต่อ กระทบที่จะต้องไปวัดในวันออกพรรษาเนี่ยต้องทำเยอะมากเลย เพื่อจะไปบูชาที่วัดด้วยแล้วก็ที่บ้านด้วย กั๊กกลางคืนก็จะมีฟ้อนนก ฟ้อนโต แล้วชาวบ้านก็จะเอาไม้เกี้ยวไปปักไว้ให้ความสว่างที่วัด ที่หน้าบ้านตัวเอง มันมีหลายกิจกรรม เสร็จแล้วพอดอนกลางคืนจองพาราสองข้างทางมันก็จะสว่างไสวสวยงาม ” (ครูแมว กัลยา รัชจักรินทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

2) ความหวงแหนในวัฒนธรรมและข้อเสนอแนะ

อย่างไรก็ตาม แม้ชาวบ้านเมืองปอนจะต้องการนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านเอง แต่ส่วนหนึ่งชาวบ้านเมืองปอนนั้นเป็นผู้ที่มีความเป็นคนไทยใหญ่ และคนพื้นที่อยู่ จึงมีความหวงแหนวัฒนธรรมของตนเป็นอย่างมาก โดยจากการสัมภาษณ์นั้นจะพบว่า มีหลายท่านให้ความห่วงใยและแสดงจุดยืนที่ชัดเจนว่า หากนักท่องเที่ยวเข้ามาในบ้านเมืองปอนนั้น จะต้องยินยอมในการทำตามวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่ทุกขั้นตอน และให้ความเคารพในวัฒนธรรมของคนบ้านเมืองปอนด้วย โดยบ้านเมืองปอนนั้น มีการจัดตั้งกลุ่ม CBT (Community Based Tourism) ขึ้นเพื่อดูแลเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน

และจากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่อยู่ในพื้นที่บ้านเมืองปอน ทั้งเจ้าหน้าที่ปราชญ์ชาวบ้าน และคนในชุมชนบ้านเมืองปอน สามารถนำมาสรุปเป็นข้อมูลได้ดังนี้

“อย่าง รร. เค้าจะมีมีัคคุเทศก์น้อยที่เมืองปอน เค้าจะทำหน้าที่ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งจะเป็นกลุ่ม CBT ที่ทำเรื่องการท่องเที่ยวมาให้ความรู้ในเรื่องของวิถีชีวิตกับวิถีวัฒนธรรม เราก็จะอธิบายว่าเมืองปอนเป็นแบบนี้ละ ถ้าไม่ใช่ฤดูกาลเราก็จะไม่ทำ เมื่อก่อนไม่มีก็ทำไปเรื่อยอยู่ พอไม่ใช่หน้าปอยสำอาง ก็อาจจะทำขึ้นมาซึ่งทางหลวงพอมองว่ามันค่อนข้างผิดเพี้ยน ผู้เฒ่าผู้แก่บอกว่ามันไม่เหมาะสม อย่างเมืองปอนจะทำตามฤดูกาลจริง ๆ ไม่ได้ทำเลยออกไปก็จะเป็นการรักษาวิถีวัฒนธรรมที่ถูกต้อง” (ก้านัน สุนทร เลิศขจร , สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

“หลังจากที่เรามีกิจกรรมจองพารา นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นถ้าจะดูประเพณีจริง ๆ ก็ต้องมาดูตอนออกพรรษา แต่ถ้าจะมาอย่าง มาเดี๋ยวนี้อาจจะจำลองไว้อยู่ที่ รร. เป็นรูปจำลองไว้ให้ชมคือสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ แต่ว่าอยากดูจริง ๆ ต้องมาช่วงออกพรรษาเท่านั้น ส่วนเรามีการโปรโมทหรือประชาสัมพันธ์ทางทุกสื่อแหละครับ ส่วนมากเราจะไปทางด้านอินเทอร์เน็ต อย่างกลุ่มโรงเรียนจากต่างชาติ เค้าก็ดูมาจากอินเทอร์เน็ต ในเว็บไซต์” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“เวลาที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา เราจะบอกก่อนเลยว่า อะไรทำได้ทำไม่ได้ อย่างเช่น เราอนุญาตให้ดื่มกินกันได้ แต่ต้องไม่เกิน 2 ทุ่ม เขาก็ทำตามที่เราบอกทุกอย่างครับ” (กมล ศีลา มณี, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“อย่างบังคลาเทศที่เค้ามารับรู้กับเราเนี่ย ถ้าอย่างปี่นี้เค้ามารับรู้ เราจะต้องบอกเค้าถึงข้อธรรมเนียมปฏิบัติอะไรเนี่ยเยอะมาก เมื่อปีที่แล้วเราไม่ได้คิด ไม่ได้คิดเลย อย่างเช่นว่า ไปแจ่งพารากับเรา เด็กเราต้องใส่ผ้าถุง เราลืมบอกเค้าว่าถ้าคุณจะมาอยู่กับเราคุณต้องใส่กระโปรงกางเกงขายาว แต่เค้าใส่กางเกงขาสั้น หนึ่งละ อย่างที่สอง เวลาแห่ไปเนี่ย เด็กเราเดินเป็นระเบียบ แต่เด็กเค้าเนี่ยวิ่งไปข้างหน้าเพื่อที่จะเอาแจ่งพาราไปให้ก่อนอะไรแบบนี้ ต่อไปนี้ถ้าเค้าจะมาอยู่กับเรา ถ้าคุณปฏิบัติกับเราได้ เราโอเค แต่ถ้าปฏิบัติกับเราไม่ได้ คุณก็ต้องเป็นผู้ชม เราจะไม่ให้คุณไปร่วมในขบวนของเรา เพราะมันจะทำให้หลายอย่างมันเสีย ถ้าเป็นขบวนหรือพิธีที่ต้องไปคุณต้องแต่งกายสุภาพ แต่ถ้าเป็นการเรียนรู้ในโรงเรียนคุณจะต้องแต่งตัวอย่างไรก็ได้ ก็พูดคุยสื่อสารกันไปแม้ว่าจะพูดภาษาอังกฤษได้นิดหน่อย แล้วก็ถ้านักท่องเที่ยวมาพอกันเยอะ ๆ เนี่ย นักท่องเที่ยวที่มาพักโฮมสเตย์ไม่เหมือนกับเกสต์เฮาส์นะ โฮมสเตย์เจ้าของบ้านเป็นอีกคนหนึ่งที่จะสามารถบอกเค้าได้ว่าเวลาเค้ามาร่วมกิจกรรม เค้าจะต้องเข้าใจประเพณีเข้าใจวัฒนธรรมเค้าต้องทำอะไร และก็กรุ๊ปทัวร์เข้ามาเนี่ยจะต้องพูดให้เค้าฟังเสมอว่าต้องทำอะไร อย่างโฮมสเตย์เราก็จะเน้นกับเจ้าของบ้านว่า ถ้าเค้าไม่มีคุณก็ควรที่จะให้เค้ายืมผ้าถุงใส่เข้ามาตรงนั้นนะ คุณควรจะมีไว้บริการ พอเค้าเข้ามาปุ๊บ เรายังกรุ๊ปทัวร์ เราจะต้องบอกและ หมู่บ้านตรงนี้เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมคุณควรจะทำปฏิบัติตัวอย่างไร เรายังต้องมีการบอกให้เค้าในการปฏิบัติตัว” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“จริง ๆ เราทำตามวิถีท้องถิ่น วิถีประเพณีอย่างเดิม อันนี้น่าจะดีกว่า เราอย่าทำเพียงว่าให้นักท่องเที่ยวได้ชม เห็นว่าเรามีแจ่งพาราไว้หน้าบ้านหรือว่าไว้บูชาบนบ้าน อะไรทำนองนั้นจะไม่ใช้ ถ้าจะทำก็ทำตามประเพณีของเรา ถ้านักท่องเที่ยวอยากจะทำตามชมก็ต้องมาตามเวลานั้น ๆ” (พระครูอนุวัฒน์ สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

โดยสรุปแล้วบ้านเมืองปอนนั้นได้นำความเป็นพื้นที่ส่งเสริมวัฒนธรรมมาใช้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยววัฒนธรรมในชุมชนมาช้านานแล้ว โดยประเพณีแจ่งพาราในวันนี้ก็ได้รับบทบาทอีกหนึ่ง คือเป็นสื่อประเพณีที่บ้านเมืองปอนนำมามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง โดยได้รับการยินยอม และ เห็นด้วยของคนภายในชุมชนเป็นอย่างดี แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งชาวบ้านเมืองปอนนั้นไม่ได้ละเลยเรื่องของการดูแลปกป้องประเพณีวัฒนธรรมที่หวงแหนของตน ไม่ให้ถูกปรับเปลี่ยนไป หรือผิดเพี้ยนไปเมื่อมีการเข้ามาของการท่องเที่ยว โดยมีการปรึกษาหารือและช่วยกันดูแลสอดส่องอยู่เสมอ โดยประเด็นสำคัญ

ในการปรับเปลี่ยนแปลงตัวเองในช่วงนี้ ซึ่งถือเป็นช่วงต้นของการเปลี่ยนวัฒนธรรมหรือประเพณีของบ้านเมืองปอนในวันนี้ นั่นยังคงถูกควบคุมดูแล โดยเจ้าของวัฒนธรรม จึงทำให้การจัดการต่างยังคงดำเนินไปบนพื้นฐานวัฒนธรรมเดิมเป็นส่วนใหญ่

4.3 การมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุขันธ์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากที่เราได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณีของพาราในชุมชนบ้านเมืองปอน ที่ผ่านมามาดูเราจะเห็นได้ว่าการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการร่วมมือของผู้คนในบ้านเมืองปอน โดยในแต่ละภาคส่วนซึ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ภาครัฐ ซึ่งในที่นี้คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเมืองปอนและ สภาวัฒนธรรม 2) โรงเรียนชุมชนบ้านเมืองปอน ซึ่งเป็นหัวหลักในการจัดโครงการนี้ 3) ปราชญ์ชาวบ้าน คือกลุ่มที่เป็นนายประตู่เป็นตัวแทนของชาวบ้านเมืองปอน คอยดูแลความถูกต้องความเรียบร้อยของกิจกรรมนี้ทั้งหมด โดยได้รับข้อมูลจากกลุ่มสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษา ได้ศึกษา เพื่อให้ทราบถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานของผู้คนในบ้านเมืองปอน โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้ศึกษาจะขอเสนอข้อมูลการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนในการจัดประเพณีของพาราโดยสรุปได้เป็นข้อมูลดังนี้

4.3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเมืองปอน

ในการทำกิจกรรมของพาราครั้งนี้ อบต.บ้านเมืองปอน ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาครัฐ ได้เข้ามามีบทบาทโดยตรงในด้านการสนับสนุนเรื่องงบประมาณ และการช่วยประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมดำเนินงาน และดำเนินการในส่วนของการจัดการประชุม ชี้แจงโครงการ

“ผมจะลงไปทำงานงบประมาณสนับสนุนโครงการ เขียนโครงการส่งให้ของงบประมาณต่าง ๆ ให้ ทำในเรื่องเอกสาร ความพร้อมต่าง ๆ ส่วนสภาวัฒนธรรมคือถ้ามีกิจกรรมก็จะเข้าไปร่วมด้วย ก็จะมีกิจกรรมทางศาสนาด้วย ทางเราทำหนังสือแจ้งไป สภาวัฒนธรรมก็จะมาเข้าร่วม แต่ไม่ได้ดูแลในส่วนใด แค่เข้าร่วมในงานเฉย ๆ เช่น ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของพื้นที่” (ชัยวุฒิ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“ส่วนของสภาวัฒนธรรม เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมของพารา ก็จะเป็นในส่วนของการเตรียมงาน ก่อนจะมีการทำกิจกรรมก็จะเรียกคณะกรรมการมาหารือ ทำรูปแบบออกมาอย่างไร งบประมาณเท่าไร ต้องขอของบสนับสนุนใหม่ จะเองงบประมาณไปสนับสนุนชาวบ้าน เองงบประมาณไปอุดหนุน แต่ประเพณีนี้เค้าทำเป็นตัวหลักอยู่แล้ว ก็มีโรงเรียน มีแกนนำ มีผู้เฒ่าผู้

แก่ คอยดูแล เราก็อุดหนุนสนับสนุนลงไปให้เค้า” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานราชการ ซึ่งในที่นี้ คือ อบต.บ้านเมืองปอนและสภาวัฒนธรรมนั้น จะทำในส่วนของ การจัดงบประมาณ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเพียงบางส่วนเท่านั้น โดยให้ความสำคัญกับการให้ชุมชนเป็นผู้จัดการดูแลกิจกรรมประเพณีของพารากันเอง ทำให้ตัวงานกิจกรรมหลัก ๆ ยังคงได้รับการจัดการดูแลจากคนในชุมชน

4.3.2 โรงเรียนชุมชนบ้านเมืองปอน

ในการจัดงานประเพณีของพาราของบ้านเมืองปอนปัจจุบันนี้ จุดเด่นสำคัญจะอยู่ที่การอบรม การสอนทำของพารา และการเดินขบวน ซึ่งในขั้นตอนของการทำงานนี้ จะเป็นการทำงานของทางโรงเรียนที่เป็นผู้ริเริ่มความคิดในการสืบสานของพาราให้เด็ก ๆ รุ่นหลังได้รู้จัก ได้ทำเป็น ได้เห็นคุณค่าของประเพณี

“เราเห็นว่าของพารามันดูลงไป มันเกิดจากอะไร เราก็มาหาสาเหตุกัน ก็เป็นเพราะคนไม่ค่อยมีเวลาทำกัน เราสอบถามความต้องการของชุมชน ก็มีความต้องการของพารากัน ก็มาคิดกันว่าเราจะทำยังไงให้มันกลับมาเหมือนเดิม ก็เลยว่าเอาอย่างนี้ เรามาเริ่มจากที่โรงเรียน จากเด็ก ๆ ของเรา โดยเอาคนที่เค้าเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เค้าทำเป็นเนี่ย 2-3 คน มาลองให้เด็ก ๆ ทำชีว่าเด็ก ๆ จะสามารถทำได้ไหม เราก็ไปสำรวจความต้องการชุมชนก่อนว่าชุมชนมีความต้องการแค่ไหน ถ้าเราทำแบบนี้โดยให้เด็กทำเนี่ย ชุมชนมีความสนใจจะเอาไปบูชา ครั้งแรกที่เราทำเอาไปบูชาเนี่ย เราก็คิดว่าเด็กจะได้อะไร เด็กก็จะได้สมมุติว่าพิธีถวายทางของพารา เค้าจะได้ซึมซับในเรื่องเหล่านี้ ทำก็ก้อมต่อ กระทั่งไปตองจากของพาราเนี่ย คุณยายก็จะสอนก็จะเกิดการสืบสานในวงที่สองที่สามต่อไป เค้าจะได้เห็นคุณค่าความสำคัญ เราทำเพื่อต้องการให้เด็กเรียนรู้ ได้เกิดการอนุรักษ์สืบสานขึ้นในชุมชนของเรา” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

ซึ่งผลตอบรับที่ได้รับคือชาวบ้านมีการเข้ามามีส่วนร่วมมือด้วยกันเนื่องจากเด็ก ๆ ที่เข้าร่วม ก็เป็นลูก หลานของคนในชุมชนนั่นเอง โดยทางโรงเรียนบ้านเมืองปอนได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไว้ให้ถูกต้องด้วย

“ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนร่วมเราแบ่งชัดเจน คือ เราเป็นคนทำของพารา ชาวบ้านจะต้องทำหิ้งและที่ห้อยประดับตกแต่ง เราก็จะไม่ได้ให้ของพาราเค้าทั้งหมด เค้าต้องทำหิ้งมา ถ้าเราให้เค้าหมด เค้าจะไม่เห็นคุณค่าแต่ให้เค้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ แล้วเวลาเราแห่ของพาราไป

ทุกคนจะต้องมีขันดอกอย่างสมัยโบราณ เป็นข้าวตอกดอกไม้ไปรับจองพาราแล้วก็มาวางบนหิ้งคนเฒ่าคนแก่เวลาที่เราแห่จองพาราไป เจ้าจะเอาเสื่อมาปูนั่งรอจองพารา เจ้าก็ยินดีด้วยทุกคน เข้าร่วมทุกคนและยิ่งนับวันก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นด้วย ปีที่หนึ่ง 100 ปีที่สอง 220 เพิ่มอีกเท่าตัว” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

การมีส่วนร่วมของโรงเรียนบ้านเมืองปอนนั้น เป็นส่วนสำคัญที่จัด ที่ทำให้กิจกรรมนี้เดินหน้าตั้งแต่เจตนารมณ์ในการทำโครงการ จนถึงการจัดการงานประเพณีในส่วนต่าง ๆ ให้เป็นไปโดยสมบูรณ์แบบตามวัตถุประสงค์ของงาน

4.3.3 ปราชญ์ชาวบ้าน (ตัวแทนภาคประชาชน)

การทำงาน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกิจกรรมนี้ เป็นการทำงานโดยตัวแทนหลักของชุมชนอันเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะผู้รู้ หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความชำนาญในกระบวนการจัดทำประเพณีต่าง ๆ ของชาวไต (ไทยใหญ่) อย่างถูกต้องตามแบบแผนของยุคสมัยก่อนมาช้านาน และได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านมาช้านาน

“จะมีคณะกรรมการผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าอีกที่ที่คอยชี้แนะว่าอันนี้ต้องทำแบบนี้ละ อันนี้ถูกต้อง ต้องมีผู้เฒ่ามาช่วย แต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา อย่างท่านพระครู เจ้าอาวาสเป็นที่ปรึกษา เพื่อไม่ให้มันผิดเพี้ยนไปจากเดิมหรือว่าเราจะปรับปรุงอย่างไรให้มันดีสอดคล้องกับปัจจุบัน” (ถนัดชัยวิฑูร์ย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

นอกจากปราชญ์ชาวบ้านแล้ว ในส่วนของคนในชุมชน จะให้ความร่วมมือกันในการจัดทำหิ้งสำหรับรับจองพารามาวางไว้บูชาที่บ้าน โดยการทำหิ้งนั้นก็จะต้องใช้ข้าวของ เครื่องถ้วยต่าง ๆ รวมถึงวิธีการทำบูชาที่ถูกต้อง ซึ่งชาวบ้านเมืองปอนเองนั้นล้วนให้ความสำคัญในเรื่องความถูกต้องของประเพณีเช่นกัน

“ตัวชาวบ้านที่ไม่ได้ลงมือไปร่วมในส่วนของการทำจองพารา แต่เป็นความร่วมมือในแง่ของการรับเอามาไว้ที่บ้านเพื่อบูชา เพราะว่าการที่จะรับเอาจองพารามาไว้ที่บ้านเพื่อบูชา ถ้าเราไม่ได้จัดเตรียมที่ประดิษฐานหรือที่ตั้งจองพาราที่มันก็จะไม่ถูกและทำไม่ได้ การร่วมมือตรงนี้เขาก็จัดที่ตั้งเอาไว้ ทางวัดก็เอาของที่วัดไปแห่ด้วย เอาจองพาราที่วัดไปแห่ด้วย ให้นักเรียนมาเอาไปแล้วประดิษฐานไว้ แต่อาจจะแตกต่างกันรูปทรงหรือขนาด” (พระครูอณูวัฒน์ สมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

จะเห็นได้ว่า ในส่วนของภาคประชาชนนั้น การมีส่วนร่วมในการจัดประเพณีของพาราจะเริ่มตั้งแต่การประชุมจัดทำ ซึ่งเกิดจากการที่ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้รู้ของชุมชนบ้านเมืองปอนได้เข้าไปร่วมประชุม ให้ความรู้ในการจัดทำตามแบบที่ถูกต้อง ไปจนถึงการแห่ของพาราก็ได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนในการดำเนินการแห่ ทั้งการร่วมเตรียมรับจองหน้าบ้านในวันที่แห่ หรือกาที่วัดบ้านเมืองปอนได้นำเอาของพาราของทางวัดมาร่วมขบวนแห่ด้วย เพื่อสร้างความสวยงาม นอกจากนี้ชาวบ้านเมืองปอนยังมีส่วนร่วมในการทำฐานที่ตั้งของของพาราไว้สำหรับบูชาของพารา อีกด้วย จึงจะเห็นได้ถึงการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในงานประเพณีนี้ของทางภาคประชาชน

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) (1981, อ้างถึงใน อิระวัชร จันทระประเสริฐ, 2539) ได้กล่าวถึงแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า หมายถึงการที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถที่จะมีโอกาสเข้าดำเนินการ และมีอิทธิพลในกิจกรรมและกระบวนการพัฒนา อีกทั้งยังได้รับผลจากการพัฒนาอย่างเสมอภาคโดยในการจัดการ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านเมืองปอน จะสามารถแบ่งออกเป็นลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1) การเข้าร่วมดำเนินการ

ในการประชุมก่อนทำงานประเพณีของพารานั้น ชาวบ้านเมืองปอนจะมีตัวแทนเข้าไปมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นในการประชุมทุกครั้ง นอกจากการประชุมแล้วการพูดคุยเสนอแนะ การให้ความร่วมมือนั้นก็เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน และตลอดระยะเวลาช่วงที่มีประเพณีของพารา มีการแวะเวียนพูดคุย เข้ามาดูในกลุ่มของเด็กนักเรียนที่ทำตัวของพาราที่โรงเรียน

“ชาวบ้านเข้ามาร่วม ส่วนร่วมเราแบ่งชัดเจน คือ เราเป็นคนทำของพารา ชาวบ้านจะต้องทำหิ้งและที่ห้อยประดับตกแต่ง เราก็คงไม่ได้ให้ของพาราเค้าทั้งหมด เค้าต้องทำหิ้งมา ถ้าเราให้เค้าหมด เค้าจะไม่เห็นคุณค่าแต่ให้เค้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ แล้วเวลาเราแห่ของพาราไป ทุกคนจะต้องมีขันดอกอย่างสมัยโบราณ เป็นข้าวตอกดอกไม้ไปรับของพาราแล้วก็มาวางบนหิ้ง คนเฒ่าคนแก่เวลาที่เราแห่ของพาราไป เค้าจะเอาเสื่อมาปูนั่งรอของพารา เค้าก็ยินดีด้วยทุกคน เข้าร่วมทุกคนและยิ่งนับวันก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นด้วย ปีที่หนึ่ง 100 ปีที่สอง 220 เพิ่มอีกเท่าตัว” (ครูแมว กัลยา รักจันทร์, สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2559)

“จะมีคณะกรรมการผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าอีกทีที่คอยชี้แนะว่าอันนี้ต้องทำแบบนี้ อันนี้ถูกต้อง ต้องมีผู้เฒ่ามาช่วย แต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา อย่างท่านพระครู เจ้าอาวาสเป็นที่ปรึกษา เพื่อไม่ให้มันผิดเพี้ยนไปจากเดิมหรือว่าเราจะปรับปรุงอย่างไรให้มันดีสอดคล้องกับปัจจุบัน” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“ตัวชาวบ้านที่ไม่ได้ลงมือไปร่วมในส่วนของการทำจองพารา แต่เป็นความร่วมมือในแง่ของการรับเอามาไว้ที่บ้านเพื่อบูชา เพราะว่ากรที่รับเอาจองพารามาไว้ที่บ้านเพื่อบูชา ถ้าเราไม่ได้จัดเตรียมที่ประดิษฐานหรือที่ตั้งจองพารานี้มันก็จะไม่ถูกและทำไม่ได้ การร่วมมือตรงนี้เขาก็จัดที่ตั้งเอาไว้ ทางวัดก็เอาของที่วัดไปแห่ด้วย เอาจองพาราที่วัดไปแห่ด้วย ให้นักเรียนมาเอาไปแล้วประดิษฐานไว้ แต่อาจจะแตกต่างในรูปทรงหรือขนาด” (พระครูอุฎฺฒันสมณคุณ, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)



ภาพที่ 4.11 งานโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพาราปี 2557

2) ได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์

ประการแรกคือ ชาวบ้านได้มีจองพาราไว้บูชา โดยไม่ต้องทำหรือซื้อเอง เพราะมีจองพาราที่นักเรียนจัดทำไว้แจกจ่ายให้กับชาวบ้าน

ประการที่สองคือ เด็กนักเรียนที่ได้ทำจองพารา จะได้ความรู้ความสามารถติดตัวไปในเรื่องของการทำจองพารา

ประการที่สาม คือ เมื่อมีการนำประเพณีจองพารามาสร้างเป็นกิจกรรมในการเชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้ามา ก็จะส่งผลถึง กลุ่มหรือชุมชนอื่น ๆ ที่มีไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

“เพราะอย่างโฮมสเตย์ก็จะมีรายได้เข้า ก็จะมีการร่วมมือด้วย ในส่วนของอาหาร เขามาพักบ้านไหนก็มีการเลี้ยง กลุ่มอาหารก็จะเข้าไปช่วยทำ ชาวบ้านทุกหลังก็ให้ความร่วมมือ อยู่แล้วครับ” (ชัชวาลย์ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)



ภาพที่ 4.12 งานกิจกรรมประเพณีจองพาราปี 2557

3) มีส่วนร่วมตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การวางแผน รวมทั้ง ดำเนินกิจกรรม

โดยในพื้นที่บ้านเมืองปอนนั้นจะมีการร่วมมือในการดูแลเรื่องการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมเป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว ด้วยบ้านเมืองปอนเมืองนั้นได้รับการสนับสนุนจาก สสส.ให้ เป็นแม่ข่ายในทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอนมาก่อนหน้า จึงส่งผลให้ คนในชุมชนมีการร่วมกันดำเนินการ วางแผนงานต่าง ๆ ทั้งก่อน และหลังเสร็จสิ้นงาน

“มีการแบ่งกลุ่ม จัดกลุ่มทำงานกันก็จะเป็นการช่วย ๆ กัน คนนี้เก่งด้านนี้ไปทำอันนี้ ที่จริงทุกคนทำเป็นหมด แต่จะเป็นการร่วมมือกันทั้งหมด ไม่ได้แบ่งเป็นกลุ่มอะไร กลุ่มนั้นกลุ่มนี้ไม่มี แล้วจากการมาร่วมกันทำงานนี้ก็ไม่มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นนะครับ เพราะว่าได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี” (ถนัด ชัยวิฑูรย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2559)

“จะมีการส่งตัวแทนชาวบ้านของชุมชนมาเข้าร่วมในการประชุมตั้งแต่เริ่มโครงการ ไปจนถึงจบโครงการ ก็จะมีการประชุมสรุปงานอีกครั้งเพื่อช่วยกันหาข้อผิดพลาดและนำมาปรับปรุงในปีต่อ ๆ ไป” (ชัยวุฒิ ชินิ, สัมภาษณ์, 13 เมษายน 2559)

“ส่วนหนึ่งก็คือผู้นำ การประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือ ก็ดี ทุกคนมาช่วยกัน เพราะถือว่าปีนี้มีครั้งหนึ่ง” (ก้านัน สุนทร เลิศขจร, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2559)

โดยสรุปแล้ว ด้วยชาวบ้านเมืองปอนนั้นให้ความสำคัญกับการจัดงานประเพณีจองพารา เนื่องจากส่วนใหญ่คนในชุมชนบ้านเมืองปอนมีความรักในวัฒนธรรมของตนเองเป็นอย่างมาก จึงเป็นการส่งผลให้คนในบ้านเมืองปอนมีการให้ความร่วมมือในการจัดงานทั้งของทางภาครัฐและในพื้นที่บ้านตนเอง โดยทั้งนี้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมตลอดตั้งแต่เริ่มจนถึงจบงาน ประเพณี และยังให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมกับการสรุปผลงาน แสดงความคิดเห็น และชี้แนะในจุดที่มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น เพื่อพัฒนาการจัดประเพณีจองพาราในปีต่อไปอย่างถูกต้องและสมบูรณ์

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา คุณลักษณะของสื่อประเพณีจອງพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการศึกษาเรื่องคุณลักษณะของสื่อประเพณีจອງพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจອງพารา และการนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด แม่ฮ่องสอนโดยในบทนี้ผู้วิจัย ข้อมสรุป อภิปรายผล และเสนอแนะในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

5.1 ความแตกต่างประเพณีจອງพารา จากอดีตถึงปัจจุบัน

5.2 บทบาทหน้าที่ของประเพณีจອງพารากับการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน

5.3 การปรับตัวเพื่อเป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเพณีจອງพารา

5.4 การมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5.5 ข้อเสนอแนะ

จากประวัติอันยาวนานของประเพณีจອງพาราที่ว่าถึงความเป็นมาของประเพณีที่ก่อเกิดมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาโดยทั้งหมด ซึ่งมีที่มาเริ่มต้นเกี่ยวกับการทำบุญในช่วงออกพรรษาที่ถือเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ โดยมีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเหมือนประธานที่จะเสด็จมารับบิณฑบาตรด้วยพระองค์เอง จึงทำให้เกิดความตั้งใจในการทำจອງพาราให้สวยงามและสมเกียรติที่สุด โดยเชื่อกันว่าความตั้งใจเหล่านั้นจะส่งผลถึงบุญกุศลต่าง ๆ ที่จะได้รับ และแม้จะมีความเชื่อของชาวไทยใหญ่อีกบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระมหาอุปคุตโดยเชื่อว่าพระมหาอุปคุตจะขึ้นมารับบิณฑบาตร จากมนุษย์ในวันก่อนออกพรรษาไม่ใช่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างที่ส่วนใหญ่เข้าใจกัน แต่ก็เห็นได้ว่าทั้งสองความเชื่อนั้น ยังคงมีรากฐานจากเรื่องการทำบุญทำกุศลของพระพุทธศาสนาเหมือนกันอย่างชัดเจน ซึ่งความเชื่อหลักที่มีการทำจອງพาราขึ้นมานั้นก็เพราะความต้องการที่จะทำบุญทำกุศลกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน

ด้วยบ้านเมืองปอนเป็นพื้นที่ ที่มีชาวไทยใหญ่ อาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตต่าง ๆ มีความเป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเองอย่างชัดเจน จึงถูกยกให้เป็นแม่ข่ายด้านพื้นที่ศึกษาและท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยที่นำเอาความเป็นเอกลักษณ์เช่น วิถีชีวิต ผ้าไต หรือประเพณีต่าง ๆ มาเป็นจุดเด่น โดยประเพณีจອງพาราเองก็ได้ถูกนำมาเป็นสื่อประเพณีหนึ่งในการสืบทอดวัฒนธรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของ

บ้านเมืองปอน ดังที่ สมควร กวียะ (2547, อ้างถึงใน ลัดดา จิตตคุตตานนท์, 2552) ได้กล่าวไว้ว่า “สื่อประเพณี เป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะจะทำให้เห็นการพัฒนาสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ที่คลุกคลีมีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมนั้น ๆ มากที่สุด หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่สร้างสรรค์วัฒนธรรมนั้น ๆ ขึ้นมาก็เป็นได้” โดยที่การจัดประเพณีของพารานั้นมีมาตั้งแต่ในอดีตโดยเป็นการจัดทำกันเองตามความเชื่อและประเพณีของชาวไทยใหญ่ อยู่ก่อนแล้ว จนเมื่อปี พ.ศ. 2557 ทางบ้านเมืองปอนได้เริ่มนำประเพณีของพารามาใช้เป็นสื่อในการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเมืองปอน ร่วมกับโรงเรียนบ้านเมืองปอน และประชาชนชาวบ้านเมืองปอนที่เป็นตัวแทนโดยปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งในการจัด “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของพารา (จองแข่งต่างสำปู้ด)” มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1) เพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีแก่ลูกหลานและทุกภาคส่วนในชุมชนอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของพารา (ซุ้มประสาทรับเสด็จ) ส่งเสริมและพัฒนาบ้านเมืองปอนเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าไต (ไทยใหญ่)

2) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณีบ้านเมืองปอน

3) เพื่อเผยแพร่กิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าไต (ไทยใหญ่) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีของชนเผ่าไต (ไทยใหญ่) (บันทึกข้อความขออนุมัติดำเนินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของพารา

โดยวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ มีความสอดคล้องกับหัวข้อการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ซึ่งผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณีของพาราในฐานะของสื่อที่นำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอน

5.1 ความแตกต่างประเพณีของพารา จากอดีตถึงปัจจุบัน

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของประเพณีของพาราโดยศึกษาในลักษณะการเปรียบเทียบระหว่าง อดีตและปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสื่อประเพณีของพาราอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยได้แบ่งออกเป็น 2 คุณลักษณะ คือ

5.1.1 คุณลักษณะของรูปแบบประเพณีจองพารา

วิธีการจัดทำประเพณีจองพาราตั้งแต่ เริ่มการสร้างจองพารา การเดินขบวนแห่จองพารา วิธีการบูชาจองพารา และหลังจบประเพณีจองพารา ระหว่างอดีตและปัจจุบันนั้นมีความแตกต่างกัน ด้วยปัจจุบันมีการจัดทำประเพณีจองพาราให้เป็น “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจองพารา (จองแข่งต่างสำปัด)” จึงมีการจัดการกิจกรรมเพิ่มขึ้นมา โดยข้อมูลและการวิเคราะห์ของผู้ศึกษา สามารถแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลาดังนี้

1) ช่วงก่อนประเพณี (จัดทำจองพารา) รูปแบบของประเพณีจองพาราในขั้นตอนการสร้างจองพารานั้นในอดีตจะมีการสร้างเองในแต่ละบ้านแต่ในปัจจุบันนั้นบ้านเมืองปอนมีโครงการให้มีการจัดทำจองพาราจากเด็ก ๆ ในโรงเรียนเพื่อส่งมอบให้กับผู้คนในชุมชน หรือบางบ้านจะใช้วิธีสั่งซื้อจากช่างทำจองพารา และยังมีส่วนหนึ่งที่ยังคงทำจองพาราด้วยตนเองอยู่เหมือนในสมัยอดีต

2) ช่วงแห่จองพารา ส่วนของการเดินขบวนแห่จองพารานั้นในอดีตแท้จริงแล้วจะไม่มี การเดินแห่จองพารา จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเมืองปอนจะให้ข้อมูลตรงกันว่า แท้จริงแล้วในปัจจุบันนี้ที่มีการสร้างขบวนแห่จองพาราขึ้นมาเพื่อเพิ่มความน่าสนใจในประเพณี และเพื่อความสวยงาม เท่านั้น โดยในบ้านเมืองปอนนั้นการแห่จองพาราจะจัดทำโดยมีความร่วมมือกันของ ภาครัฐ โรงเรียน และคนในชุมชนซึ่งมีตัวแทนคือผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นหลัก

3) ช่วงการบูชาจองพารา ในส่วนขั้นตอนวิธีการบูชาจองพาราในปัจจุบันยังคงมีขั้นตอน พิธีการ วิธีการ และเครื่องของที่ใช้ในการบูชาจองพาราเหมือนกันกับในอดีต ซึ่งมีระยะเวลาในการวางไว้ คือประมาณ 7-15 วัน และเมื่อจบช่วงประเพณีจองพาราแล้วผู้คนในบ้านเมืองปอนจะนำจองพาราลงจากหิ้งในบ้านของตนแล้วจึงนำไปวางไว้ตามต้นไม้ในป่า

5.1.2 คุณลักษณะด้านเนื้อหาและคุณค่าของประเพณีจองพาราที่มีต่อคนในชุมชนบ้านเมืองปอน

เนื้อหาและคุณค่าของการการทำบุญในประเพณีจองพารา ที่ในอดีตนั้นชาวบ้านจะเชื่อว่าทำแล้วจะเป็นการทำบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่กับพระพุทธเจ้า ทำแล้วจะได้โชค ได้พร ได้มีความสุขตลอดปีอย่างแน่นอนเพราะมีความเชื่อที่ว่าพระพุทธเจ้านั้นจะเสด็จลงมาภิรมหาบาทด้วยพระองค์เอง ฉะนั้นหากไม่ได้ทำจะถือเป็นเรื่องใหญ่ ถือว่าขาดสิ่งสำคัญในชีวิตไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้แต่ละบ้านเรือนจะมีการทำกันเองภายในแต่จะมีพิธีทุกอย่างพร้อมกันและเหมือนกัน แต่ในปัจจุบันนั้นเนื้อหาและคุณค่าเหล่านี้ถูกลดลงมาแม้จะยังมีการทำกันเป็นปกติอยู่แต่ความรู้สึกที่ว่าได้การทำบุญที่ยิ่งใหญ่ คงจะเหลือไว้เพียงทำแล้วมีความสุขเท่านั้น ความเชื่อต่าง ๆ เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปก็กลายเป็นความเชื่อที่ถูกส่งต่อกันมา เป็นการทำตามผู้หลักผู้ใหญ่ เพื่อรักษา

ประเพณีไว้ไม่ให้สูญหาย โดยมีความน่าสนใจของการเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนได้มาทำร่วมกัน มาเพิ่มความน่าสนใจของงานประเพณี

จะเห็นได้ว่าประเพณีจองพาราในบ้านเมืองปอนนั้นยังคงมีความเหมือนเดิม ดั้งเดิมไว้ อยู่เป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีในบางส่วนที่ลดลงและมีเพิ่มขึ้นมาเพื่อความน่าสนใจเช่น การเดินขบวน แห่ หรือการไม่ได้เป็นผู้ลงมือทำจองพาราด้วยตนเอง แต่ให้นักเรียนเป็นผู้ทำ นั่นก็เป็น วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้มีการสืบสาน วัฒนธรรม โดยใช้สิ่งใหม่เข้ามาดึงดูดหรือมากระตุ้นให้ เกิดความสนใจ และใส่ใจ ก่อนที่สิ่งเก่า ๆ จะเลือนหายไปตามกาลเวลา

สุทัศน์ กันทะมา (2542) ได้ศึกษาเรื่องการคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทย ใหญ่โดยผลการวิจัยพบว่า

1) เงื่อนไข ปัจจัย ที่ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่คือ การเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่อยู่ใน รูปของความสำเร็จซึ่งมีการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรม จนกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ สิ่งที่เหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ ศาสนาและความเชื่อได้ให้ความสำคัญต่อคำสอนโดย มีพิธีกรรมเป็นส่วนเชื่อมโยง ผ่านการกล่อมเกลาโดยชุมชนทำให้มีการปฏิบัติสืบต่อมา เป็นการ กระทำซ้ำจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่ง

2) ส่วนกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนชาวไทยใหญ่คงอยู่นั้น ประกอบด้วยครอบครัวจะทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาพูด แบบแผน ความประพฤติตามวิถีชีวิตแก่ ลูก ผู้อาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ พระทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรมและ การศึกษา ผู้ชำนาญการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางช่าง หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน เครือญาติทำหน้าที่สนับสนุน ช่วยเหลือในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ

วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ที่คงอยู่นั้นไม่ได้คงอยู่เหมือนเช่นในอดีต มีการ เปลี่ยนแปลงทั้งในด้านคุณค่าของวัฒนธรรมและรูปแบบ

เมื่อนำประเพณีจองพารามาพิจารณาตาม “ลักษณะของประเพณี” จะสามารถนำมาสรุป และอภิปรายได้ดังนี้

1) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและคนในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งดี ตลอดทั้งได้ร่วมมือ กันปฏิบัติตาม ในการสร้างประเพณีแต่ละอย่างขึ้นมานั้นน่าจะได้อาจได้จากสภาพแวดล้อม การทำมาหากิน ความเชื่อ ฯลฯ

ประเพณีจองพารามีความเป็นมาจากการเคารพความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ของชาวไทยใหญ่ ริเริ่มจากความเชื่อในการทำบุญ ซึ่งเปรียบเสมือนการทำความดี ทำสิ่งดี ๆ ให้กับตนเองและครอบครัว คนรอบข้าง ซึ่งเหล่านี้เป็นพื้นเพทางสังคมของชาวไทยใหญ่ ที่ให้ เรื่องนี้เป็นสำคัญในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้เป็นเกี่ยวกับการทำมาหากินก็ต้องใช้บุญกุศลที่ได้ ทำ เป็นตัวช่วยให้มีกินมีใช้ ครอบครัวอยู่สบาย จึงเทียบได้ว่าเป็นสังคมความเชื่อและความ ศรัทธาอย่างแท้จริง

2) เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยจะสืบทอดด้วยการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาจากรูปแบบของประเพณีของพาราที่ได้สรุปไว้ในตอนต้นจะเห็นได้ว่าการจัดทำของพาราในบ้านเมืองปอนในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาที่มีความต้องการที่จะถ่ายทอดและสืบทอดประเพณีให้คนรุ่นหลังได้ทำต่อกัน จึงได้จัดเป็นโครงการขึ้นมา โดยให้นักเรียนและคนในชุมชนรุ่นหลัง มาศึกษาวิธีการทำและ ทำด้วยตนเองโดยให้ผู้ชำนาญ หรือผู้สูงวัยที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำของพาราในพื้นที่เป็นคนถ่ายทอดความรู้ให้ด้วยตนเอง

3) เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ประเพณีแต่ละอย่าง ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย โดยอาจจะเปลี่ยนแปลงรายละเอียดบางอย่างให้ผิดแผกไปจากเดิม เพื่อให้ทันกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของสังคม

จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากคนในบ้านเมืองปอน จะพบว่าประเพณีของพาราได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบางส่วน เนื่องจากยุคสมัย เวลา และวิถีชีวิต แม้คนในบ้านเมืองปอนจะยังคงไว้ซึ่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นหัวใจหลักเพียงใด แต่ในแง่มุมของวิถีชีวิตที่ต้องการเวลาในการทำงานมากขึ้น การรวมกิจกรรมหรือประเพณีต่าง ๆ มีข้อจำกัดเพิ่มขึ้น จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงความเปลี่ยนแปลงได้

ดังที่ เสฐียรโกเศศ (2524, อ้างถึงใน วันทนา เตชะสุวรรณ, 2548) ได้กล่าวถึงประเพณีและการเปลี่ยนแปลงของประเพณี สรุปได้ว่า “ประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่เราประพฤติปฏิบัติกันอยู่เสมอและเป็นเรื่องธรรมดาที่ไม่ว่าสิ่งใดถ้าเป็นอยู่อย่างนั้นโดยไม่มีสิ่งใหม่เข้ามาเสริม สิ่งเก่าสิ่งนั้นก็จะต้องสูญสิ้นไป ประเพณีก็เช่นกัน การที่ประเพณีไทยยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าและสามารถเข้ากันได้ดี โดยประเพณีนั้นจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อยทุกยุคสมัย ดังนั้น ประเพณีจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมาและได้มีการประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนเป็นมรดกทางสังคมและเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ โดยประเพณีนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมตามกาลสมัยได้”

เมื่อเราเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับประเพณีของพาราแล้ว จะพบว่าการดำเนินประเพณีไปในปัจจุบันกับอดีตมีความแตกต่าง เหล่านั้นเกิดขึ้นจากกาลเวลาที่หมุนไป วิถีชีวิตที่วุ่นวายในยุคปัจจุบันของผู้คนมีผลต่อการทำให้บางอย่างกำลังเริ่มสลาย การปรับเปลี่ยนต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อให้ประเพณียังคงอยู่ต่อไปได้ โดยในงานวิจัยนี้ จะใช้แนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่าในการเปรียบเทียบการปรับตัวของสื่อประเพณีของพารา สามารถสรุปได้ดังนี้

ส่วนที่เป็นส่วนที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า คือ ดอก ใบ และผล ซึ่งเปรียบได้กับรูปแบบของประเพณีของพาราที่นั้นยังคงอยู่อย่างเดิมมาแต่วิธีการบูชาเท่านั้น แต่จะมีการปรับเปลี่ยนในส่วนของการจัดทำของพารา ที่มีการทำโดยเด็ก ๆ ในโรงเรียนบ้านเมืองปอน และปราชญ์ชาวบ้าน แล้วจึงนำไปแจกจ่ายให้กับชุมชน นอกจากนั้นก็จะมีการเพิ่มรูปแบบการจัดประเพณีของพาราขึ้นมา ด้วยการเดินขบวนแห่ซึ่งแต่เดิมนั้นไม่เคยมีมา

ส่วนของลำต้น ซึ่งเปรียบเสมือน เนื้อหาของประเพณี และวิถีแบบชาวไทยใหญ่ ของคนในชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านนั้น ยังคงเดิมอยู่ ซึ่งเป็นลำต้นหรือกลุ่มคนที่คอยยึด ช่างของ ใบ ดอก ผล และรากให้อยู่ด้วยกันไว้ โดยมีการส่งต่อองค์ความรู้เหล่านี้ สู่เด็ก ๆ รุ่นหลังเช่นเดิมมา การเปลี่ยนแปลงไปเป็นส่วนของการจัดทำ ที่มีการเพิ่มในเรื่องของการจัดเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในส่วนเนื้อหาของกิจกรรม ที่เป็นกิจกรรมของแต่ละบ้านนั้น ได้ถูกเพิ่มเติมในการเป็นกิจกรรมชุมชน

และส่วนของราก ซึ่งเป็นส่วนที่มองไม่เห็นและเป็นส่วนที่ไว้หล่อเลี้ยงดอก ใบ ผล ลำต้นให้คงอยู่ได้ ซึ่งในที่นี้เปรียบกับ คุณค่า และความหมายของประเพณีของพารานั้นจะเห็นได้ว่า ยังคงรักษา ความเชื่อและคุณค่าทางจิตใจไว้เหมือนเช่นเดิม

จึงสามารถสรุปได้ว่า คนบ้านเมืองปอนนั้นได้พยายามที่จะอนุรักษ์และรักษาประเพณีวัฒนธรรมไว้เป็นอย่างดี ซึ่งดูได้จากส่วนที่สำคัญที่สุดในต้นไม้ คือ รากของวัฒนธรรมนั้นยังคงอยู่อย่างแข็งแรงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไป มีความตั้งใจในการดูแลประเพณีของตนเองไว้ให้ดำเนินไปในแบบถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

5.2 บทบาทหน้าที่ของประเพณีของพารากับการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน

จากข้อมูลด้านคุณลักษณะของประเพณีของพาราที่เราได้ทราบกันในหัวข้อเบื้องต้น ทำให้พบว่าการใช้สื่อประเพณีของพาราของบ้านเมืองปอนในยุคปัจจุบันนั้นมีการปรับเปลี่ยนเกิดขึ้น เพื่อให้เข้ากับยุคปัจจุบัน และการนำมาชูขึ้นมาเป็นกิจกรรมหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในช่วงสองปีที่ผ่านมา คือ 2557-2558 โดยวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ มีความสอดคล้องกับหัวข้อการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ซึ่งผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณีของพาราในฐานะของสื่อที่นำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอน โดยจะสรุปข้อมูลการศึกษาตามองค์ประกอบของการสื่อสาร SMCR ออกมาดังนี้

1) ผู้ส่งสาร (Sender) ในที่นี้คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเมืองปอน โรงเรียนบ้านเมืองปอน ปราชญ์ชาวบ้าน และแกนนำชุมชนบ้านเมืองปอนโดยการใช้สื่อประเพณีของพาราของบ้านเมืองปอนมาจัดทำเป็น “โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของพารา (จองแข่งต่างสว่างปู้ด)” เพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์วัฒนธรรมครั้งนี้

2) สาร (Message) เรื่องราวของประเพณีของพารา ทำหน้าที่เป็น สาร ที่มีความเป็นวัจนภาษา และอวัจนภาษาในตัวเอง

สารที่เป็นวัจนภาษา คือ การบอกกล่าวเล่าเรื่องราวของประเพณีของพาราผ่านการอบรม และการส่งต่อความรู้ต่าง ๆ จากปราชญ์ชาวบ้านและคนในชุมชนสู่ผู้รับสาร

สารที่เป็นอวัจนภาษา คือ ศิลปะ วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ถูกแสดงออกมาในระหว่างการจัดงานประเพณี เช่น การฉลุลายบนจอพารา ที่ทำให้เห็นถึงลวดลายที่มาจากศิลปะของชนชาติไทยใหญ่ หรือการเดินขบวนแห่ที่มีการแต่งกายเป็นสัตว์หิมพาน ที่แสดงถึงประวัติของประเพณีของพาราที่กล่าวถึง การมารับเสด็จพระพุทธเจ้าของสัตว์ป่าหิมพานต์ในวันออกพรรษานั้น เช่นกัน

3) ช่องทาง (Channel) ประเพณีของพารา, กิจกรรมการจัดงาน

ในประเพณีของพาราการจัดการโดยใช้รูปแบบกิจกรรมที่มีอยู่แล้วของประเพณีเป็นช่องทางในการสื่อสาร พร้อมทั้งเพิ่มเติมในส่วนของการจัดอบรม การจัดการเดินขบวนแห่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

4) ผู้รับสาร (Receiver) คนในชุมชนและคนภายนอกชุมชนบ้านเมืองปอน โดยทั้งสองส่วนนี้ต่างมีความรู้ในการถอดรหัสสารที่ส่งมาต่างกัน

จากการแบ่งหน้าที่ของสื่อประเพณีของพาราตามองค์ประกอบการสื่อสาร ในการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอนนั้น จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของประเพณีของพารา คือ เป็นสาร และ เป็นช่องทางในการสื่อสาร ของกิจกรรมนี้ โดยมีผู้ส่งสารคือ อบต. รร. บ้านเมืองปอน และกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมของพาราในรูปแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการนำไปกระตุ้นการท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอน

โดยที่มีกลุ่มผู้รับสาร ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักคือ คนในชุมชนเอง เด็ก ๆ รุ่นใหม่ และคนภายนอก โดยในระยะสองปีที่ผ่านมาได้รับการตอบรับอย่างดีในการทำสื่อสารครั้งนี้กับคนในชุมชน จะเห็นได้ว่า คนในชุมชนซึ่งเป็นคนไทยใหญ่นั้นมีความสนใจในการจัดประเพณีของพาราอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และเมื่อมีการนำมาจัดเป็นกิจกรรมของชุมชน ก็ได้รับการตอบรับในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี

แต่ในกลุ่มคนภายนอกพื้นที่บ้านเมืองปอน หรือที่เรียกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวนั้น ยังคงไม่ได้รับความสนใจเท่าไรนัก โดยดูได้จากกรณีที่นักท่องเที่ยว ยังไม่มีการแสดงเจตนาที่จะเข้ามาท่องเที่ยวหรือศึกษาเกี่ยวกับประเพณีของพาราโดยตรง เป็นเพียงความบังเอิญที่ได้มีโอกาสเข้ามาตรงกับช่วงเวลาของประเพณีพอดี โดยที่เป้าหมายหลักในการเข้ามาของนักท่องเที่ยวนั้น ยังคงเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านเมืองปอน

ซึ่งตรงกับงานวิจัยของวันทนา เตชะสุวรรณ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของสื่อบุคคลและสื่อประเพณีในการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีของชาวบางกอกน้อย: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนบ้านบุ ผลการศึกษาพบว่าสำหรับเรื่องสื่อประเพณีนั้น กลุ่มตัวอย่างทั้งผู้นำความคิดเห็นและผู้รับสารเห็นว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพอีกสื่อหนึ่งในการถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนบ้านบุ เพราะประเพณีจะเป็นทั้งผู้ส่งสาร สาร และ

ช่องทางในการสื่อสารด้วยตัวเอง นอกจากนี้ สื่อประเพณีสามารถแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่แท้จริง สะท้อนให้เห็นสภาพสังคม มีความสนุกสนานได้เห็นของจริง ทุกคนได้มีส่วนร่วมในประเพณีนั้น ๆ และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาสื่อประเพณีของพาราตามองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันได้แก่ ที่ The European Center for Traditional and Religious Culture หรือ ECTARC (n.d., อ้างถึงใน วาลิกา แสนคำ, 2545) จะพบว่าสื่อประเพณีของพารานั้นมีความน่าสนใจหรือสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวอยู่ 3 ประการ นั่นคือ

1) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม

โดยในตัวของพารานั้นมีความน่าสนใจตั้งแต่ การจัดทำให้มีลักษณะเหมือนปราสาท มีการตัด ฉลุ ลวดลายต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นคน (ไต) ไทยใหญ่ไว้ได้อย่างประณีต และสวยงาม นอกจากนี้การทำหิ้ง การประดับตกแต่งต่าง ๆ ยังคงเสน่ห์ของความเป็นวัฒนธรรมไทยใหญ่ ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม

2) ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการจัดประเพณีของพารามาแต่โบราณ และในปัจจุบันแม้จะมีความเชื่อที่ลดลง แต่แนวทางปฏิบัติตามความศรัทธาในศาสนายังคงอยู่ ดังเช่น การนำสวดดอก (กระสวยดอกไม้) มาใช้ในการรับอัญเชิญของพาราไว้ในบ้าน หรือการไปสวดถวายของพาราที่วัด เมื่อเสร็จสิ้นพิธีแล้วนั้น ก็ยังคงมีการปฏิบัติกันเช่นเดิม

3) วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย

ประเพณีของพาราเป็น 1 ในประเพณี 12 เดือน ของชาวไทยใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ยังคงรัก และหวงแหนรูปแบบวัฒนธรรมของตน เสมอมา โดยเฉพาะที่บ้านเมืองปอนนั้นจะเห็นได้ว่าการถูกยกให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ สืบสานประเพณีวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับความหวงแหน และต้องการดำรงวัฒนธรรมของคนในพื้นที่เอง จึงทำให้บ้านเมืองปอนนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างดี

และนอกจากนั้น เมื่อพิจารณาตามเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539, อ้างถึงใน สุดชีวิต นันทวัน ณ อยุธา, 2551) ที่ได้ศึกษาและเสนอว่า คือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1) ต้องดำเนินการในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว

2) ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วน ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวเท่าเทียมและเสมอภาคกัน

4) ต้องชี้ นำตามความต้องการของประชาชนท้องถิ่น และ ชุมชนในพื้นที่
ท้องถิ่น

จะพบว่า การท่องเที่ยวเมืองปอนโดยใช้ประเพณีของพาราเป็นสื่อ นั้น สามารถพัฒนาจน
ก่อเกิดเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากบ้านเมืองปอนนั้นใช้ธรรมชาติ ของวิถี
ชีวิตวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นหลักในการดำเนินการ โดยผ่านการมีส่วนร่วมคิดเห็น เสนอแนะ ลง
มือปฏิบัติและแก้ไข ตกเดือน ด้วยคนในชุมชนเอง โดยผลประโยชน์ที่ได้รับนั้นก็สามรถกระจาย
ไปได้ในทุกกลุ่ม ทุกภาคส่วน โดยมีความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นที่มีทิศทางเดียวกัน
กับวัตถุประสงค์ของภาครัฐในบ้านเมืองปอน นั่นคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์
ประเพณีวัฒนธรรมไว้ให้ยั่งยืน ตามที่งานวิจัยของวารินทร์ จิตคำภู่ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง การ
อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรมการบริหารสภาวะวัฒนธรรมอำเภอ
จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่าควรเน้นในด้านความร่วมมือกันของภาครัฐ เอกชนและ
ประชาชน มีองค์กรสำหรับดำเนินการที่ชัดเจน ประเพณีพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ที่ควรอนุรักษ์
ส่งเสริมเป็นพิเศษได้แก่ปอยสาบลอง จองพารา (ปราสาทพระพุทธร) และประเพณีกันต่อ (ขอ
ขมา) องค์กร/หน่วยงานที่มีหน้าที่สนับสนุนส่งเสริม ได้แก่ หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น
องค์กรทางด้านวัฒนธรรม องค์กร/หน่วยงานที่ทำหน้าที่ปฏิบัติได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่น

5.3 การปรับตัวเพื่อเป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเพณีจองพารา

จากบทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณีจองพารา เราจะเห็นว่าประเพณีจองพาราที่เราแยก
องค์ประกอบของสื่อไปแล้วนั้น “ประเพณีจองพารา” จะมีหน้าที่เป็นสารและสื่อในรูปแบบการ
สื่อสารของบ้านเมืองปอน โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งโจทย์เกี่ยวกับการนำไปใช้ในการ
พัฒนาการท่องเที่ยวที่เราได้ข้อมูลมาจากตอนต้นแล้วว่าประเพณีจองพาราในอดีตนั้น มีความ
แตกต่างกับปัจจุบัน ดังนั้นในข้อนี้ผู้วิจัยจะเสนอข้อมูลให้เห็นว่า ประเพณีจองพารา นั้น มีการ
ปรับตัวแบบไหนในการสื่อสารครั้งนี้ ตามแผนแนวคิดต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวนอนเมื่อมาทำ
หน้าที่สารและสื่อ สามารถสรุปได้ว่า การนำเอาประเพณีจองพารามาใช้ในการท่องเที่ยวนั้น มี
การเปลี่ยนแปลงไปในส่วนของเปลือก ที่มีการเปลี่ยนวิธีการทำจองพารา คือ การทำโดย
นักเรียนของโรงเรียนบ้านเมืองปอนและ มีการทำการแห่จองพาราเพิ่มขึ้นจากเดิมที่ไม่เคยมีมา
ก่อน ส่วนกระป๋องนั้นมีการปรับเนื้อหาของประเพณีขึ้นมา คือเพิ่มในเรื่องของการรักษาประเพณี
วัฒนธรรมเอาไว้ และนอกจากนั้นจากประเพณีที่เป็นกิจกรรมของครอบครัว เปลี่ยนกลายเป็น
กิจกรรมของชุมชน เมื่อแบ่งไปตามบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารจะเห็นได้ว่า

ในฐานะ สาร ประเพณีจองพารา มีการปรับตัวไปในเรื่องของเนื้อหาที่จากเดิม เป็น
กิจกรรมของชุมชน แต่เมื่อถูกส่งให้ทำหน้าที่ในการท่องเที่ยว ก็ต้องปรับให้เป็นวิถีชีวิตของคน

ในชุมชน เป็นกิจกรรมชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นการ รักษาวัฒนธรรมไว้ มากกว่าเป็นการจัดทำ เพื่อความสุขอย่างเดียว คุณค่าและความหมายต่าง ๆ ที่เป็นแก่นสำคัญของประเพณีนั้น ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จึงทำให้เราได้ทราบว่า ผู้รับสาร หรือกลุ่มคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวนั้น จะได้รับรู้ คุณค่า/ความหมายของประเพณี อย่างถูกต้อง

ในฐานะ สื่อ ประเพณีจອງพารามีการปรับตัวในเรื่องของรูปแบบ คือการเพิ่มเติมขั้นตอน การแห่งจອງพารา โดยวัตถุประสงค์ของการเพิ่มเติมนี้ก็เพื่อการดึงดูด กลุ่มเป้าหมาย โดยสร้างให้มีกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นมาในปัจจุบัน

สุรีย์ บุญญานุพงศ์ และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ (2539) ได้ทำ การศึกษาประเพณีเพื่อ การท่องเที่ยวจุดเปลี่ยนของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า เมื่อกิจกรรมทางประเพณี กลายเป็นวัตถุติดในการท่องเที่ยวรูปแบบของกิจกรรมตามแบบเดิมของท้องถิ่น มักจะถูก ปรับเปลี่ยน ไปเพื่อให้เกิดความน่าตื่นตา ตื่นใจแก่นักท่องเที่ยว ผู้ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม ประเพณี มิใช่มีเพียงชาวบ้านหรือคนในชุมชนเท่านั้น หากแต่มีหน่วยงานและ องค์กรต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วย ซึ่งมีผลทำให้ต้องมีการปรับระบบการจัดการดำเนินงานเสียใหม่

สำหรับการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน หากได้พิจารณาต้นไม้แห่งคุณค่าตามแนวนอน เรา จะเห็นว่าต้นไม้ั้นประกอบด้วย 3 ชั้นด้วยกัน ประกอบด้วย เปลือก (ส่วนที่อยู่นอกสุด) กระทบ (ส่วนที่อยู่ถัดเข้ามา) และแก่น (ส่วนที่อยู่วงในสุด) การแบ่งชั้นทั้ง 3 ของต้นไม้จะโยงใยมาถึง เรื่อง “การปรับเปลี่ยน” เพราะโดยธรรมชาติของต้นไม้แล้ว เปลือกเป็นสิ่งที่ปรับได้และปรับอยู่ เสมอ กระทบนั้นจะปรับได้บางส่วน แต่แก่นนั้นเป็นสิ่งที่ต้องรักษาเอาไว้ให้เหมือนเดิม เนื่องจาก เป็นส่วนสำคัญที่สุดของต้นไม้ ทั้งนี้การพิจารณาเรื่องการจัดวางคุณลักษณะใดเป็นแก่น กระทบ หรือเปลือกนั้น ต้องยึดถือหลักเรื่อง “สิทธิของเจ้าของวัฒนธรรม” โดยที่กาญจนา แก้วเทพ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า “คนข้างนอกไม่ควรจะไปก้าวก่ายล่วงละเมิดการตัดสินใจของเจ้าของ วัฒนธรรม”

เมื่อเราได้รู้ถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนองค์ประกอบการสื่อสารของประเพณีจອງ พาราแล้ว ทำให้เราได้เห็นว่าสื่อประเพณีจອງพารายังเป็นสิทธิของชาวบ้านเมืองปอนอยู่ แม้จะมีการเข้ามาทำงานของภาครัฐ ในการส่งเสริมประเพณี แต่ยังคงอยู่ในการเข้ามามีส่วนร่วม บางส่วนเท่านั้น โดยการลงมือจัดทำกิจกรรมในทุกขั้นตอนยังคงเป็นหน้าที่ของชาวบ้านเมืองปอน โดยผ่านตัวแทนภาคประชาชน อย่างปราชญ์ชาวบ้านและคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน เป็นผู้คอยดูแล ประเพณีอยู่ โดยในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมนั้นมีความคิดเห็นในการนำประเพณีจອງพารามาใช้ แบ่งออกเป็น 2 หน่วยความคิดดังนี้

- 1) มีความยินดีในการส่งเสริมให้ประเพณีจອງพาราเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม
- 2) ความหวงแหนในวัฒนธรรมและข้อเสนอแนะ

โดยสรุปแล้วบ้านเมืองปอนนั้นได้นำความเป็นพื้นที่ส่งเสริมวัฒนธรรมมาใช้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยววัฒนธรรมในชุมชนมาช้านานแล้ว โดยประเพณีของพาราในวันนี้ นั้นได้รับบทบาทอีกหนึ่ง คือเป็นสื่อประเพณีที่บ้านเมืองปอนนำมามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง โดยได้รับการยินยอม และ เห็นด้วยของคนภายในชุมชนเป็นอย่างดี แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งชาวบ้านเมืองปอนนั้นไม่ได้ละเลยเรื่องของการดูแลปกป้องประเพณีวัฒนธรรมที่หวงแหนของตน ไม่ให้ถูกปรับเปลี่ยนไป หรือผิดเพี้ยนไปเมื่อมีการเข้ามาของการท่องเที่ยว โดยมีการปรึกษาหารือถึงวิธีการส่งต่อข้อมูลทางวัฒนธรรมที่ถูกต้องและช่วยกันดูแลสอดส่อง คอยบอกคอยเตือนนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาอยู่เสมอ เพื่อให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่บ้านเมืองปอนของพวกเขาครั้งนี้เป็นการท่องเที่ยวที่สามารถมีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันไปอย่างยั่งยืน

ดังที่ ชุสิทธิ์ ชูชาติ (2558, อ้างถึงใน สุดชีวิต นันทวัน ณ อยุธยา, 2551) ได้กล่าวถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งมีอยู่ 5 ประการคือ

- 1) ควบคุมคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
- 3) ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับพื้นที่
- 4) ดูแลพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว
- 5) ให้บริการนักท่องเที่ยว

5.4 การมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัด

แม่ฮ่องสอน

จัดกิจกรรมประเพณีของพาราของบ้านเมืองปอนที่ผ่านมาในอดีตนั้น จะเป็นการทำตามความเชื่อทางศาสนา โดยทุกบ้านหลังคาเรือน ก็จะมีรู้ถึงระยะเวลาในการทำโดยไม่จำเป็นต้องใช้การประชาสัมพันธ์หรือการประชาสัมพันธ์มาเป็นกิจกรรมใด ๆ เพื่อช่วยกระตุ้นให้เกิดประเพณีจึงเป็นเรื่องปกติที่ชาวบ้านจะทำเองพารากันเอง ต่างคนต่างทำแล้วจึงค่อยมาประดับหน้าบ้าน แต่ในปัจจุบันที่ยุคสมัยเปลี่ยนไป ผู้คนเปลี่ยนจากรุ่นสู่รุ่น ประเพณีบางส่วนจึงอาจสูญหายไป ชาวบ้านเมืองปอนตระหนักถึงข้อนี้จึงมีการนำประเพณีของพารามาเป็นสื่อในการกระตุ้นและเสริมสร้างการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม โดยใช้ความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนในการทำงาน

จากแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) สามารถนำมาอภิปรายการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนบ้านเมืองปอนในประเพณีของพาราได้ดังนี้

เมื่อมองตาม Cohen and Uphoff (1980) ที่ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ จะสามารถนำมาสรุปการมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอนได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making) ประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจและการตัดสินใจปฏิบัติการ

ก่อนการจัดกิจกรรมประเพณีของพาราของบ้านเมืองปอนนั้นจะมีการประชุมระดมความคิด เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการ ชี้นำตามวิถีชุมชนที่ถูกต้อง และเป็นไปตามความต้องการและความพึงพอใจของทุกฝ่าย

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) โดยการให้มีการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

ในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการประเพณีของพารา ชาวบ้านเมืองปอนนั้นได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยทั้งหมด ทั้งร่วมให้คำปรึกษาแก่กันระหว่างทำของ ร่วมลงมือทำกับกลุ่มนักเรียน ร่วมในการเดินขบวน และร่วมในการบูชาของพาราอย่างถูกต้อง

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนบุคคล

การจัดประเพณีของพาราของบ้านเมืองปอนนี้มีประโยชน์ที่ชัดเจนให้กับชาวบ้านดังนี้

ประการแรก คือ ชาวบ้านได้มีของพาราไว้บูชา โดยไม่ต้องทำหรือซื้อเอง เพราะมีของพาราที่นักเรียนจัดทำไว้แจกจ่ายให้กับชาวบ้าน

ประการที่สอง คือ เด็กนักเรียนที่ได้ทำของพารา จะได้ความรู้ความสามารถติดตัวไปในเรื่องของการทำของพารา

ประการที่สาม คือ เมื่อมีการนำประเพณีของพารามาสร้างเป็นกิจกรรมในการเชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้ามา ก็ส่งผลถึง กลุ่มหรือชุมชนอื่น ๆ ที่มีไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวของบ้านเมืองปอนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

เมื่อสิ้นสุดงานประเพณีของพาราจะมีการสอบถามความคิดเห็นชาวบ้าน และมีการประชุมสรุปงานประเพณีของพาราเพื่อหาข้อผิดพลาดและร่วมกันแก้ไขในปีต่อ ๆ ไป

นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมของคนในบ้านเมืองปอนสามารถเรียกได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตามที่ White (1994, อ้างอิงใน ปารีชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) ได้อธิบายไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสามารถแยกแยะได้เป็น 2 ลักษณะคือ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) และการมีส่วนร่วมแบบเทียม (Pseudo-Participation)” White ได้นำแนวคิดของ Arnstein ซึ่งสะท้อนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนมาจัดกลุ่มใหม่ โดยเขาทำให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ Arnstein เรียกว่า การร่วมแลกเปลี่ยน ข้อคิดเห็น การร่วมเป็นพันธมิตร การส่งตัวแทนเข้าร่วมใช้สิทธิในการตัดสินใจ การควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง

โดยสรุปแล้วภาพรวมของการมีส่วนร่วมในประเพณีของพาราของชาวบ้านเมืองปอนนั้น เป็นไปในทิศทางที่ดี มีการร่วมมือร่วมใจ มีการช่วยเหลือ มีความสนใจ และชื่นชมในประเพณีที่จัดขึ้นในพื้นที่ของตน ด้วยคนทั้งบ้านเมืองปอนมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนหรือพื้นที่อยู่อาศัยของตนเองไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งภาครัฐและประชาชน มีส่วนร่วมมือกันทั้งการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและต้องการให้ประเพณีของพาราเป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวไปด้วยในตัวเอง ดังที่ วิล บัญบรรจง (2543) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการท่องเที่ยวที่ “ต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง โดยได้รับความร่วมมือจากทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน” มงคล จันทรบำรุง และสารภี ศิลา (2545) ได้ให้ทรรศนะถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยวว่า “การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืนไม่ได้ หากเป็นการดำเนินงานของกลุ่มหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงลำพัง โดยขาดความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน และการที่จะให้ชุมชนเห็นพ้องต้องกัน ก็ต้องเกิดจากการที่ชุมชนตระหนักถึงคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน”

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

โดยจากการศึกษานั้นจะเห็นได้ว่าโดยภาพรวมแล้ว การทำการดำเนินงานกิจกรรมของพารา ได้ตอบรับสนองตามวัตถุประสงค์ของ กิจกรรม อย่างชัดเจนในเรื่องของการสืบทอด วัฒนธรรมของคนในพื้นที่บ้านเมืองปอนได้เป็นที่น่าพอใจ แต่ยังไม่สามารถนำมาใช้ดึงดูดความสนใจด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้คนภายนอกได้ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการประชาสัมพันธ์ที่ยังคงมีน้อยสำหรับกลุ่มเป้าหมายนอกพื้นที่

นอกจากนี้ด้วยเป็นการทำกิจกรรมในช่วงปีมีแค่ 1 ครั้งและเป็นช่วงเวลาที่ยาก คือ เป็นเวลาที่ถูุกกำหนดไว้เพื่อควบคุมเรื่องการรักษาประเพณีวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างเดิม ซึ่งเป็นข้อดีในการดำรงรักษาวัฒนธรรมไว้ จึงทำให้การสื่อสารในเรื่องของการจัดงานเป็นไปได้ยาก จึงอาจใช้วิธีการ ประชาสัมพันธ์ภาพรวมของประเพณีและวัฒนธรรมไทยใหญ่ ผ่านสื่อที่ใช้

ง่ายแต่มีประสิทธิภาพต่อกลุ่มเป้าหมายภายนอกชุมชน และสามารถจัดทำสื่อเองได้โดยคนในชุมชน เช่นการใช้ Facebook Page เพิ่มขึ้นมาเพื่อ Link ไปยัง Website หลักของบ้านเมืองปอน นอกจากนี้ผู้ศึกษายังพบว่าการจัดทำข้อมูลเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์นั้น จะเป็นการเปิดโอกาสให้คนภายนอกได้มีโอกาสในการรับรู้ถึงวัฒนธรรมที่สวยงามของชาวไทยใหญ่ด้านอื่น ๆ อีกมาก และยังสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวมีการเตรียมตัวก่อนเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อีกด้วย เช่นการโพสต์ข้อมูลการแต่งกายแบบชาวไทยใหญ่ หรือวัฒนธรรมการกินอาหารแบบชาวไทยใหญ่ เหล่านี้นอกจากจะทำให้เกิดความรู้และสร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยวแล้ว ยังสามารถสร้างให้เป็นการป้องกันวัฒนธรรมจากผู้ที่จะเข้ามาท่องเที่ยวที่รับรู้และเตรียมตัวก่อน หรือผู้ที่ไม่มีความสนใจในวัฒนธรรมชาวไทยใหญ่อย่างแท้จริงหรือผู้ที่ไม่พร้อมจะทำตามกฎระเบียบที่อาจจะรู้สึกได้ถึงความกังวลและยุ่งยาก ได้อีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

5.5.2 ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัย

จากวัฒนธรรมไทยใหญ่ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาผ่านประเพณีจองพารา นั้น พบว่ายังมีในส่วนของอัตลักษณ์ความเป็นไทยใหญ่ที่ถูกแสดงออกผ่านประเพณีต่าง ๆ ในส่วนต่าง ๆ ของการจัดงานนั้นมีที่ไปที่ไปของการกระทำจากพื้นความเชื่อ ความศรัทธาของชาวไทยใหญ่อีกมากมายที่ยังไม่ได้ถูกแสดงออกมาในงานวิจัยชิ้นนี้

จากการศึกษาประเพณีจองพาราของบ้านเมืองปอนนั้น ผู้ศึกษาพบว่าขั้นตอนการจัดทำจองพารา ลวดลาย และรูปแบบต่าง ๆ รวมไปถึง การทำฐานรองรับจองพารา การจัดทำสวดดอกนั้น ล้วนมีขั้นตอนที่น่าสนใจและมีความหมายซ่อนไว้ ซึ่งสามารถนำมาจัดทำเป็นงานวิจัยที่ลงลึกไปอีกชั้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ หรือเป็นประโยชน์ต่อการรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีจองพารา หรือออกพระราชของชาวไทยใหญ่ไว้ได้อีกทาง

บรรณานุกรม

- กระปุกดอทคอม. (2557). งานประเพณีปอยส่างลอง ประจำปี 2557. สืบค้นจาก <http://travel.kapook.com/view85092.html>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). สื่อพื้นบ้านขานรับงานสุขภาพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). เรื่องสื่อสาร-การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ, เขียรชัย อิศรเดช, ประยุทธ์ วรรณอุดม, อุดุลย์ ดวงดีวีรัตน์, และอริยา เสวตามร์. (2548). สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ, สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์, และทิพย์พฐุ กฤษสุนทร. (2554). สื่อพื้นบ้านศึกษาในสายตานักเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). สรุปรายงานการดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2542). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2556). เที่ยวงานประเพณีออกพรรษาไทยใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประจำปี 2556. สืบค้นจาก http://www.gonorththailand.com/news_detail_55
- กิตติคุณ ประพิน. (2550). องค์ประกอบของการสื่อสารเพื่อการสืบทอดงานประเพณีปอยส่างลองในจังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

- โฆมส์ แชนจิตต์. (2548). การปรับตัวของสล่าพื้นบ้านในบริบทของการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา ชาวบ้านบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. ใน ศิราพร ณ ถกลาง, เพลงดนตรีปริศนา ผ้าทอ: ภูมิปัญญาด้านการละเล่นและการช่าง (หน้า 224-245). กรุงเทพฯ: ศูนย์มนุษยวิทยาสรินทร (องค์การมหาชน).
- จิราพร ขุนศรี. (2557). การสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีสี่บ้านเพลงซอล้านนาในบริบทของจังหวัดเชียงราย (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จิราวรรณ กาวิละ. (2544). ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (การค้นคว้าอิสระไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ณัฐชามณูช สุวิทยพันธ์. (2545). การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และแนวโน้มพฤติกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ ของนักท่องเที่ยวชาวไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธรรต ศรีรัตนบัลล์. (2553). ไทยใหญ่แม่ฮ่องสอน: การสรรค์สร้างความเป็นไทยใหญ่จาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างไทยใหญ่เดิมและไทยใหญ่พลัดถิ่น ทศวรรษ 2520-2550 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นภดล นพรัตน์. (2551). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). ท่องเที่ยวบุญบังไฟในอีสาน: บุญบังไฟต้องรับใช้ชาวยโสธรไม่ใช่ชาวยโสธรรับใช้บุญบังไฟ. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นุชจรินทร์ ทับทิม. (2553). การสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่าน กิจกรรมถนนคนเดิน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นุชนารถ ผือกพาคำ. (2558, 14 ตุลาคม). Mae Hong Son Province: ประเพณี (โพสต์บล็อก). สืบค้นจาก http://maehongsonprovince.blogspot.com/2015_10_01_archive.html
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปกรณ จินาคำ. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาบ้านห้วยฮี้ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน (การค้นคว้าอิสระ ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- ประทีป มูลเกา. (2546). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง: กรณีศึกษาศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาหมู่บ้านดอยเลี่ยม ตำบลแม่เหาะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ. (2549). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปิ่น บุตรี. (2552, 14 ตุลาคม). “จองพารา”กับศรัทธา 2 วิถี ที่แม่ฮ่องสอน. สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Travel/viewnews.aspx?NewsID=9520000122049>
- พงศ์กฤษฎี พลเลิศ. (2554). บทบาทการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (งานวิจัย คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก https://repository.rmutp.ac.th/bitstream/handle/123456789/1004/MCT_54_01.pdf;jsessionid=4CB00B484F3791FFD06FABD85F469BBD?sequence=1
- พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พระครูปลัดชินกร แก้วนิล. (2550). การเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าของปอยส่างลองในสังคมไทยใหญ่ปัจจุบัน (การค้นคว้าอิสระ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พระมหาบุญเรือง อายุวัฒนมงคล. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนฝั่งหมิ่นต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาแบบล้านนา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- มงคล จันทรบำรุง และสารภี ศิลา. (2545). ความคิดเห็นของชุมชนและบัณฑิตอาสาต่อโครงการจ้างบัณฑิตอาสา และผู้มีประสบการณ์ด้านการเงินเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- มธุรส ปรานไพรี. (2543). ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว: กรณีชุมชนไทยทรงดำ บ้านเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- มิ-มู. (2550, 20 พฤศจิกายน). ตักบาตเขาวงกต หนึ่งเดียวในประเทศไทย ที่ อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน (โพสต์บล็อก). สืบค้นจาก http://board.trekkingthai.com/board/show.php?forum_id=34&topic_id=109965
- รุ่งนภา รุ่งบันลือศักดิ์. (2551). ความคิดเห็นของผู้ชมที่มีต่อรายการสารคดีท่องเที่ยว: รายการผจญภัยไร้พรมแดน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- ลัดดา จิตตคุตตานนท์. (2552). การวิเคราะห์การสื่อสารเชิงวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่และสืบ
ทอดประเพณีบูชาอินทิล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก [http://koha.library.tu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-
detail.pl?biblionumber=534646](http://koha.library.tu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=534646)
- วันทนา เตชะสุวรรณ. (2548). บทบาทของสื่อบุคคลและสื่อประเพณีในการถ่ายทอดวัฒนธรรม
ประเพณีของชาวบางกอกน้อย: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนบ้านบุ (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วารินทร์ จิตคำภู. (2541). การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของ
กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ จังหวัดแม่ฮ่องสอน (รายงานผลการวิจัย).
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- วาลิกา แสนคำ. (2545). การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียง
แหง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วิไล บุญบรรจง. (2543). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณ
ชายฝั่งทะเลเมืองระยอง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศดานันท์ แคนยุกต์. (2552). การสื่อสารกับการสืบทอดและปรับตัวของสื่อพื้นบ้านดีโพน: ศึกษา
กรณีชุมชนบ้านไสหมาก ตำบลท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ศิริลักษณ์ สายเชื้อ. (2552). แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์สองฝั่งโขง เพื่อเพิ่มศักยภาพ
การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมุกดาหาร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้
ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สกนธ์ ภูงามดี. (2547). การวางแผนในงานโฆษณา. กรุงเทพฯ: บুদ্ধ พอยท์.
- สมชาติ สุกฤตยานันท์. (2553). ความสัมพันธ์ของการแสวงหาข่าวสารด้านการท่องเที่ยวกับการ
ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สมสุข หินวิมาน. (2548). สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข: แนวคิดและความหมาย. กรุงเทพฯ: โครงการ
สื่อพื้นบ้านเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน (สพส.).
- สรเรเกียรติ กุลเจริญ, ภูซง เสนานุช, และศักดิ์นา บุญเปี่ยม. (2558, กรกฎาคม-ธันวาคม).
การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น: ประเพณีสงกรานต์พระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ (Local culture changes: Prapradaeng Songkran Festival,
Samutprakarn Province). วารสาร มจร.วิชาการ, 19, 37(กรกฎาคม-ธันวาคม), 117-
128. สืบค้นจาก <http://journal.hcu.ac.th/pdf/jn1937/ลงเวป/บทที่%209.pdf>

- สำนักงานเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน. (ม.ป.ป.). ข้อมูลประเพณี 12 เดือนชาวไทยใหญ่ของศูนย์
ศึกษาวัฒนธรรมไทยใหญ่ (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์).
- สำนักงานสถิติจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (ม.ป.ป.). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
สืบค้นจาก http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/file%20Download/Report%20Analysis%20Province/รายงานวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน.pdf
- สุดชีวิต นันทวัน ณ อยุธยา. (2550). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็น
ศูนย์กลาง (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
เชียงใหม่.
- สุดชีวิต นันทวัน ณ อยุธยา (2551). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง
(การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สุทัศน์ กันทะมา (2542). การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สุรชาติพย์ เข็มน้อย. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่าง
ยั่งยืน กรณีศึกษา : ตลาดบางหลวง บางเลน จังหวัดนครปฐม (การค้นคว้าอิสระ
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- สุรีย์ บุญญานุกพงศ์ และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ. (2539). ประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว: จุดเปลี่ยนของ
ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์ และคณะ. (2547). แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของสื่อ
พื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2542). เอกสารประกอบคำสอนวิชาการพัฒนาชุมชนทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อิระวัชร จันทรประเสริฐ. (2539). ยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่หมู่บ้าน:
กรณีศึกษาศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ.
- ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2555, 17 เมษายน). สีสัน “ปอยส่างลอง” อีกหนึ่งมุมมองของ “เมือง
ปาย” (+คลิป). สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/travel/viewnews.aspx?NewsID=955000047749>
- Chiangmai Touring. (ม.ป.ป.). ประเพณีเขาวงกต. สืบค้นจาก <http://www.chiangmaitouring.com>
- Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. (1980). *Participation's place in rural develop: Seeking clarity through specificity*. New York: World Development.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-ชื่อสกุล

นางสาวกรรณก สนิทการ

ประวัติการศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชานิติศาสตร์)

คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2545